

**RAPLA MAAKONNA MAJANDUS- JA
ETTEVÕTLUSKESKKONNA NING
ARENGUEELDUSTE JA VÕIMALUSTE
ANALÜÜS**

Oktoober 2022

Raplamaa Omavalitsuste Liit

Association of Local Authorities of Rapla County

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
tuleviku heaks

Tellija:

MTÜ Raplamaa Omavalitsuste Liit

Koostajad: OÜ Cumulus Consulting, OÜ DVProject

Versioon: lõppraport

Sisukord

MÕISTED	3
SISSEJUHATUS JA METOODIKA	5
1 ANALÜÜSI TAUST JA SUUNDUMUSED.....	10
1.1 KOHALIKE OMAVALITSUSTE ROLL JA KASU ETTEVÕTLUSE ARENDAMISEL	10
1.2 TULEVIKUSUUNDUMUSED, UUENDUSED JA TRENDID REGIONAALSES MAJANDUSES	13
2 RAPLA MAAKONNA RESSURSID JA EELDUSED MAJANDUSE ARENDAMISEKS.....	18
2.1 RAHVASTIK, ASUSTUS JA INFRASTRUKTUUR.....	18
2.2 MAAVARAD, MAARESSURSS, TAASTUV ENERGIA	22
2.3 TÖÖSTUSALAD.....	25
2.4 HARIDUS- JA ETTEVÕTLUSVÕRGUSTIK.....	27
2.5 KOKKUVÕTE RESSURSSIDEST	29
3 RAPLA MAAKONNA MAJANDUS JA ETTEVÕTLUS	31
3.1. RAPLAMA MAJANDUSE VÕRDLUS TEISTE MAAKONDADEGA	31
3.2. ETTEVÕTLUSE ANALÜÜS ÄRIREGISTRI ANDMETE BAASIL	43
3.3. TÖÖTLEV TÖÖSTUS.....	54
3.4. MUUD SEKTORID	57
3.5. KOKKUVÕTE MAAKONNA MAJANDUSEST JA ETTEVÕTLUSEST	60
4. ETTEVÕTLUSE ARENDAMINE MAAKONNAS	62
4.1. MAAKONNA ETTEVÕTJATE ARVAMUSED	62
4.2. KOHALIKE OMAVALITSUSTE NÄGEMUS ETTEVÕTLUSE ARENDAMISEST	65
4.3. TUGISTRUKTUURIDE JA EKSPERTIDE ARVAMUSED ETTEVÕTLUSE ARENDAMISEST	69
4.4. MAAKONNAST LAHKUNUD JA SAABUNUD ETTEVÕTJATE ARVAMUSED	72
5. JÄRELDUSED JA ETTEPANEKUD	74
LISA 1: RAPLA MAAKONNA ETTEVÕTJATE KÜSITLUSE TULEMUSED	78

Mõisted

Avalik sektor – ettevõtted ja asutused, mille omanikuks on riik või kohalik omavalitsus¹.

Demograafiline töötururinde indeks – iseloomustab tööturule saabujate osatähtsust võrreldes tööturult lahkujatega (5–14-aastaste ja 55–64-aastaste vanuserühmade suhe)².

Erasektor – ettevõtted, mille omanikuks on Eesti või välismaa eraõiguslik isik³.

Ettevõtte - majandusüksus, mille kaudu ettevõtja tegutseb. Antud töös käsitletakse ettevõtteid äriühingutena (täisühing, usaldusühing, osaühing, aktsiaselts ja tulundusühistu)⁴ ning lisaks

Euroopa äriühing ja välismaa äriühingu filiaal.

Ettevõtlus - uute ettevõtete või organisatsioonide loomine eesmärgiga oma äriidee ellu viia, täites seejuures ka seotud osapoolte huvid.

Ettevõtlusaktiivsus – statistilisse profiili kuuluvate majanduslikult aktiivsete ettevõtete arv 1000 elaniku kohta.

Hõivatud (tööga) ehk töötaja – isik, kes uuritava perioodil töötas ja sai selle eest tasu kas palgatöötajana, ettevõtjana või vabakutselisena; töötas otsese tasuta pereettevõttes või oma talus; või ajutiselt ei töötanud⁵.

Käive - kauba vöörandamine ja teenuse osutamine ettevõtluse käigus; kauba või teenuse omatarve; kauba toimetamine teise liikmesriiki ilma vöörandamiseta oma sealse ettevõtluse tarbeks; kauba sundvöörandamine tasu eest⁶.

Majandus - inimtegevus, mille eesmärk on tagada inimestele vajalike kaupade ja teenuste tootmist, vahetust, jaotust ja tarbimise võimalust.

Lisandväärtus – igas väärtuskasvu protsessi aktis (tootmine, turustamine jne) tootele lisanduv väärtus, mis peegeldub toote hinna kasvust ning korvab kõiki käibelüüsis ressursside kasutamisega seotud kulusid, samuti kasumit; lihtsustatult saadakse lisandväärtus lahutades müügitulust kõik kulusid ning liites tööjõukulud ja põhivara kulumi (Mereste, 2003).

Majanduslikult aktiivne ettevõtte – ettevõtte, mis aruandeperioodil oli finantsmajanduslikult aktiivne, näiteks oli olemas käive, töötajad, kulud jms.

Müügitulu – nii põhi- kui ka kõrvaltegevusena valmistatud toodete, osutatud teenuste ja edasimüügi eesmärgil soetatud kaupade müügist saadud või saadaolev tulu, mis ei hõlma

¹ [Statistikaamet](#)

² [Statistikaamet](#)

³ [Statistikaamet](#)

⁴ [Äriseadustik](#)

⁵ [Statistikaamet](#)

⁶ [Käibemaksuseadus](#)

käibemaksu ega aktsiise. Müügitulu võrdub saadud või saadaoleva tasuga ja seda arvestatakse tekkepõhiselt. Müügitulomomendiks loetakse omandiõiguse ostjale üleminekut⁷.

Palgatöötaja brutotulu – Maksu- ja Tolliameti tulu- ja sotsiaalmaksu, kohustusliku kogumispensioni makse ja töötuskindlustusmakse deklaratsiooni (TSD) vormil näidatud sotsiaalmaksuga maksustatav rahaline tasu, mida makstakse töötajale või avalikule teenistujale; stipendium, toetus ja pension, mida makstakse töö- või teenistussuhte puhul; seaduse või muu õigusakti alusel töö eest makstav tasu; tasu, mida makstakse isikule pärast töö- või teenistussuhte lõppemist (v.a töölepingu lõpetamisel või teenistusest vabastamisel makstav hüvitis)⁸.

Primaarsektor – põllumajandus, jahindus, metsamajandus, kalandus⁹.

Sekundaarsektor – mäetööstus, töötlev tööstus, elektrienergia-, gaasi- ja veevarustus, ehitus¹⁰.

Sinikraed - teenindus- ja müügitöötajad; põllumajanduse, metsanduse, jahinduse ja kalanduse oskustöötajad; oskustöötajad ja käsitöölised; seadme- ja masinaoperaatorid ja koostajad; lihttöölised; sõjaväelased¹¹

Tegevusala - ettevõtete tegevuste liigitus Eesti Majanduse Tegevusalade Klassifikaatori (EMTAK) järgi¹²

Tertsiaarsektor – kaubandus, teenindus jms¹³

Tööhõive määr – hõivatute osatähtsus tööealises rahvastikus¹⁴

Tööjõud - majanduslikult aktiivne rahvastik - isikud, kes soovivad töötada ja on võimelised töötama (hõivatute ja töötute summa)¹⁵

Töötuse määr ehk tööpuuduse määr – töötute osatähtsus tööjõus¹⁶

Valgekraed - juhid; tippspetsialistid; tehnikud ja keskastme spetsialistid; ametnikud¹⁷

Ärikasum (-kahjum) - aruandeperioodi tulude ja kulude vahe vastavalt raamatupidamise seaduses kehtestatud kasumiaruande skeemile.

Ülalpeetavate määr – mittetööealiste (0–14-aastased ja üle 65-aastased) elanike arv 100 tööealise (15–64-aastased) elaniku kohta¹⁸

⁷ [Statistikaamet](#)

⁸ [Statistikaamet](#)

⁹ [Statistikaamet](#)

¹⁰ [Statistikaamet](#)

¹¹ [Statistikaamet](#)

¹² [EMTAK tegevusalad](#)

¹³ [Statistikaamet](#)

¹⁴ [Statistikaamet](#)

¹⁵ [Statistikaamet](#)

¹⁶ [Statistikaamet](#)

¹⁷ [Statistikaamet](#)

¹⁸ [Statistikaamet](#)

Sissejuhatus ja metoodika

Majandus- ja ettevõtluskeskkonna uuring viidi läbi kogu Rapla maakonna territooriumil ja **kõigis maakonna neljas kohalikus omavalitsuses – Kehtna, Kohila, Märjamaa ja Rapla vallas**. Analüüsi eesmärk on suurenenud haldus- ja arendusvõimekus kõigis Raplamaa kohalikes omavalitsustes ja maakondlikes koostööorganisatsioonides, selgem arusaam majandus- ja ettevõtluskeskkonna hetkeseisust ja tulevikust, arengut toetavate meetmete valikust ja tõhususest ning ettevõtjate ootustest. Uuring annab sisendi maakonna arengustrateegia ja selle tegevuskava majandus- ja ettevõtluskeskkonna arengueesmärkide täpsustamiseks ja konkreetsete tegevuste kavandamiseks.

Eesmärgi saavutamiseks kasutati erinevaid uurimismeetodeid:

- dokumendianalüüs,
- statistiline analüüs Eesti Äriregistri, Eesti Statistikaameti andmetel,
- kvalitatiivne ettevõtjate internetiküsitlus,
- fookusgrupi intervjuud kohalike omavalitsuste ning ettevõtluse tugistruktuuride esindajatega,
- intervjuud Raplamaalt lahkunud või investeerimisotsusest loobunud ettevõtjatega ning ekspertidega.

Dokumendianalüüs teostati varasematest Rapla maakonna ettevõtlust ja majandust käsitlevatest uuringutest, samuti erinevate teiste Eesti maakondade ja majandussektorite sarnastest analüüsides.

Statistilises analüüsis kasutati erinevatest allikatest pärinevaid andmeid ja võimalusel kõrvutati neid. Üldine ülevaade tugineb suuresti Statistikaameti andmetele, kus on vaadeldud pikemat ajaperioodi, mis võimaldab edasi anda trende ning võrrelda maakondade positsioone. Töös kasutati andmeid, mis on kõige hilisemalt kättesaadavad. Äriregistri andmete analüüs keskendus viimasele kolmele majandusaastale, andmepäring koostati koostöös Raplamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskusega.

Piirkondliku ettevõtlusstatistika kasutamisel on mitmeid piiranguid, mis omavad teatavat mõju analüüsi tulemustele. Statistikaameti andmete kasutamist piirab asjaolu, et see ei avalda paljusid majandusnäitajaid sh tegevusalade lõikes alla 20 töötajaga ettevõtete kohta. Statistikaameti valim põhineb valikuuringu meetodil st kõiki ettevõtteid ei vaadelda. Statistilisse profiili kuuluvad 20 ja enam töötajaga ettevõtted, mis on Eesti mõistes suuremad ettevõtted, kuuluvad 100%-liselt küsitlusvalimisse. Seetõttu on Statistikaameti andmeid võimalik enamjaolt kasutada Eesti kui terviku või maakondade keskmiste majandus- ja ettevõtlusnäitajate väljatoomiseks. Arvestada tuleb sellega, et mitmete andmete avaldamisel on pikk ajaline nihe, nt ettevõtete demograafilised andmed avaldatakse 2 aastase nihkega ning ettevõtlusaktiivsuse iseloomustamiseks on kasutada andmed kuni 2018. aastani. Kuna Statistikaamet kasutab EUROSTATi metoodikaid, siis näiteks aktiivsete ettevõtete kajastamisel on välja jäetud põllumajandussektoris tegutsevad ettevõtted. Metoodiliste ja ajaliste nihete tõttu ei ole paljuski Statistikaameti ning Maksu- ja Tolliameti andmed võrreldavad (nt mis puudutab aktiivsete ettevõtete arvu).

Alates 2018. a juunist avaldab Maksu- ja Tolliamet (MTA) ettevõtluse statistikat kohalike omavalitsuste (KOV) kaupa. Andmed on kajastatud kuude ja tegevusalade lõikes, mida uuendatakse regulaarselt kord kuus. Avaandmetena kuvatakse järgmised üldandmed: ettevõtete arv, töötajate arv, käive, eksport, töötasu, deklareeritud tööjõumaksud ja tasumisele kuuluvat käibemaks ning seda KOV lõikes. Statistika aluseks on MTA-le deklareeritud andmed. Need avaandmed on abiks eelkõige tehingupoole tausta ja maksukäitumise analüüsiks, kuid andmete tõlgendamisel on mitmeid piiranguid¹⁹, mille tõttu ei ole Statistikaameti, MTA, Äriregistri majandusaasta aruannete näitajad võrreldavad (tööjõukulud, töötasud, käive). MTA kajastab ettevõtete käivet, mis tulenevalt käibemaksuseadusest on laiem mõiste ning ei tähenda ainult müügitulu.

Äriregistri andmete kasutamisel on samuti teatavad piirangud, mis omavad mõju analüüsi tulemustele. Ettevõtted võivad omada allüksusi mitmes geograafilises piirkonnas (nt jaekaubanduskett üle Eesti, tootmisüksused mitmes maakonnas), kuid ettevõtte on tervikuna registreeritud ühte maakonda ning sel juhul majandusnäitajaid erinevates maakondades asuvate üksuste kohta ei eristata. Üks võimalus on hinnata mitmes kohas tegutseva ettevõtte poolt loodava väärtuse regionaalset jagunemist töötajate töötamise asukohtade kaudu, mis siiski jääb eksperimentaalstatistilisele tasemele²⁰.

Kitsaskohaks on majandusaasta aruannete mitteesitamine, mille tõttu jääb riiklik statistika ebatäpseks. Majandusaasta aruannete mitteesitamise mõjuanalüüs²¹ toob välja, et perioodil 2010-2018 jättis keskmiselt 23–24% juriidilistest isikutest oma majandusaasta aruande esitamata. Pärast tähtaja möödumist esitas majandusaasta aruande 28–29% juriidilistest isikutest, seejuures 50% hilinejatest hilines aruande esitamisega enam kui 71 päeva. Asjaolu, mis mõjutab tulemuste kvaliteeti, on ebakorrektnes aruannete täitmine – erinevate kirjade täitmine aruannetes, nt põhivara kulum, müügitulu, töötajate arv, tööjõukulud. Käesolevas töös on üle kontrollitud ja parandatud suuremat mõju omavad ettevõtted, sest uuringumaht üksipulgi kõikide ettevõtete andmete kontrollimist ei võimalda ega ole otstarbekas. Erinevate kasumiaruande skeemide tõttu pole kõik info Äriregistri päringust kättesaadav – näiteks kasumiaruande skeem nr 1 toob välja tööjõukulud, kuid kasumiaruande skeemis nr 2 tööjõukulusid ei eristata. Suuremate ettevõtete (eelkõige aktsiaseltsid) majandusaasta aruanded on konsolideeritud ning konsolideerimata aruande andmeid sagedasti ei tooda välja – näiteks ei saa eristada tööjõukulusid emaettevõtte ja tütarettevõtete vahel, eksporditulu on konsolideeritud ja ei ole eristatav tütarettevõtete vahel, kui see info ei ole eraldi välja toodud tegevusaruandes. Probleemiks on ka ettevõtete tegevusalade valik. Praegune süsteem ei taga, et ettevõtte tegevusalad märgitakse võimalikult täpselt. Põhjuseid on mitmeid – probleeme tekitab klassifikaatori keeruline sõnastus ja mõistetavus, klassifikaator ei kata mõningaid tegevusalasid piisavalt täpselt, ettevõtted tegelevad mitmel tegevusalal korraga ja ettevõtete motivatsioon aruandlusega tegeleda arvestades halduskoormust ei pruugi olla väga suur. Äriregistri päring ei võimalda eristada näitajaid eraldi põhi- ja kõrvaltegevusalade lõikes. Seetõttu on käesolevas töös lähtutud põhitegevusalast, mida ettevõtte on Äriregistrile esitanud. Kuna Äriregistri andmebaas ei kajasta enamjaolt krediidi- ja kindlustusasutuste andmeid, sisestati need käsitsi, kasutades peamiselt Finantsinspektsiooni avalikult kättesaadavaid andmeid ning nende ettevõtete majandusaasta aruandeid.

¹⁹ [MTA andmekogumise meetodika selgitused](#)

²⁰ [Statistikaameti blogi](#)

²¹ [Tallinna Tehnikaülikool, 2020](#)

Andmestiku koondamisel kõrvutati võimalusel erinevate andmebaaside andmeid. Äriregistri ja Statistikaameti andmeid kogutakse erinevalt, mistõttu varieeruvad ka nende saadavad tulemused. Kuna analüüsi eesmärk ei olnud andmete varieeruvuse uurimine, siis on andmebaaside erinevuste illustreerimiseks aruande mõningates olulisemates kohtades sellele lihtsalt tähelepanu juhitud. Põhiliseks andmebaasiks on Äriregistri päring.

Ettevõtete detailanalüüsi jaoks koostati Äriregistri andmetele tuginev andmebaas. Saadud andmebaas puhastati ning analüüsiti ainult ametlikult tegutsevaid ettevõtteid, kellel on esitatud majandusaasta aruanded. Andmetest eemaldati EMTAK koodita ettevõtted, millele ei ole võimalik ettevõtet liigitada, ent samas ei oma see mõju hilisemale analüüsile (nendest üle 99%-l puudus müügitulu, töötajate arv või tööjõukulud oli 0). Mittetulundusühendus jms organisatsioonid, kelle eesmärk ei ole ettevõtluse läbi tulu teenimine on analüüsist välja jäetud. Samuti on välja jäetud avaliku sektori institutsioonid (EMTAK osa O, avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus).

Ettevõtete klassifitseerimiseks ettevõtted rühmitati, mille aluseks on võetud Euroopa Komisjoni määruse definitsioon ning suurus määratakse kas töötajate arvu või aastakäibe järgi²². Eraldi on mõistlik seada teatav nn ettevõtluse aktiivsuse piir – millest alates on ettevõtete valimis kajastamine oluline. Arvestades mikroettevõtete suurt osakaalu ning keskmist töötajate arvu ettevõtetes, on piiriks seatud **aastane müügitulu suurem kui 10 000 eurot ja töötajate arv vähemalt 1**²³. Üldarvuna on välja toodud kõik ettevõtted, mille müügitulu oli suurem 0 eurost olenemata töötajate arvust.

Üldise fooni loomisel on analüüsis käsitletud Rapla maakonda tervikuna maakondlikus võrdluses teiste maakondadega. Detailsem ettevõtlusanalüüs võimaldab eristada näitajaid kohalike omavalitsuste lõikes eraldi, detailsemalt asustusüksuste lõikes näitajaid ei esitata. Korrastatud ja erinevaid analüüsiseoseid võimaldav andmetabel on esitatud Lisas 1.

Ettevõtete tegevusalade analüüsiks kasutati Eesti Majanduse Tegevusalade Klassifikaatorit (EMTAK,). Kuna tegevusalade kirjeldused on pikad, on analüüsis lühivalt kasutatud lühendeid. Tähtkoode ning põhitegevusalade lühendit ning jaotumist majandussektoritesse kajastab tabel 1, 2 ja 3.

Tabel 1: EMTAK tegevusalad

Jagu	Täisnimetus	Lühend	Sektor
A	Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	Põllundus, metsandus, kalandus	Primaar
B	Mäetööstus	Mäetööstus	Sekundaar
C	Töötlev tööstus	Töötlev tööstus	
D	Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	Energeetika	
E	Veevarustus; kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus	Veevärk	
F	Ehitus	Ehitus	
G	Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	Hulgi-jaekaubandus	Tertsiaar
H	Veondus ja laondus	Veondus - laondus	

²² <https://www.eas.ee/images/doc/ettevotjale/vke-definitsiooni-selgitus.pdf>

²³ Arvestades seadusega kehtivat töötasu alammäära on 1 inimese aastane palgafond 9376,68 eurot.

I	Majutus ja toitlustus	Majutus-toitlustus
J	Info ja side	Info - side
K	Finants- ja kindlustustegevus	Finants-kindlustus
L	Kinnisvaraala tegevus	Kinnisvara
M	Kutse-, teadus- ja tehnikaala tegevus	Kutse-teadus-tehnika
N	Haldus- ja abitegevused	Haldus-abitegevus
P	Haridus	Haridus
Q	Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	Tervishoid
R	Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	Kunst-meelelahutus
S	Muud teenindavad tegevused	Muu teenindus

Tabel 2. Töötleva tööstuse tegevusalade koodid, täisnimetused ja uuringus kasutatavad lühendid

EMTAK kood	Täisnimetus	Lühend
10	Toiduainete tootmine	Toit
11	Joogitootmine	Jook
13	Tekstiilitootmine	Tekstiil
14	Rõivatootmine	Rõivad
15	Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	Nahk
16	Puidutöötlemine, v.a mööbel	Puit
17	Paberi ja pabertoodete tootmine	Paber
18	Trükindus ja salvestiste paljundus	Trükindus
19	Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	Nafta
20	Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	Keemiatooted
21	Põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine	Farmaatsia
22	Kummi- ja plasttoodete tootmine	Kumm ja plast
23	Muude mittemetallsetest mineraalidest toodete tootmine	Mineraalsed tooted
24	Metallitootmine	Metall
25	Metalltoodete tootmine, v.a masinad ja seadmed	Metalltooted
26	Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine	Elektroonika
27	Elektriseadmete tootmine	Elektriseadmed
28	Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	Muud masinad-seadmed
29	Mootorsõidukite, haagiste ja poolhaagiste tootmine	Mootorsõidukid
30	Muude transpordivahendite tootmine	Muud transpordivahendid
31	Mööblitootmine	Mööbel
32	Muu tootmine	Muu tootmine
33	Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	Masinate remont-parandus

Tabel 3. Tööstusharude tehnoloogilise jagunemise metoodika²⁴

Tehnoloogiline rühm	EMTAK alamjagu	Selgitus
Madaltehnoloogiline	10	Toiduainete tootmine
	11	Joogitootmine
	13	Tekstiilitootmine
	14	Rõivatootmine
	15	Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine
	16	Puidutöötlemine, v.a mööbel
	17	Paberi ja pabertoodete tootmine
	18	Trükindus ja salvestiste paljundus
	31	Mööblitootmine
	32	Muu tootmine

²⁴ Liigitus põhineb EMTAK 2008 klassifikatsiooni ja EUROSTATi metoodikal
https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/Annexes/htec_esms_an3.pdf

Kesk-madaltehnoloogiline	19	Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine
	22	Kummi- ja plasttoodete tootmine
	23	Muude mittemetallsetest mineraalidest toodete tootmine
	24	Metallitootmine
	25	Metalltoodete tootmine, v.a masinad ja seadmed
	33	Masinate ja seadmete remont ja paigaldus
Kesk-kõrgtehnoloogiline	20	Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine
	27	Elektriseadmete tootmine
	28	Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine
	29	Mootorsõidukite, haagiste ja poolhaagiste tootmine
	30	Muude transpordivahendite tootmine
Kõrgtehnoloogiline	21	Põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine
	26	Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine

Ettevõtjate interneti küsitluse eesmärk oli:

1. selgitada välja ettevõtlust takistavad ja soodustavad tegurid kohapeal ettevõtjate pilgu läbi;
2. selgitada välja ettevõtjate ootused, kuidas kohalik omavalitsus ja maakondlik ettevõtluse tugivõrgustik saab parendada kohalikku ettevõtluskeskkonda.

Küsitluse kokkuvõtte on esitatud osas 4.1, küsitluse detailsed tulemused ja küsimustik on esitatud analüüsi Lisas 1.

Kohalike omavalitsuste ja ettevõtluse tugivõrgustiku seas läbiviidud fookusgrupi intervjuude eesmärk oli saada hinnang ettevõtlusvaldkonna praktikast, arengusuundumustest ja koostööst:

1. Milline on KOVi üldine nägemus ettevõtluse ja ettevõtluskeskkonna arengust vallas
2. Milline on KOVi ettevõtluse ja ettevõtluskeskkonna arendamise senine praktika
3. Millised on ettevõtluse ja ettevõtluskeskkonna arendamise prioriteedid järgmisteks aastateks
4. Millised on ootused maakondlikule koostööle ettevõtlusvaldkonnas

Kohtumiste kokkuvõtted on esitatud osades 4.2 ja 4.3. Täiendamaks tugivõrgustiku poolset nägemust viidi läbi ka kaks ekspertintervjuud, mille eesmärk oli tuua välja Rapla maakonna tänane positsioon ja võimalused ettevõtluse arenguks. Vastavad arvamused on samuti välja toodud peatükis 4.3.

Investeeringikeskkonna paremaks mõistmiseks ja parandamiseks viidi läbi **intervjuud ettevõtjatega, kes on Raplamaalt lahkunud või kes on loobunud investeeringisotsusest Raplamaale**. Intervjueeritavate kontaktid andis Raplamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskus. Ettepanekud ja järeldused on esitatud osas 4.4.

Uuringu järeldused ja ettepanekud on koondatud peatükki 5.

Uuringu koostajad tänavad Raplamaa Omavalitsuste Liitu, Raplamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskust ning kõiki osalenuid ja töösse panustanud!

1 Analüüsi taust ja suundumused

1.1 Kohalike omavalitsuste roll ja kasu ettevõtluse arendamisel

Diskussiooni, kas ja millisel moel avalik sektor (sh kohalikud omavalitsused) peaksid ettevõtlust toetama, on Eestis peetud aastaid. Ühelt poolt võib välja tuua, et riik ei peaks sekkuma turu toimimisse ning pakkuma ettevõtjatele konkurentsi, teisalt on selge, et nn turutõrked on probleemiks paljudes suurtest keskustest kaugemale jäävates piirkondades, kus tuleks investeringute tegemist ja töökohtade loomist kuidagi soodustada. Vastavat temaatikat on viimastel aastatel analüüsitud erinevate uuringute raames.

Riigikontrolli 2020. aastal koostatud analüüs „**Kohalike omavalitsuste roll ettevõtluse edendamisel**”²⁵ näitas, et kohalike omavalitsuste (KOV) huvi ettevõtlust edendada tuleks järsult suurendada. Kui KOV-id tunnetaks otsest rahalist kasu, aitaks see omakorda kogukondadel mõista, et nii paraneb kohalik taristu ja tekivad stabiilsed töökohad (eelkõige maapiirkondades). Seejuures ei olla ettevõtjad KOV-idelt reeglina rahalist toetust, vaid tähtsustavad korras infrastruktuuri, sõidetavaid teid, ratsionaalset ja argumendipõhist suhtlemist planeeringute ja lubade menetlemisel. Samuti on oluline kaasamõtlemine, ärakuulamine ja kaasamine kohaliku elu- ja ettevõtluskeskkonna kujundamisse. Paljut sellest saab omavalitsus pakkuda juba praegu, kui oma hoiakuid muudetakse.

Riigikontrolli analüüsis välja toodud peamised tähelepanekud:

- **Ettevõtluse tähendus ja selle mõjutamise võimalused on omavalitsuse vaatest sageli läbi mõtlemata.** Ettevõtluse käsitus omavalitsuse arengudokumentides on sageli pealiskaudne, eesmärgid üldsõnalised ja tegevustega nõrgalt toetatud. Üha rohkem on ka juhtumeid, kus omavalitsus on ettevõtja plaanitava investeeringu suhtes ebalev, üritades vastu tulla nii ettevõtja kui ka aktiivse kohaliku kogukonna soovidele.
- Tuleb otsustada, milliseid küsimusi on mõistlik lahendada ise, milliseid piirkonna omavalitsuste koostöös ja kuidas paremini ära kasutada maakondlike arenduskeskuste potentsiaali. Ehkki maavalitsuste likvideerimise järel läksid maakondlikud arenduskeskused omavalitsuste formaalse kontrolli alla, **tajuvad omavalitsused neid jätkuvalt pigem riigi kui enda organisatsioonidena.** Rahastamine põhineb suuresti riigieelarvel, omavalitsuste huvi nende tegevuse vastu on heitlik ja ettevõtluse edendamisega seotud tellimusi omavalitsustelt vähe.
- **Puudub tõhus motivatsioonisüsteem, millega suunata omavalitsusi ettevõtluskeskkonnaga rohkem tegelema.** Ainus arvestatav seos omavalitsuste rahastamise ja ettevõtluse arendamiseks tehtud pingutuse vahel tekib suurema üksikisiku tulumaksu pinnalt, mis uute või paremini tasustatud töökohtadega kaasneb. Samas võib seegi jääda tekkimata, sest tulumaksu jaotus omavalitsuste vahel on elukoha-, mitte töökohapõhine. Muud ettevõtlusest mõjutatud maksud (ettevõtte tulumaks, sh dividendidelt, käibemaks, aktsiisid jms) laekuvad riigieelarvesse. Suurema vastutuse võtmist takistab omavalitsustel ka piirkonniti esinev maapuudus. Eelkõige puudutab see tööstusalade rajamist, mis on senimaani end tõestanud kui üks parimaid meetmeid soodustada suuremat lisandväärtust ja töökohti loovat ettevõtlust. On piirkondi, kus omavalitsustel ei ole võimalik

²⁵ <https://www.riigikontroll.ee/Suhtedavalikkusega/Pressiteated/tabid/168/ItemId/1287/View/Text/amid/557/language/et-EE/Default.aspx>

tööstusalade loomisega tegeleda, sest selleks sobilik maa on riigi käes, kuid selle tuleviku kohta otsused tegemata.

- **Ettevõtjad ootavad omavalitsuselt enam, kui need pakkuda suudavad,** omavalitsuse ja ettevõtja huvid käivad tihtipeale teineteisest mööda. Olulisel määral on olukord tingitud faktist, et omavalitsuse rolli ettevõtluse edendajana ei ole selgelt väljendatud ja omavalitsuste rahastamine ei motiveeri praegu suuremat rolli võtma. Sestap on arusaamad rollist küllaltki erinevad. Kui osa omavalitsusi soovib olla vaid ettevõtte teenindaja oma praeguste ülesannete raames, peavad teised vajalikuks mõelda ettevõtluskeskkonnale laiemalt ja teha omalt poolt kõik, et ettevõtlus tekiks ja areneks. Omavalitsuse panus neis asjus ei peaks aga sõltuma vaid omavalitsusjuhi tunnetusest.

Riigikontrolli analüüs toob välja ka ettevõtjate ootused. Kohalike omavalitsustelt oodatakse järgnevat (tähtsuse järjekorras):

- Korras teid 69%
- Koostööd planeerimistegevuses 51%
- Kaasamist strateegilisse planeerimisse 47%
- Nõustamist loamenetluses 47%
- Piirkonna tutvustamist 41%
- Toimivat ühistransporti 37%
- Tööstusalade rajamist 35%

Veidi vähem oodatakse Rahalisi toetusi (32%), maa kasutusse andmist (26%), ettevõtjate omavahelist tutvustamist (25%), tööjõu vahendamist (21%), väliskontaktide vahendamist (18%), koolituste (18%) ja ruumide (17%) vahendamist.

2020. aastal OÜ Geomedia poolt läbiviidud uuringu „**Omavalitsuse kasu ettevõtlust ja ettevõtluskeskkonda arendavatest tegevustest**”²⁶ raames läbiviidud küsitluste põhjal saab teha järgmised üldistused:

- **KOV-i tegevust oma territooriumil ettevõtlust edendada ning pingutada parema ettevõtlus- ja ärikeskkonna loomisel hinnatakse vajalikuks.** Ettevõtlussõbralik KOV aitab luua töökohti, millega kaasneb nende suurem valik, elanikele paremad töövõimalused ja kohapeal sissetulek ning eeldused heaoluks. Atraktiivne elukeskkond parandab KOV-i mainet, vähendab väljarännet ja loob eeldusi elanike sisse- ja väljarändeks, samuti investeringuteks ja ettevõtete ligimeelitamiseks. KOV-i eelarvesse laekub enam üksikisiku tulumaksu, tekivad paremad võimalused investeerida kohalikku arengusse.
- KOV-ides on **palju positiivseid praktikaid nende tegevustest ettevõtluse toetamisel**, näiteks ettevõtjate koostöövõrgustiku arendamine ja parimate ettevõtjate tunnustamine, osalemine tööstusalade arendamises ja maakonna turismiklastri tegevustes, toetuste ja stipendiumite jagamine, ettevõtjatele mõeldud regulaarse e-uudiskirja väljaandmine, ettevõtlusuuringute läbiviimine jms.
- **KOV-id näevad ettevõtluskeskkonna arendamisel oma rolli enim võrgustikutöö korraldamises eri osapoolte vahel**, aga ka ettevõtjate tunnustamises, taristu arendamises ja asjakohase teabe jagamises. Enam kui pooled KOV-i vastajad märkisid ettevõtjate regulaarsete ümarlaudade korraldamist ja kohtumisi ettevõtjatega.

²⁶ https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2021/01/RITA2_108_RAM-KOV_kasu_-ettevotlusest_LOPPARUANNE.pdf

- **Ettevõtjad ootavad KOV-idelt** tuge piirkonna tuntuse ja maine suurendamiseks. Soovitakse olla kaasatud otsusprotsessidesse KOV-i tuleviku üle. Oluliseks peetakse KOV-i ametnike koolitamist, et nad mõistaksid paremini, kuidas ettevõtlus toimib; asjaajamise lihtsustamist ja kiirendamist; aga ka toetust ettevõtluse tugistruktuuridelt. On oluline, et KOV-id tunnetavad oma asutaja rolli maakondlike arenduskeskuste töö suunajana, sh ettevõtlusvaldkonnaga tegelemisel ja sellesse ressursse panustamisel.
- KOV-id hindavad enim ettevõtluskeskkonnale kasu toovaks **tööstusalade arendamist, osalemisest turismivõrgustikus ja investeeringutoetust ettevõtetele**. Sama seisukohta jagavad ka maakondlikud arenduskeskused.
- Ettevõtjad hindasid enam mõjukateks investeeringutoetust ettevõttele, tegevustoetust (eelkõige turundusele) ja ettevõtjate koolituste toetamist.
- KOV-idest u 2/3 teeb omavahel koostööd ettevõtluskeskkonna arendamisel. Sama tulemus selgus KOV-ide ja maakondlike arenduskeskuste koostöös. Maakonna tasandil toimub KOV-ide koostöö arengu kavandamise, koolituste, ettevõtlusalade arendamise ja turundamise, ettevõtjate tunnustamise jms läbiviimisel. Oluliseks peetakse jagada omavahel informatsiooni ettevõtlusmaastikul toimuvast kohta.
- **KOV-ides napib tööks ettevõtlusalaseid pädevusi ja paljude KOV-ide struktuuris ei ole ettevõtlusspetsialisti ametikohta**. Oluline on teadlikult kujundada ettevõtlusalastes tegevustes tööjaotus KOV-ide ja maakondlike arenduskeskuste vahel, tagada ülesannete täitmiseks jätkusuutlik rahastamine ja mehitamine.
- Ettepanek muuta KOV-idele ettevõtluskeskkonnaga tegelemine seadusega kohustuseks ei ole üldiselt populaarne. Lähtuda tuleks väärtuspõhisest lähenemisest – ettevõtluskeskkonna arendamine on kohaliku elu loomulik küsimus. Küll jääb asjakohaseks küsimus, et kuidas ettevõtluskeskkonna arendamisega KOV-ides tõhusamalt tegeleda ja selleks vajalikke ressursse tagada. Kuna paljud suuremad KOV-i investeeringud ettevõtlusse on projektipõhised ja kaasrahastatud kas Euroopa Liidu struktuurifondidest või riiklikest vahenditest, siis on oluline kujundada pikaajalised strateegilised tegevused ja viia need jätkusuutlikult ellu.
- KOV-i arengukavadel ja maakondlikel arengustrateegiatel on suur roll alt ülesse initsiatiivil põhineva kohaliku majanduse arendamiseks mõeldud koostööplatvormi loomisel, millesse keskvalitsus saaks panustada läbi mõeldult täiendavate ressurside andmisega. Selleks on vaja maakonna arengustrateegia muuta mitmetasandilise valitsemise instrumendiks.

Eelnevast tulenevalt võib välja tuua, et moel või teisel tuleks Rapla maakonna kontekstis kohalike omavalitsuste ja tugistruktuuride poolt ettevõtluse arendamisel mõelda järgnevale:

- 1) Ettevõtjate selged ootused kohalikele omavalitsustele on seotud **eelkõige taristu (ja planeeringute) ning kiire asjaajamisega**. KOV tasandil tuleb selgelt mõtestada, mis on nendes valdkondades võimalik ära teha ettevõtjate heaks. Konkurentsieelise saavad need KOV-id, kes on oma **ettevõtluse arendamise tegevused sisuliselt läbi mõtestanud ning nendega ka süsteemselt tegelevad**.
- 2) **Suhtlemine ettevõtetega ja võrgustikutöö** on kohaliku ettevõtluse mõistmiseks väga oluline ning sellega tuleb süsteemselt tegeleda. Tegu on ka „suhteliselt odava meetmega“, mis ei eelda väga suuri täiendavaid finantsvahendeid.
- 3) Eesti KOV-ides napib **ettevõtlusalaseid pädevusi**, nende arendamine peaks olema iga KOV-i eesmärk.

1.2 Tulevikusuundumused, uuendused ja trendid regionaalses majanduses

Kuigi üldine ebastabiilsus ning -kindlus on maailmamajanduses viimastel aastatel oluliselt suurenenud, on võimalik siiski välja tuua uuendused ja trendid, millega on otstarbekas arvestada ka Raplamaa tulevikku kavandades. Eestis on mitmeid vastavasisulisi analüüse koostatud nt Arenguseire Keskuse eestvedamisel²⁷. Veiko Sepa poolt 2019. aastal koostatud „**Eesti regioonide majandusarengut mõjutavate uuenduste ja trendide analüüs**“²⁸ toob välja kuus olulist uuendust, mis tõenäoliselt kujundavad Eesti regionaalarengut, s.t. mida on otstarbekas arvestada ka Raplamaal:

1) Automatiseerimine ja robotiseerimine tööstustootmises

Automatiseerimise tulemusel suureneb regionaalse majanduse tootlikkus, mis toetab majanduskasvu. **Kõige vahetumalt mõjutab tööstuse automatiseerimine tööjõuvajadust.** Ühelt poolt kaasneb sellega tööjõu nõudluse vähenemine, eelkõige madalama kvalifikatsiooniga töötajate osas, teiselt poolt aga suurenevad nõuded töötajate kvalifikatsioonile. Automatiseerimisega kaasneva töökohtade vähenemise suurim (negatiivne) mõju avaldub regioonides ja kohtades, kus traditsioonilise tööstuse osakaal tööhõives on suurim ning automatiseerimise tase madalaim. Tööstustootmise olulisuse ja sektoraalse struktuuri alusel võib Eestis suurima riskiga piirkonnadena näha Kesk- ja Kirde-Eestit, kuid faktiliselt avaldub tööstuse automatiseerimise mõju pigem asulate ja paikkondade tasandil – **ohus on üksikust (või üksikutest) väheautomatiseeritud tootmisettevõtetest sõltuvad kohalikud tööjõuareaalid.**

Samas avab tööstustootmise automatiseerimine ja robotiseerimine uusi võimalusi väikese mastaabiga keskustest kaugemal paiknevatele asulatele (Eesti-sisesed perifeersed väikelinnad, alevid, alevikud) tööstuste säilitamiseks ja uute investeeringute meelitamiseks, kuivõrd **väheneb vajadus suure hulga töötajate palkamiseks lähipiirkonnast.** Mõistliku mastaabiga tehast suudavad üleval hoida ka kuni 10 töötajat. Pikemaajalised struktuursed automatiseeritud tootmisele ülemineku riskid regionaalsele majandusele seonduvad lõhega töötajate oskuste ja automatiseeruva tööstustootmise vajaduste vahel. Seetõttu on jätkusuutliku regionaalarengu jaoks oluline automatiseerimise mõistlik tempo ning kohapõhine, olemasolevat sektoraalset struktuuri, tööstuse automatiseerimise taset ja tööjõu oskustega arvestav regionaalpoliitika.

Rapla maakonna jaoks tähendab automatiseerimine ja robotiseerimine eelkõige võimalust kaasaegse tootmise kestlikuks arendamiseks, kuna üldise tööjõunappuse ning kasvavate sisendhindade kontekstis on vaja leida jätkusuutlikke lahendusi.

2) Asjade/kõige internet (IoT/IoE)

Asjade internet (IoT) kujutab endast interneti vahendusel ühendatud seadmete kogumit, mis võimaldavad ümbritseva keskkonna seiret ja informatsiooni kogumist selle kohta, seadmete vahelist teabe edastamist, teabe alusel ja seadmete abil protsesside kaugjuhtimist. Asjade interneti mõistet laiendab kõige interneti (IoE) mõiste, mis tähistab interneti abil ühendatud seadmeid, protsesse, andmeid ja inimesi, millest kujuneb n-ö tark võrgustik. Juhul kui

²⁷ <https://arenguseire.ee>

²⁸ https://www.riigikogu.ee/wp-content/uploads/2019/02/ASK_Regionaalset-arengut-suunavad-trendid_Veiko-Sepp-1.pdf

võrgustikku on ühendatud ka tehisintellekt, siis toimub seal ka autonoomne informatsiooni tootmine.

Kuivõrd IoE kui uuendusliku tehnoloogia juurutamine sõltub ressurssidest, siis on tõenäoline, et kasu saavad esmalt jõukamad ja suurema kontsentreeritud nõudlusega regioonid. Samuti on eelisseisus regioonid, mis on kultuuriliselt avatumad ja milles domineerivad nooremad vanusrühmad. Samuti on IoE väga tundlik internetiühenduse kvaliteedi osas, mida eelisarendatakse suuremates turuareaalides. Kõik need tunnused soosivad Eesti kontekstis Tallinna ja Tartu linnaregioone. IoE tehnoloogiad on eelduseks ka n-ö targa linna või targa kogukonna valitsemismudelite juurutamiseks, mis lisaks automatiseeritud kommunaalmajandusele ja intelligentsele liikluskeskkonnale sisaldab ka e-teenuseid ja e-demokraatia lahendusi. Samas on potentsiaalne kasu IoE tehnoloogiatest (nii maamajanduses kui ka teenuste kättesaadavuse tagamisel) **suurim hõreasustusega perifeersematel aladel, kus pikematest distantsidest tulenevalt on ühikukulu võit seadmete kaug- ja isejuhtimisest suurem.**

Rapla maakonna jaoks on IoE arengu eeltingimuseks kvaliteetse internetiühenduse tagamine, mis täna on endiselt arvestatav väljakutse. Süsteemselt on IoE võimalik esmajoones kasutusele võtta ilmselt avaliku sektori poolt targa kogukonna valitsemismudelite juurutamiseks.

3) 3D printimine (*additive manufacturing*)

3D printimine ehk materjalide kihilisel lisamisel põhinevat tootmistehnoloogiat kasutatakse hetkel väga paljude toodete valmistamisel. Hetkevõimekus on parim plastist ja metallist, aga ka kummist ja keraamikast toodete ja detailide tootmiseks. Tootmisharudest on tehnoloogia laialt kasutuses nt lennukitööstuses meditsiinis, ehtetööstuses. Eriti sobiv on tehnoloogia unikaalsete objektide või varuosade tootmiseks. Kõrgtehnoloogiline 3D printimine on võimeline tootma kõrgtehnoloogilisi kudesid, sh ka inimorganeid. 3D printimise tehnoloogia järgmine etapp on 4D printimine – objektide valmistamine, mis muudavad ajas oma kuju.

3D printimisel põhinev nõudluspõhine mikrotootmine võimaldab VKEdel teenindada väikesi maalisi turgusid ning leida sellega endale äriinišš. Seega on tehnoloogia rakendamise **positiivne mõju suurim perifeersetele hõreasustusega regioonidele.** Kõrgtehnoloogiline 3D printimine on ja jääb lähiperspektiivis aga jõukamate ühiskondade ja regioonide võimaluseks, mille võimaluste kasutamise parimad eeldused Eestis on Tallinna ja Tartu linnaregioonides.

4) Isejuhtivad sõidukid

Isejuhtivad sõidukid on oma olemuselt nelja rattaga robotid, mis kasutavad liikluskeskkonnaga ning ka omavahel suhtlemiseks IoE tehnoloogiaid. Tehnoloogiat rakendatakse eelkõige maantee/tänavaliikluses ja õhustranspordis (nn droonid). Põhilised kasutusvaldkonnad on: a) inimeste vedu (isiklik sõiduk või lõimituna ühistransporditeenusega); b) kaubavedu (pakirobotid ja droonid väikekaupade veoks; tulevikus suuremahulised maanteevedod, sh konvoides) ning c) põllumajanduses (droonid põldude kaugseireks ja põllumajandustöödeks (nt mürgitamine); tulevikus isejuhtivad traktorid).

Ühiskonna jõukuse ja loodusolude erisustest tulenevalt saab isejuhtivate sõidukite kasutusse jõudmine olema regionaalselt ebaühtlane – eelistatud on kuiva ja sooja kliimaga jõukad regioonid, mille hulka ükski Eesti regioon ei kuulu. Juhul kui regulatsioonide ja planeerimisega ei sekkuta, **võib pendelrände lihtsustumine soosida ääre- ja valglinnastumise protsesse ning seega suuremate linnastute – Eestis Tallinna ja Tartu linnastute – kasvu, sh ka territoriaalset laienemist (võimalus ka Rapla maakonna jaoks).**

Isejuhtivate sõidukite kasutuselevõtu positiivsed mõjud perifeersematele ja hõreasustusega aladele avalduvad liikumisvõimaluste ja kaupade kättesaadavuse paranemises. Liikuvuse ja kättesaadavuse paranemine võib märkimisväärselt tõsta kaugemate maapiirkondade atraktiivsust elukohana.

5) Hajutatud tootmisega nutikad energiasüsteemid

Nutikate energiasüsteemidena käsitletakse energia tootmise, ülekande ja jaotuse võrku, mis võimaldab energiatootjate ja -tarbijate kahe-suunalist reaajas suhtlust ja seiret. Nutikas võrk pakub nii tootjatele kui ka tarbijatele reaajas teavet müügi- ja ostuotsuste tegemiseks. Nutikas võrk näeb ette ja leevendab energiapakkumise muutusi, pakub lahendusi nõudlusest lähtuvalt, seejuures andes parema turupositsiooni muutuva pakkumisega taastuvatele energiaallikatele (tuul, päike). Selle ülesande täitmiseks on nutika võrgu osaks energia akumulatsioonisüsteemid. Vastavad toimivad tehnoloogiad – liitiumioonakud, suruõhk, ülespumbatud hüdroenergia, hooratas (*flywheel*) – on olemas ja kasutuses. Tulevikuteemadeks on ka uute salvestusvõimaluste teke, nt vesinik.

Hajutatud tootmisega nutikate energiasüsteemide välja arendamine mõjutab positiivselt hajaasustuse majapidamisi ja ettevõtteid, pakkudes neile lisatulu ja tööd. Tulenevalt energiatootmise senisest kontsentreeritusest Eestis Ida-Virumaale toimub üleminek hajusale tootmisele lühiperspektiivist vaadates Ida-Virumaa majanduse ja tööhõive arvelt. Oma võimalused ja väljakutsed on vaieldamatult ka Raplamaal, pidades silmas ka laiemat energiakriisi. Samas peab tõdema, et nt hüdroenergia ja tuuleenergia arendamiseks maakonnas suuri võimalusi ei ole (vt ka analüüsi p 2.2).

6) Kohapõhine ringmajandus

Ringmajandus on majandus, mis opereerib suletud ressursitsükliga – ühe tootmise (üle)jäägid on teise tootmise tooraineks. Tooted kuuluvad kas bioloogilisse tsüklisse (biolagunevad materjalid) ja/või tehnilisse tsüklisse (materjalid, mis ei kaota ümbertöötlemisel oma kvaliteeti). Eesmärgiks on jäätmetekke minimeerimine kuni täieliku vältimiseni. Lisaks materjalide tootmisele taastuvatest allikatest, eeldab ringmajanduse mudel ka energia tootmist taastuvatest allikatest, vee korduvkasutust jms.

Ringmajandus võib toimuda erinevatel territoriaalsetel tasemetel (erinevates mastaapides) – üksikust majapidamisest kuni globaalse tasemeni välja. Toote tasandil sisaldab ringmajandus tootedisaini olemuslikku muutust – disainitakse kogu toote elutsükel, sh lagunemine ja/või ümbertöötlemine. Efektivne ringmajandus on võimalik suurema tarbimisega linnades ja linnaregioonides – seega on Eestis suurim potentsiaal kohapõhise ringmajanduse arendamiseks Tallinna linnaregioonis, ehk ka Ida-Virumaal ja Tartu regioonis.

Kohapõhisel ringmajandusel on (ühendatuna jagamismajandusega) potentsiaali vähendada regionaalset elatustaseme ebavõrdsust – seda eelkõige vajaduste rahuldatuse ja subjektiivse heaolu mõttes.

Uuenduste kõrval mõjutavad regionaalset majandusarengut ka mitmed trendid²⁹, neist olulistemana toob analüüs välja järgnevad neli:

1) Rahvastiku vananemine

Eesti regioonide rahvastiku vanusstruktuuri kujunemisel on seni olulisimat rolli mänginud selektiivne sise- ja väljaränne, kus nooremate vanusrühmade liikmed on maapiirkondadest, väikelinnadest ja Ida-Virumaalt elama asunud Tallinna ja Tartu linnastutesse, või siis välismaale. Vastupidiselt globaalsele suundumusele, et jõukamad ühiskonnad vananevad, iseloomustab vananev rahvastik pigem Eesti vaesemaid piirkondi.

Kaugemas perspektiivis on võimalik nende protsesside positiivne mõju ka hõreasustusega perifeersematele regioonidele, seda läbi vastulinnastumise, **kus eakad, pensioneerinud või osalise koormusega vabakutselised liiguvad linnadest välja. Eelduseks on maapiirkondade ja väikelinnade väärtuslik miljöö, kvaliteetne elukeskkond koos teenustega, hea transpordi ja sidetaristu.**

2) Töö paindlikkuse suurenemine

Majanduslike ja tehnoloogiliste eelduste tõttu on osaajaga kaugtöö võimaluseks eelkõige jõukamates ühiskondades ja regioonides keskklassi jaoks. **Suurimateks suhtelisteks võitjateks kaugtöö võimalustest Eestis on hõreasustusega perifeersed piirkonnad.** Konkreetsete asulate ja regioonide kasud sõltuvad elukeskkonna kvaliteedist, mida kaugtöötajatele suudetakse pakkuda.

Paindlikud ja piiriülesed töösuhted võimaldavad hargmaisust, mis on soodne kõigile Eesti piirkondadele. Trend omab globaalses mastaabis rakendatuna positiivset mõju kõigile Eesti piirkondadele. Raplamaa võimalused on töö paindlikkuse suurenemisest keskmisest paremad, seda toetab eelkõige maakonna asukoht pealinna regiooni lähedal ning head transpordiühendused.

3) Kliima soojenemine

Kliimasoojenemise otsene mõju soosib kõiki Eesti regioone – see vähendab küttekulusid, pikendab suvist turismi- ja puhkehooaega, suurendab Eesti põllumajanduse ja kalanduse konkurentsivõimet (paremad kasvutingimused, suurem toiduvajadus). Kliimasoojenemisega kaasnev merevee tõus on ohuks eelkõige Lääne-Eestis. Lokaalseks negatiivseks tagajärjeks võib olla ka Kagu-Eesti talispordiklastri hääbumine.

Kliimamuutuse kaudne mõju läbi kliimapõgenike rände jõuab esmasena ja peamisena pealinnaregiooni ning võib suuremastaabilisuse korral käivitada omakorda sealse püsielanikkonna väljarände maapiirkondadesse ja väikelinnadesse. Rapla maakonna võimalus on eelkõige pakkuda head pealinnalähedast elukeskkonda, turismisektoril maakonnas pole märkimisväärset potentsiaali.

²⁹ https://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2019/02/ASK_Regionaalset-arengut-suunavad-trendid_Veiko-Sepp-1.pdf

4) Ebaühtlane linnastumine – kahanevad linnad ja regioonid

Ebaühtlase linnastumise trend, kus üksikud linnad ja linnastud (Tallinn, Tartu) kasvavad ning paljud maakonnalinnad koos tagamaaga kahanevad, ohustab Eesti tasakaalustatud regionaalarengut. Probleemi süvendab tõsiasi, et globaalses ja regionaalses (Läänemere regioonis) kontekstis on Eesti maakonnalinnad perifeersed väikelinnad, mille sotsiaalmajandusliku arengu eeldused on konkurentsivõimelised parimal juhul üksnes valitud niššides ning kahanemise trendi ümberpööramine kasvule oleks erakordselt ressursimahukas.

Eesti regionaalpoliitika peab sellega arvestama ning pigem on väikelinnade ja nende tagamaal asjakohane **lähtuda nutika kahanemise kontseptsioonist**, kui et eesmärgiks seada kasvu. Vajalik on tagada taristu ja hoonete ülejäägi ning teenuste nõudluse vähenemise tingimustes kvaliteetne elukeskkond, kompenseerida kohapealsete teenuste mitmekülsuse kadu paremate transpordiühenduste ja e-teenustega. Võimalusi tuleks otsida ka kohapõhises ringmajanduses, mis ülemäärase taristu ja elamufondi tooks tagasi materjalide ringlusesse.

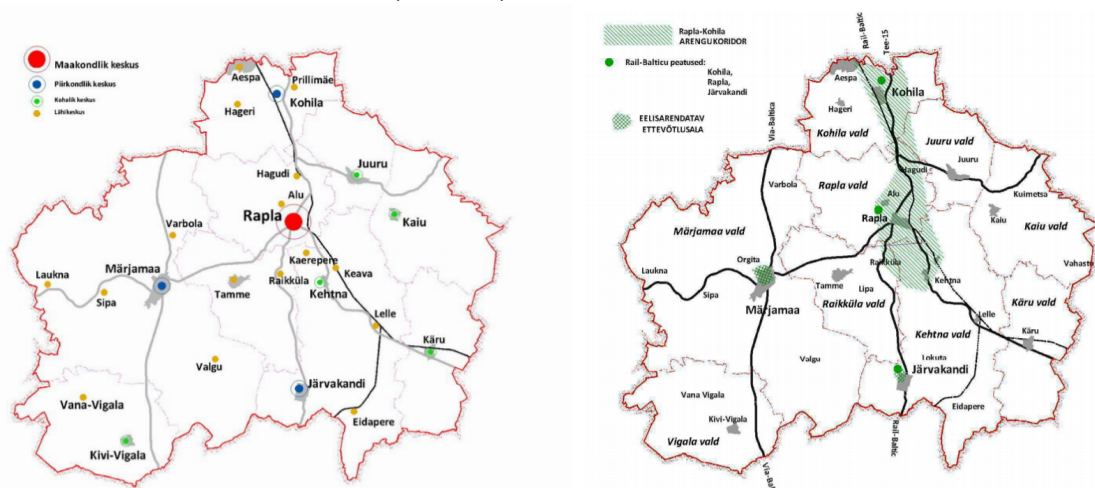
Rapla maakond ning Rapla linn selle keskusena eristub paljudest maakonnakeskustest, kuna linna vahemaa Tallinnaga on suhteliselt väike ning erinevate uuenduste ja trendide koosmõju loob eeldused vähemalt rahvaarvu säilitamiseks kui mitte kasvuks.

2 Rapla maakonna ressursid ja eeldused majanduse arendamiseks

Piirkonna majandusarengu määravad mitmete ressursid koosmõju: rahvastik ja selle paiknemine väljakujunenud asustusstruktuuris koos infrastruktuuri ja teenustega; maavarad, loodusressurss ja institutsionaalsed võrgustikud. Alljärgnevalt on võetud kokku peamised majandust mõjutavad ressursid.

2.1 Rahvastik, asustus ja infrastruktuur

Ajalooliselt kujunenud asulate võrgustik on maakonnaplaneeringus kirjeldatud 4-astmelise hierarhiana, kus kandvat rolli mängivad maakonnakeskus Rapla, piirkondlike keskustena Järvakandi, Kohila ning Märjamaa alevid, mida toetavad esmavajalikke teenuseid pakkuvad kohalikud keskused (5). Madalaima tasandi moodustavad lähikeskused, millel on oluline roll kodulähedaste teenuste osutamisel (16). Maakonna tõmbekeskus Rapla linn paikneb maakonna keskel, mis loob eeldused radiaalseteks liiklusvoogudeks maakonnasisiselt. Maakonnaväliselt on peamine töö- või õpingute sihtkoht Tallinn. Rapla maakonna põhilised töökohad asuvad Rapla-Kohila suunal, Märjamaal ja Järvakandis, mis ettevõtluse seisukohalt on eelisarendatavateks ettevõtlus(tööstus)aladeks.

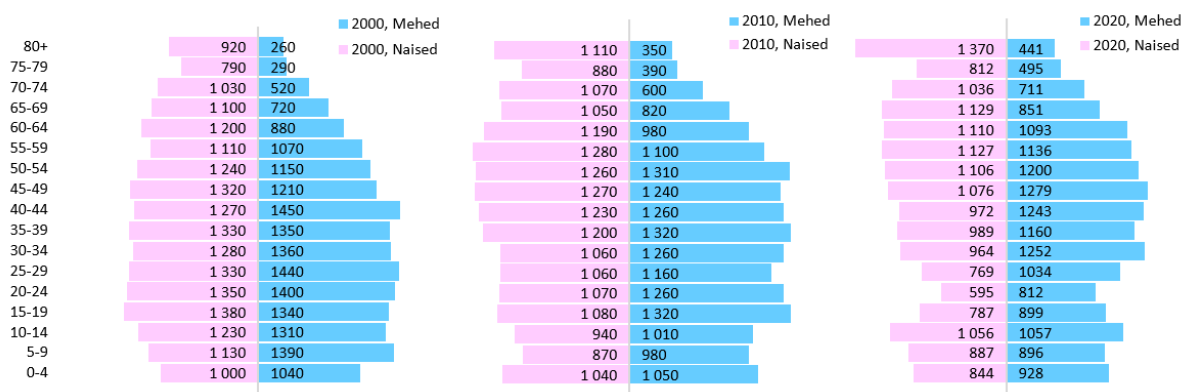

Joonis 1. Raplamaa keskuste võrgustik, eelisarendatavad ettevõtlusalad. Maakonnaplaneering

Raplamaa on oma elanike arvult – 33,2 tuhat inimest Eesti suuruselt 8 maakond³⁰, moodustades 2,5% Eesti rahvastikust. Eesti elanikkond on 20. a perioodi jooksul kahanenud 5% võrra, kuid viimasel viiel aastal keskmiselt 0,2% võrra aastas suurenenud. Kui Harjumaal on viimase viie aasta lõikes keskmiselt elanikkond kasvanud 1% võrra aastas, siis Raplamaal on elanikkond vähenenud keskmiselt 0,6% võrra aastas (maakondade lõikes on 10. positsioon). Rahvastiku vanuskoosseisu muutuses on täheldatav rahva arvu vähenemist peaaegu kõikides vanusgruppides, rohkem torkab silma 15-29 a vanusgruppide vähenemine. Demograafiline töötururindeindeksi muutus osundab samuti vananevale rahvastikule survestades tuleviku tööjõu saadavuse probleemi, kuigi maakondlikus võrdluses on Raplamaa näitajad olnud kõrged Eesti keskmiste lähedal. Ülalpeetavate osas on viimase 10

³⁰ RV022U

aastaga toimunud üle-eestiliselt suur tõus ca 10% võrra. Suurenev ülalpeetavate hulk tingib eelarve ressursside suurenemise avalike teenuste osutamiseks ja teenuste optimeerimiseks.

Joonis 2. Rapla maakonna rahvastiku vanuskoosseis 2000-2020. Statistikaamet³¹

Statistikaameti rahvastikuproгноos aastani 2045 pakub Raplamaa elanikkonna suuruseks 27091 inimest (maakondade seas 8. positsioon), mis 2020.a. võrreldes tähendaks vähenemist 18% võrra. Elanikkonda kasvataksid ainult Harjumaa (+17%) ja Tartumaa (+5%), suhteliselt väiksem elanikkonna kahanemine toimuks Pärnu-, Saare-, Rapla- ja Hiiumaal (-15-18% võrra).

Tabel 4. Rahvastiku näitajad Raplamaal. Statistikaamet³²

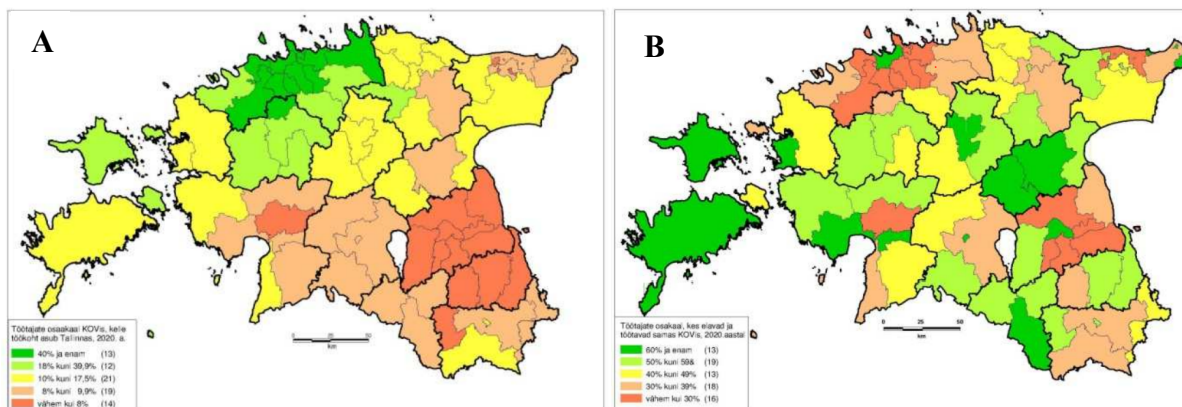
	2000	2010	2020
Elanike arv	38 150	35 960	33 199
Koht maakondade seas	8	7	8
Demograafiline tööturuseindeks	1,19	0,84	0,88
Koht maakondade seas	3-4	2-3	3
Ülalpeetavate määr	50,0	50,9	59,3
Koht maakondade seas	6	6	7
Elanikkonna kahanemine, %	2000 vs 2020	2010 vs 2020	2020 vs 2045
	-13,0%	-7,7%	-18%

Pealinna lähedusega seotud õppimisvõimaluste ja töökohtade mitmekülsus tähendab arvestatavas osas igapäevast pendelrännet Tallinna suunal. Tabel 5 ja joonis 2 A toob välja, et 40% ja enam Kohila valla tööga hõivatud inimeste töökoht asub Tallinnas, teistes maakonna omavalitsustes on see vahemikus 18-40%. Teistpidi võttes, siis Kohila valla puhul 30-40% tööga hõivatustest elavad ja töötavad Kohila vallas, Kehtna vallas elab ja töötab 40-50% ning Märjamaa ja Rapla valdade puhul on kohapeal töötavate inimeste osakaal 50-60% vahemikus. Raplamaa liikuvusuuring³³ jõudis samale tulemusele, mille järgi Rapla maakonna 47 asustusüksusest enamikul on põhiline samast asustusüksusest väljas olev töökoht Tallinnas või selle lähiümbruses (kuuel juhul Pärnu linn, kolmel juhul Rapla linn, 38 juhul Tallinn-Harjumaa). Pendelrännet võib suurendada asjaolu, et Maa-ameti tehingustatistika järgi on Raplamaal eluruumi ruutmeeter keskmiselt 4-5 korda odavam kui Harjumaal ja seda kõigi elamispiindade suuruste lõikes.

³¹ RV0282, RV0282U

³² RV028, RV028U, RV06U, RV06 RV063U

³³ Raplamaa liikuvusuuring, Tallinna Tehnikaülikool

Joonis 3. A: Töötajate osakaal kohalikus omavalitsuses, kelle töökoht on Tallinnas; B: Töötajate osakaal, kes elavad ja töötavad samas kohalikus omavalitsuses. Allikas: Töötamise register, Geomedia 2020³⁴

Tabel 5. Rapla maakonna töötajate töökoht 2020. Allikas: Töötajate register, Geomedia 2020

KOV	Töötajate arv KOVis	Töötab samas KOVis	Töötab Tallinnas
Kehtna vald	2549	41,2%	18,8%
Kohila vald	3613	35,3%	41,5%
Märjamaa vald	3598	50,4%	19,5%
Rapla vald	6387	54,2%	23,3%

Maakonna riigiteedest on olulisim põhimaantee (Tallinn-Ikla-Pärnu), mida toetavad 5 tugimaanteed (Kose-Purila, Tallinn-Rapla-Türi, Rapla-Järvakandi-Kergu, Rapla-Märjamaa, Märjamaa-Koluvere). Riigiteid on ca 812 km ulatuses ja **kohalikke teid ca 1300 km ulatuses, millest üle 80% on katteta teid**³⁵. Maakonda läbivad kolm peamist liiklusvoogu:

- 1) Tallinn-Pärnu-Ikla põhimaantee (7-8 tuhat sõiduautot ning ca 2000 veoautot ja autorongi ööpäevas), mis on käsitletav peamiselt transiiditrassina,
- 2) Tallinn – Rapla – Türi maantee, ühendades Rapla ja Järva maakondade suuremaid keskuseid. Tallinn-Rapla lõigu liiklusintensiivsus on ca 5000 sõiduautot ööpäevas, Rapla-Türi lõigul 2000 ning raskeveokeid läbib 150-200.
- 3) Kose – Rapla – Märjamaa – Koluvere suund, mis on maakondliku tähtsusega ida-läänesuunaline ühendus (liiklussagedus ööpäevas 1000 sõiduautot ja 100 veoautot)³⁶

Riiklik teehoiukava 2021-2030 seab eesmärgiks Tartu, Pärnu ja Narva suunaliste põhimaanteede neljarealiseks ehitamise. Rapla maakonda puudutab Tallinn-Pärnu-Ikla maanteetööd:

NR 4 (E67(TALLINN-PÄRNU-IKLA	2025	2026	2027	2028	2029	2030	Lühikirjeldus
Kernu-Varbola					*	*	2+2 tee ehitus
Varbola-Päädeva	*	*	*				2+2 tee ehitus
Päädeva-Konuvere	*	*	*				2+2 tee ehitus
Konuvere-Jädivere		*	*				2+2 tee ehitus
Jädivere õgvendus				*			2+2 tee ehitus

³⁴ Omavalitsuste kasu ettevõtluse ja ettevõtluskeskkonda arendavatest tegevustest, [Geomedia OÜ](#). Töökoha aadressi registreerimine muutus kohustuslikuks alates [1. juunist 2019](#).

³⁵ [Raplamaa Arengustrateegia 2035](#)

³⁶ [Raplamaa liikuvusuuring, Tallinna Tehnikaülikool](#)

Tugimaanteede rekonstrueerimise nimekirjas 2021-2024 jääb Rapla maakonda 3 teelõiku:

Tee nimetus	Tee nr	Pikkus, km	2021	2022	2023	2024
Kernu-Kohila	11220	7,5		*		
Kose-Purila	14	1,4				*
Kose-Purila	14	12,8				*
Märjamaa-Koluvere	29	10,7				*
Kokku		32,4				

„Eesti teed tolmuvabaks 2030“ tegevusprogrammis on aastateks 2021-2024 Raplamaale kavandatud ainult kahe riigi kruusakattega tee rekonstrueerimine (Valgu-Libatse, Loodna-Teenuse, ca 6km)³⁷. Kokkuvõttes on riigil ja omavalitsustel teehooldusel üldine mahajäämus alarahastuse tõttu³⁸. **Liikuvusuuringu kohaselt ühegi suurema trassi liiklussagedused tänases olukorras pole sellised, mille alusel saab väita, et need vajaksid väljaheitamist 2+2 sõidurajaga I klassi maanteedeks.** Liiklusohutuse seisukohast tuleks kaaluda ja täpsemalt analüüsida Tallinn-Rapla 2+1 tee varianti.

Maakonna elanike liikuvusmustrit iseloomustab domineerivalt suur autokasutus igapäevastes liikumistes nii tööle kui kooli – **üle 90% igasugustest liikumistest tehakse sõiduautoga**. Üle poole elanikest ei kasuta kohalikku ühistransporti ja pea pool ei kasuta kaugliini busse ega linnadevahelisi ronge – **hajaasustuses autoga liikudes on ajakulu oluliselt väiksem kui ühistranspordiga**. Võrreldes teiste maakondadega on Raplamaa liiklusohutuse tase (inimkahjuga liiklusõnnetused aastas 1000 elaniku kohta) keskmisest kõrgem ja Eesti suurim. **Seega on maakonna üheks liikuvusstrateegia eesmärgiks panustada oluliselt liiklusohutusse**³⁹

Olulise tähtsusega ressurss on Tallinn-Viljandi ja Tallinn-Pärnu suunaline raudtee⁴⁰, võimaldades nii reisijate- kui kaubavedusid (kaubajaamad Kohilas ja Raplas). Tulevikus avardab kasutusvõimalusi kavandatav Rail Baltic kiirraudtee⁴¹. Maakonnas asub väike- ja hobilennundusena toimiv Rapla lennuväli (lira külas), olles aktiivseim harrastuslennunduskeskus Eestis omades spetsiifilist nišši ettevõtluseks.

Rapla maakonda läbib maagaasi trass Vireši-Tallinn D55. Elektrivarustuse moodustavad 110 kV alajaamad ja õhuliinid (Valgu-Vigala, Kohila-Rapla, Paide-Rapla, Järvakandi-Valgu, Kiisa-Kohila, Lihula-Vigala, Kehtna-Järvakandi ja Rapla-Kehtna) ja 330 kV õhuliin (Paide-Kiisa). Maakonna strateegias toodud hinnangu põhjal on vajalik elektri põhivõrgu jätkuv renoveerimine varustuskindluse tõstmiseks. **AS Eleringi investeeringute kava 2021-2030 hõlmab arenguid Rapla maakonnas Järvakandi, Kehtna, Valgu ja Vigala alajaamade renoveerimise näol**⁴². Üks võimalik pikaajaline arengustenaarium puudutab Kose-Kaiu-Rapla liini rekonstrueerimist ja optimeerimist⁴³. Andmeside baasvõrk on Raplamaal suuresti olemas, samuti hea katvusega 4G võrk. **Ent nn „viimase miili“ kättesaadavuse probleem on paljudele kasutajatele endiselt lahendamata**, mille tingivad hajaasustuse suured investeeringukulud võrreldes tiheasustusega ning riigi regionaalpoliitilised otsused.

³⁷ [Transpordiamet](#)

³⁸ [Raplamaa Arengustrategia 2035](#)

³⁹ [Raplamaa liikuvusuuring](#)

⁴⁰ Lelle-Pärnu lõik on alates 2017. aasta suvest suletud ning sellel raudteeliiklust ei toimu.

⁴¹ <https://rbestonia.ee/projektist/>

⁴² [Elering](#)

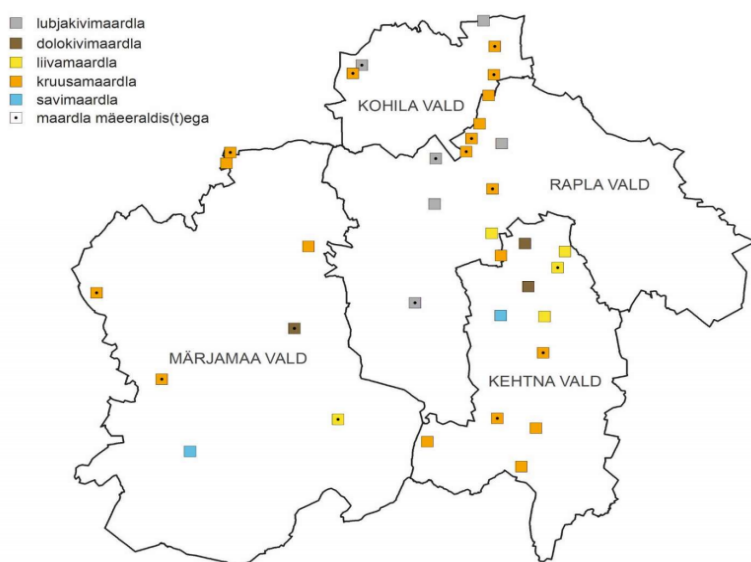
⁴³ [Elering](#)

2.2 Maavarad, maaressurss, taastuv energia

Maakonna põhjaveekogumid on hinnatud heaks keemilise seisundi ja piisava varu osas. Küll aga on aluspõhjalised veekompleksid valdavalt nõrgalt kaitstud või kaitsmata, mistõttu võib ülemistes veekihtides olla kohati põllumajandustegevuse tõttu suurenenud nitraadisisaldus ning uute elamupiirkondade kavandamisel tuleb eelistada ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni väljaehitamist iseseisvatele lahendustele⁴⁴.

Raplamaa maavaradeks on lubjakivi, dolokivi, kruus, liiv, savi ja turvas. Olulisim maavara on lubjakivi, mille maardlaid on Raplamaal 6, nendest tähtsaimad on Lubja, Reinu ja Sutlema maardlad. Dolokivi maardlaid on Raplamaal 3, neist kõige suurem ja ainukesena kasutuses on Orgita-Haimre maardla. Liiva- ja kruusamaardlaid on Raplamaal kokku 24, millest 5 on liiva- ja 19 kruusamaardlad. Ehitusliiva varustuskindluse seisukohast on Raplamaal kõige olulisem Raja maardla. Lisaks on 2 savimaardlat. Turbavarud on seotud soode ja rabadega, maardlaid on maakonnas kokku 28.

Raplamaa ehitusmaavarade kaevandamise maht 2018.a moodustas Eesti ehitusmaavarade kaevandamise kogumahust ligi 5% (0,5 mln m³)⁴⁵. **Rapla maakonna ehitusmaavaradega varustuskindluse tagamiseks aastani 2030 on hinnatud ehitusmaavarade vajadus kokku üle 9 mln m³**, mille põhilised kasutajad on Transpordiamet (ligi 4,8 mln m³) ja Rail Baltica (ligi 3,6 mln m³). Aastatel 2031–2050 on riigiteede ehituseks ja hoolduseks ehitusmaavarasid vaja kokku üle 7,4 mln m³. Lisaks maantee ja raudteetaristu ehitusmaavarade vajadusele on arvestatavad ehitusmaavarade tarbijad veel Riigimetsa Majandamise Keskus ja KOVID, eriti ehituskruusa osas. Nende põhiline ehitusmaterjalide vajadus tuleneb kohaliku tähtsusega teede ehitusest ja remondist. **Geoloogiateenistuse uuring toob välja mitmed ettepanekud olemasolevate ja uute maardlate uuringute teostamiseks ja kasutuselevõtmiseks, ent samas on maakonna arengustrateegias ühe mõõdikuna seatud, et kaevanduslubade maht ei suurene**⁴⁶.

Joonis 4. Ehitusmaavarad Raplamaa 31.12.2018. Eesti Geoloogiateenistus⁴⁷

⁴⁴ [Rapla Maakonnaplaneering 2030+](#)

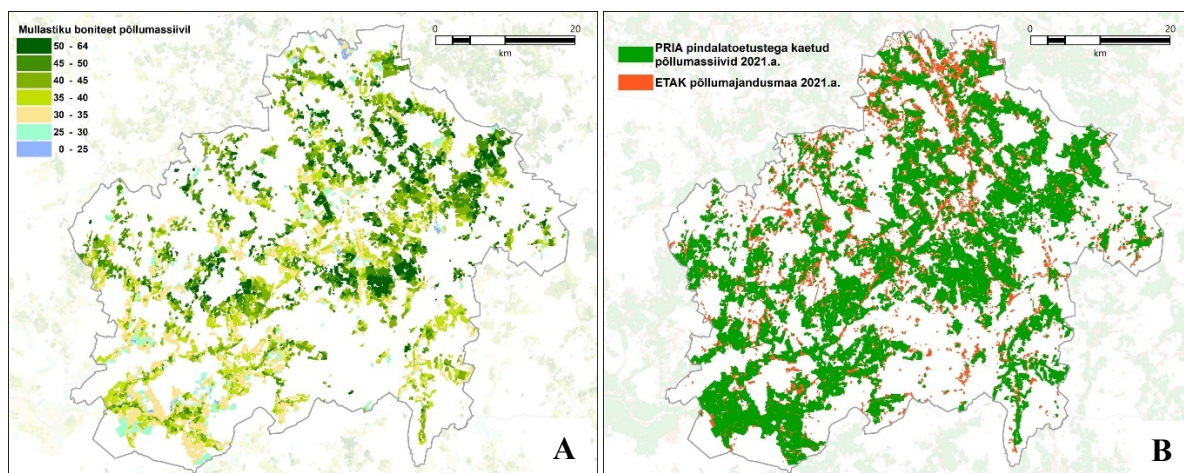
⁴⁵ [Geoloogiateenistus 2020](#)

⁴⁶ 4. Puhas looduskeskond ja säästlik loodus- ressursside kasutamine, lk 53, [Raplamaa Arengustrateegia 2035](#)

⁴⁷ [Ehitusmaavarade levik, kaevandamine ja kasutamine Rapla maakonnas](#)

Eestis on enim haritavat maad Lääne-Viru, Tartu ja Pärnu maakondades (üle 100 tuhande ha haritavat maad), ent võrreldes maakonna pindala ja haritava maa⁴⁸ osakaalu, on kõige kõrgem põllumajandusmaa kasutus Tartu, Järva, Lääne-Viru ja Põlva maakondades (31-33%). Rapla maakonnas moodustas põllumajandusliku maa osatähtsus kogupindalast 27% (5-6 positsioon maakondade seas). Loodusliku rohumaa osakaal moodustas Raplamaa pindalast 4% (enamikel maakondadel 5-7%)⁴⁹. Rapla maakonna haritava maa suurus Eesti maakatastri andmetel 2020. oli 74,7 tuhat ha. PRIA põllumassiivide registris oli maakonna põllumajandusmaade pindala 68 tuhat hektarit, mis tähendab, et **teoreetiline kasutama potentsiaal on ca 10%**⁵⁰.

Väärtuslikul põllumajandusmaal (haritav maa, püsirohumaa ja püsikultuuride all olev maa) peaks tulenevalt mullaviljakusest jätkuma põllumajanduslik tootmine. Raplamaal loetakse väärtuslikeks põllumajandusmaadeks 44 ja enam boniteedipunktiga põllumaid (Eesti keskmine mullaviljakuseks loetakse 39 punkti). Mullaviljakuselt kuulub Raplamaa Eesti paremate ja keskmiste hulka⁵¹. Arvestades mullaviljakuse hindepunkte on Raplamaa põllumajanduse arengul perspektiivi, kuid arvestada tuleb asjaoluga, et maakonna aluspõhjalised veekompleksid on valdavalt nõrgalt kaitstud või kaitsmata, mistõttu võib ülemistes veekihtides olla kohati põllumajandustegevuse tõttu suurenenud nitraadisaldus.⁵² Väärtuslikele põllumaadele tuleks vältida elamualade (v.a üksikelamute) rajamist, eelkõige Kohila-Rapla arengukoridoris (joonis 5 B), kus ehitussurve on tõenäolisemalt kõige suurem.

Joonis 5. A: Raplamaa mullastiku boniteet; B: Teoreetiline kasutamata põllumajandusmaa. Eesti topograafiline andmekogu, PRIA põllumassiivide register, Põllumajandusuuringute Keskus.

Metsamajanduse ressursi potentsiaali hinnang siinkohal piirdub paari üldise näitajaga. Rapla maakonna metsamaa moodustab maakonna kogupindalast 6,4% (7. positsioon maakondade seas, suurim Pärnumaal 12,1%). Raplamaa metsasus 2019.a oli 54% (5.

⁴⁸ Haritav maa - põllumajandusmaa, mida intensiivselt kasutatakse (põllumaa, mitmeaastased istandikud, kultuurmaad, parandatud heina- ja karjamaad. Põllumajandusmaa, mis pole haritav maa, on looduslik rohumaa.

⁴⁹ Maa-amet, Haritava maa 2020.a turuülevaade

⁵⁰ Siinkohal tuleb arvestada, et PRIA põllumassiivide registrisse kantud põllumajandusmaale laieneb õigus taotleda pindalatoetusi, kuid kõik massiivid ei ole registrisse kantud, mis aga ei välista reaalselt põllumajandustegevust.

⁵¹ Põllumajandusuuringute Keskus

⁵² [Rapla maakonnaplaneering 2030+](#)

positsioon maakondade seas, suurim Hiiumaal 65%). Metsamaa tagavara moodustas 5,8% (10. positsioon maakondade seas)⁵³. Raiemahu võrdluses moodustas Raplamaa metsaraie kogu Eesti raiest 2020.a 7% (6-9. positsioon maakondade seas), osatähtsus on kümne aasta jooksul püsinnud muutumatuna. 10 aasta võrdluses on raiemaht Eestis tervikuna kasvanud 21% võrra, Raplamaal 27% võrra.

Taastuvenergia⁵⁴ osakaal tulevikus suureneb oluliselt. Eesmärk aastaks 2030 on, et taastuvenergia osakaal moodustab energia lõpptarbimisest Eestis 50%, aastaks 2050 on eesmärk vähendada kasvuhoonegaaside heidet 80 protsenti võrreldes 1990. aasta heitetasemega⁵⁵. 2018. a moodustas taastuvenergia osakaal energia lõpptarbimises 30%.

Eesti energiamajanduse arengukava 2030 hinnangul on **hüdroenergia potentsiaal Eestis kasutusel, päikeseenergia kasutus väikelahendustes suureneb prognooside järgi kuni 100 MW võrra aastaks 2050 kattes riigi elektritarbimise vajadusest ligi 1%, tuuleenergia võib aastal 2050 katta riigi elektritarbimise vajadusest kolmandiku** (ENMAK 2030).

Maakonna strateegia eesmärgina nähakse, et energiatootmise süsteem ja tark elektrivõrk põhineb taastuvatel ressurssidel, mille põhisuund on üle minna hajutatumale energiatootmisele taastuvatest ja kohalikest allikatest.

Taastuvressurssidest enimkasutatavad energiaallikad Eestis on biomass ja tuul. **Geograafiliste tingimuste tõttu (tasane pinnamood, lühikesed ja väikese vooluhulgaga jõed) on Eestis madal potentsiaal hüdroenergia kasutamiseks.** Päikeseenergia kasutamine elektri tootmisel on seni leidnud rakendust peamiselt väikelahendustena, millele nähakse suuremat potentsiaali.

Põlevkivist ja taastuvenergiaallikatest toodetud elektri osakaalu vahetegur on muutunud aeglaselt – põlevkivielektri osakaal Eesti elektrienergia portfellis perioodil 2011-2018 oli üle 80% ning taastuvenergia osakaal püsis 15-16% lähedal. Ent 2019.a aga saavutati taastuvenergia osakaal ca 31%. 2019. a toodetud taastuvenergia allikatest moodustas 59% puiduhake ja -jäätmel, 25% tuuleenergia, 3% päikeseenergia, 2% biogaasid 1% hüdroenergia. Viimasel paaril aastal on kasvanud enim päikeseelektri tootmine⁵⁶

Taastuvenergiaallikate vaates ei ole Rapla maakonnas elektrienergia suurtootmisel (nt vesinikutehnoloogia) kuigi palju eeldusi. Rapla maakonnas ei asu ühtegi hüdroelektrijaama. Hüdroenergeetiliste arvutuste järgi on ainuke potentsiaalne koht, kus võimsust on rohkem kui 100 kW, Velise jõel Vängla paisjärve lähedal. Samas on potentsiaali väiketootmiseks (EMÜ 2018)⁵⁷. **Eesti üleriigiline planeering Eesti 2030+⁵⁸ ei näe Raplamaale ette maakondliku tähtsusega tuuleparkide rajamist vähese tuuleressursi tõttu.** Nii jääb üle rakendada biomassi ja gaasitoormel töötavat energiatootmist ning väikelahendustena päikeseenergiat.

⁵³ Keskkonnaagentuur

⁵⁴ Energia mittefossilsetest allikatest, s.o tuule-, päikese-, laine-, hüdro- ja hoovuste energia, maasoojus, bioenergia, prügila- ja reoveepuhastisgaasid.

⁵⁵ Kliimapoliitika põhialused, ENMAK 2030

⁵⁶ Eesti Taastuvenergia Koda

⁵⁷ Eesti jõgede hüdroenergeetilise potentsiaali arvutamine

⁵⁸ Eesti 2030+

2.3 Tööstusalad

Tööstuse⁵⁹ sotsiaalmajanduslik tähtsus Eesti majandusele on väga oluline, mis annab üle poole kaupade ekspordikäibest ja kindlustab ligi kolmandiku tööhõivest, lisaks tagab tööstussektor teda teenindavates harudes tööhõive kümnetele tuhandetele inimestele teiste sektori ettevõtetes. Eestis moodustas tööstus 2020. a 24,9% loodud kogulisandväärtusest (sh töötlev tööstus 14,4%). Kogu hõivatute arv 2019.a oli 671,3 tuhat ja 2020.a 656,5 tuhat inimest. Tööstuses oli hõivatuid 2019. a 192,7 tuhat, 2020.a (sh töötlevas tööstuses vastavalt 121,2 tuhat ja 118,6 tuhat).

Töötleva tööstuse hõivatute arv oli kõrgeim enne 2008. a majanduskriisi (üle 130 tuhande), peale kriisi taastumist tõusis hõivatus 106 tuhandelt 125 tuhandeni 2017.a, peale mida on täheldada taas langust. Tööstustoodangu eksport 2019. a moodustas 8,02 miljardit eurot, kogu kaupade eksport 2019.a oli 14,39 miljardit (2020.a 14,31 miljardit eurot), ehk tööstustoodangu osakaal kaupade ekspordis on 56%.

Aktiivseid tööstusettevõtteid⁶⁰ tegutses Eestis 2019. a 17201 (sh töötlev tööstus 6742), 2020.a 13648 (sh töötlev tööstus 5394). Territoriaalselt on tööstus Eestis enim koondunud Tallinna ja mujale Harjumaale, kus asub ca 50% 20 ja enama töötajaga töötleva tööstuse ettevõttest.

Maakond	Geograafiline asend	Taristud	Tööjõud	Industriaalne taust ja atraktiivsus	Koond-hinnang	Rühm
Harju	5	5	5	4	5	A
Tartu	3	3	4	3	3	C
Ida-Viru	2	3	4	4	3	C
Pärnu	3	3	3	3	3	C
Lääne-Viru	3	3	2	3	3	C
Rapla	4	2	2	2	3	C
Viljandi	2	1	2	3	2	D
Järva	3	2	2	2	2	D
Lääne	2	2	2	2	2	D
Jõgeva	2	2	2	2	2	D
Põlva	2	2	2	2	2	D
Saare	1	2	2	2	2	D
Valga	1	2	2	2	2	D
Võru	1	1	2	3	2	D
Hiiu	1	2	1	2	2	D

Joonis 6. Maakondade järjestus tööstuspotentsiaali üldindeksi ja osaindeksite väärtuste alusel. Geomedia OÜ

⁵⁹ Tööstus - mäetööstus, töötlev tööstus, elektrienergia-, gaasi- ja veevarustus, chitus [Statistikaameti järgi](#)

⁶⁰ [MTA](#) andmed.

Maakondade tööstuspotentsiaali indeks⁶¹ järgi kuuluvad Harjumaa järel kõrgema potentsiaaliga rühma neli suuremat maakonda (Tartu, Ida-Viru, Pärnu, Lääne-Viru) ja Tallinnale lähemal asuv Rapla maakond. Raplamaa hinded on enamasti suhteliselt nõrgad, pigem rühma "D" sarnased, kuid väärtust tõstab **hea geograafiline asend**.

Raplamaa tööstusalad Tööstusalade uuringu tüpoloogia alusel on:

- Rapla Koidu-Kastani tn ettevõtlusala, väljakujunenud toimiv tööstusala
- Järvakandi tööstusala, pruuntööstusala
- Kohila (Tuhamäe) tööstuspark (laiemalt – Kohila tööstusala), ettevalmistatud/täituv tööstusala,
- Orgita logistika- ja tööstuspark (Märjamaa Treff (M-TREFF) logistika- ja tööstuspark), ettevalmistatud /täituv tööstusala
- Rebastemäe Äripark (Geomedia tööstusalade uuringus ei kajastu)

Rapla tööstusala (Rapla linna kaguosas, Koidu ja Kastani tänaval), hõlmab endise Rapla KEK-i tootmisbaasi ala pindalaga 27 ha, kus ka olemasolevad hooned on valdavalt kasutuses. Kinnistud on eraomandis. 1/3 krunte (9 ha) on hoonestamata. PKT⁶² toetusega põhi- ja juurdepääsuteed on rekonstrueeritud. Alal on ka suured ettevõtted: Akzo Nobel Baltics AS Rapla tehas, BMW AS. Hinnanguliselt mahub alale veel 30 uut ettevõtet. Laieneda tööstusala ei saa, sest ümberringi on elamud.

Järvakandi tööstuspark, asub Järvakandi alevi põhjaosas, klaasitööstusest põhja pool. Ala suurus 20,2 ha, ca 14 ha kuulub munitsipaalomandisse, müüdnud on 2 krunti ja 7 on müügis. PKT toetusega on rekonstrueeritud tänavad ja tänavavalgustus. Sobilik klaasitööstust toetavale või täiendavale ettevõtlusele. Suurim hetkevajadus on ühe juurdepääsu rekonstrueerimine.

Kohila tööstusala asub ca 1 km² suurusel alal Kohila alevi põhjaosas, Jõe tn, Vetuka tee, Tuhamäe tn ja Tööstuse tn endise paberivabriku territooriumi. Siin tegutseb mitukümmend ettevõtet ning paikneb arvukalt ka tühjaltseisvaid äri- ja tootmismaid. Neist suurem osa on erakinnistud, millest osad on kaetud detailplaneeringutega. Suurim ettevõtte on ca 200 töötajaga OÜ Kohila Vineer. Alal paikneb ka ajalooline Kohila paberivabrik, mille osad ruumid seisavad tühjalt ja selles osas on uued arenguplaanid väljatöötamisel. Tuhamäe tn ala kinnistud kuuluvad valla omandisse, kaheksast kinnistust on müüdnud viis. Valla poolt on rekonstrueeritud tööstusala juurdepääsuteed, rajatud kergliiklusteed, ehitati välja Tuhamäe tänav ning tänava äärde veevarustuse ja kanalisatsiooni liitumispunktid. Olemas on ühendusvalmidusega elektri- ja gaasivõrk. Üheks kitsaskohaks on tööstusalal paikneva põlevkivituhamäe teisaldamise vajadus, millele otsitakse aktiivselt lahendust. Alevi kui terviku huvides on vajalik Tuhamäe tn pikendamine endise Kohila paberivabriku territooriumini, et raskeveod ei peaks kulgema läbi Tööstuse tn elamualade. Vajalik on tööstusala läbimõeldud viidastamine ja turundamine ning osade maa-alade korrastamine ja ettevalmistamine. Tööstusala arenguperspektiivi võimendavad lähedusse planeeritavad korterelamud ja Rail Baltic raudteepeatus.

⁶¹ [Tööstusalade analüüs, Geomedia 2018](#)

⁶² Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise programm, EAS

Märjamaa Treff (M-TREFF) logistika- ja tööstuspark⁶³, asub Märjamaa lähedal Tallinn-Pärnu-Ikla mnt 65. kilomeetril. See on eraomanduses olev 15 ha suurune tööstusala, mille arendaja on Restate OÜ, ala arendatakse kaubamärgina Märjamaa TREFF. Maa otstarve on tootmine, logistika ja äri all. Ala on detailplaneeringuga, taristu on projekteeritud, ehitusluba on olemas. Tööstusala arendamiseks on saadud PKT toetus 2017. aastal, kuid mille elluviimine on takerdunud. Vabu, müügis krunte on 16. Probleemiks on maanteelt mahasõidu lahendus.

Rebastemäe Äripark⁶⁴, asub 55 km Tallinnast ja 2,8 km Raplast, ligipääs Tallinn-Rapla maanteel maanteelt Rapla-Varbola tee. Ala suurus ca 2,5 ha, mis on eraomandis, arendajaks Stipend Investments OÜ. Müügis on 4 krunti, millel on elamu-, tootmis- ja ärimaa sihtotstarve. Geomedia tööstusalade uuringus ei kajastu, kuid maakonna tasandil on oluline märkida.

Tööstus- ja äripindade peamine turg on Tallinn-Harjumaa, kus on väga tihe konkurents. Paarikümne aasta jooksul on aktiivselt arenenud Tallinna ringtee äärne piirkond. Adekvaatset hinnangut Harjumaa tööstusparkide hetkeseisust ei ole võimalik anda⁶⁵, kuid nt Harju Ettevõtlus- ja Arenduskeskuse ülevaade kirjeldab ca 50 erinevas staadiumis Harjumaa tehno-, tööstus- ja logistikapargi⁶⁶, mis indikeerib valdkonna kinnisvara pakkumist. Viimaste aastate trend on *stock-office*⁶⁷ tüüpi pindade pakkumine. Rapla maakonna tööstusalade konkurendid väljaspool Tallinna asuvad eelkõige:

- Harku vald (Tähetorni tehnoпарк, Tabasalu tehnoпарк, Tutermaa tehnoпарк,
- Rae vald (Mõigu tehnoпарк, Jüri tehnoпарк, Ringi tehnoпарк, Ringtee tehnoпарк, Rae tehnoпарк, Treiali tehnoпарк, Lookivi Logistikapark, Vaida tehnoпарк, Steinpark),
- Kiili vald (Kiili tehnoпарк, Veski tehnoпарк, Luige baas, Kangru tee 17),
- Saku vald (Tänassilma äripark, Tänassilma tehnoпарк, Kokasauna tehnoпарк)
- Saue vald (Saue tehnoпарк, Valdmäe tööstuspark)
- Keila linn (Keila tööstuspark).

2.4 Haridus- ja ettevõtlusvõrgustik

Jätkusuutliku majanduskasvu aluseks on tehnoloogiline innovatsioon, mis põhineb inimkapitali ja teadmiste arengul – ehk millised on need organisatsioonid ja võrgustikud, mis ettevõtluse konkurentsivõimet suurendavad. Tallinna lähedus ei toeta regionaalse kolledži loomist, mistõttu on pealinnas tegutsevad kutse- ja kõrgkoolid noorte jaoks esmane loogiline valik. Kutse-, täiendus- ja ümberõppe seisukohalt on oluline kutsehariduskeskuse olemasolu maakonnas, mis koolitab potentsiaalset uut ja olemasolevat tööjõudu sidudes ettevõtlust ja kogukondi.

⁶³ <https://mtreff.ee/>

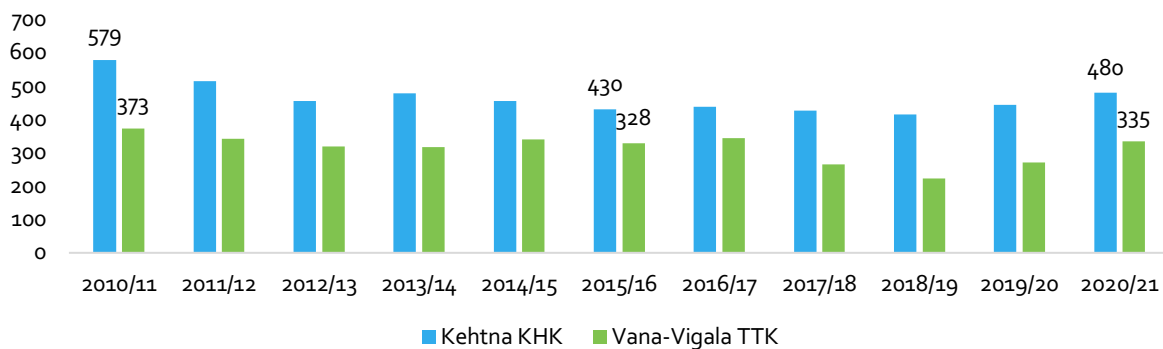
⁶⁴ <https://stipend.ee/objektid/rebastemae-aripark>

⁶⁵ Tehnopargi/tööstuspargi sisu on siinkohal arendajatel ja vahendajatel väga erinev, alates lihtsalt maatulundusmaa krundi müümisest kuni spetsiifilise kontseptsiooni, taristu, tugiteenuste väljaarendamiseni, mistõttu ei ole loetelu lõplik.

⁶⁶ Info on kindlasti muutunud, sest ülevaade koostatud 10 aasta jooksul.

⁶⁷ Ladu-kontor tüüp

Kehtna Kutsehariduskeskus on seadnud eesmärgiks arendada välja rasketehnika kompetentsikeskuse, kus tehtaks ka valdkonnaspetsiifilist teadus- ja uurimustööd. Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskool pakub teadmisi ja oskusi olulisel määral hariduslike erivajadustega ja nõ vähemvõimekatele õpilastele. Kümnendi jooksul on kutseõppurite arv teinud läbi mõningase languse, kuid viimasel paaril aastal pööranud tõusuteele. Sellele aitavad kaasa Euroopa Liidu toetusprogrammid, mille toel on suurenenud täiskasvanute täiendkoolitajate hulk ja koolitusmahud.

Joonis 7. Raplamaa kutseõppurite arvu dünaamika. Haridussilm

Ettevõtlusvõrgustikud (ärikiirendid, *start-up* kogukonnad, teaduspargid jne) on peaaesjalikult koondunud suurlinnadesse, siingi töötab Tallinna lähedus Rapla maakonna kahjuks. Raplamaa ettevõtlusvõrgustiku moodustavad nii avaliku kui erasektori initsiatiivil loodud ühendused:

- 1) SA Raplamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskus (RAEK), mis tegutseb Maakondlike Arenduskeskuste võrgustikus, KOVide ja ministeeriumite tihedas koostöös, osutades sh ettevõtjatele laialdasi avalikke teenuseid;
- 2) Töötukassa maakondlik esindus, kes viib ellu tööpoliitikat läbi avalikke teenuste ja toetuste;
- 3) MTÜ Raplamaa Partnerluskogu ehk LEADER tegevusgrupp on asutatud kolme sektori ülesena, mis on enam keskendunud rakenduslikule poolele – piirkonna arenguks toetuste jagamisele;
- 4) MTÜ Raplamaa Ettevõtjate Ühing (35 liiget);
- 5) MTÜ Ettevõtlikud Naised Raplamaal (71 liiget);
- 6) Rapla Ettevõtlike Noorte Koda ehk MTÜ JCI Rapla (rahvusvahelise võrgustiku osa, mis on mõeldud kuni 40-aastastele aktiivsetele inimestele arengukeskkonna pakkumiseks);
- 7) MTÜ Märjamaa Ettevõtjate Piirkondlik Ühendus (35 liiget);
- 8) MTÜ Rapla Rotary Klubi (35 liiget), suunalt heategevusorganisatsioon omades tihedat seost ettevõtjatega.
- 9) *Destination management organisation*⁶⁸ - loomisel on turismiturunduse alane koostöövõrgustik.

Tuleviku ettevõtjate sündimisel on oluline roll kohalikul haridussüsteemil. Ettevõtlikkuse kui eluhoiaku kujundamiseks ja tuleviku oskuste arendamiseks on väljatöötatud mitmeid programme (nt Ettevõtlik kool, õpilasfirmad, piirkonnaspetsiifilised algatused). Rapla

⁶⁸ [RAEK](#)

maakonna üldhariduskoolidest pakutakse ettevõtlus ja/või majandusõpet Märjamaa, Kohila ja Rapla gümnaasiumides, Raplas plaanitakse luua 3 õppeaastat läbiv moodul.

1992.a. alustas Eestis tegevust õpilasfirmade programm (*Junior Achievement* Eesti), mis ressursside vähesuse tõttu levis peamiselt suuremate linnade koolides. 2020/2021 õppehooajal tegutses Eestis 402 õpilasfirmat, viie aasta lõikes on firmade arv kasvanud 20% võrra. Statistikas tuuakse tihti võrdlust elanike ja majanduse proportsiooni osas – üle 60% inimestest elab ja üle 60% sisemajanduse kogutoodangust luuakse Harju maakonnas. Õpilasfirmade osas on Harju maakonnas läbi aastate olnud õpilasfirmade arv muu Eestiga võrreldes 30-40% vahel, mis on ennekõike hea maapiirkondadele.

Rapla maakonnas on õpilasfirmade tegevuses osas eesrindlikum kool Kohila Gümnaasium⁶⁹

Tabel 6. Õpilasfirmad Rapla maakonna koolides⁷⁰

Haridusasutus/Õpilasfirmad	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Rapla Kesklinnakool				1	
Rapla Vesiroosi Kool				2	
Kohila Gümnaasium	2	8	7	9	10
Rapla Vesiroosi Gümnaasium	2	2			
Rapla Ühisgümnaasium	1				
Rapla Gümnaasium (riigigümnaasium)				2	1
Märjamaa Gümnaasium					1

2.5 Kokkuvõtte ressurssidest

Kokkuvõtvalt saab Rapla maakonna majanduse arengu eelduste ehk peamiste ressursside osas välja tuua järgneva:

1. Maakonna rahvastikuproгноos 2045 stsenaarium näeb ette elanikkonna vähenemist 2020.a. võrreldes 18% võrra, mis võib jätta jälje teenuste (avalike- ja era) osutamisse ja tarbimisse. Samas on maakonna mõne omavalitsuse puhul reaalne ka elanikkonna säilitamine või isegi kasv, mida näitavad ka viimaste aastate rahvastikuregistri andmed.
2. Oluline osa töötavast elanikkonnast on seotud igapäevase pendelrändega Tallinn-Harjumaale.
3. Kohalike teede remondivajadus ületab saadaolevat ressurssi, riigi tugimaanteede osas on lähiaastateks ettenähtud rekonstrueerimisi alla 40 km ulatuses (5% kogu riigiteedest Rapla maakonnas).
4. Üle 90% igasugustest liikumistest tehakse sõiduautoga, üle poole elanikest ei kasuta kohalikku ühistransporti ja pea pool ei kasuta kaugliini busse ega linnadevahelisi ronge – hajaasustuses autoga liikudes on ajakulu oluliselt väiksem kui ühistranspordiga.
5. Rapla maakonna põhilised töökohad asuvad Rapla-Kohila suunal, Märjamaal ja Järvakandis, mis ettevõtluse seisukohalt on eelisarendatavateks ettevõtlus(tööstus)aladeks, kuid arvestada tuleb tugeva Tallinn-Harjumaal konkurentsiga.

⁶⁹ Koolide osas on toimunud muutusi seoses Rapla riigigümnaasiumi loomisega, Rapla Ühisgümnaasium tegutseb alates 2018.a Rapla Kesklinna Koolina (g kl), Rapla Vesiroosi Gümnaasium Rapla Vesiroosi Koolina (gkl).

⁷⁰ [Junior Achievement](#)

6. Aastani 2030 on hinnatud maakonna ehitusmaavarade vajadus üle 9 mln m³, mis seab surve alla avada uusi kaevandusi, mis on vastuolu Rapla maakonna strateegia eesmärkidega.
7. Põllumajanduslik vaba maaressurss on teoreetiliselt alla 10%, mis tähendab väärtuslike põllumaadetootmise säilitamist, pigem senise tootmise efektiivsuse tõstmist kui intensiivset laiendamist.
8. Taastuvenergiaallikate vaates ei ole Rapla maakonnas elektrienergia suurtootmiseks häid eeldusi (hüdro- ja tuuleenergia), mistõttu saab arendada biomassi ja gaasitoormel töötavat energiatootmist ning väikelahendustena päikeseenergiat.
9. Kohaliku haridusvõrgustiku läbi on võimalik hoogustada noorte ettevõtlikkust.
10. Peamised kõrghariduse ja ettevõtluse võrgustikud asuvad Tallinnas, mille laienemine maakonda geograafilise läheduse tõttu ei ole otstarbekas.
11. Kutsehariduskeskuste olemasolu ja võimalik spetsialiseerumine aitab kaasa kohapealse tööjõu, ettevõtluse ja kogukonna arengule.

3 Rapla maakonna majandus ja ettevõtlus

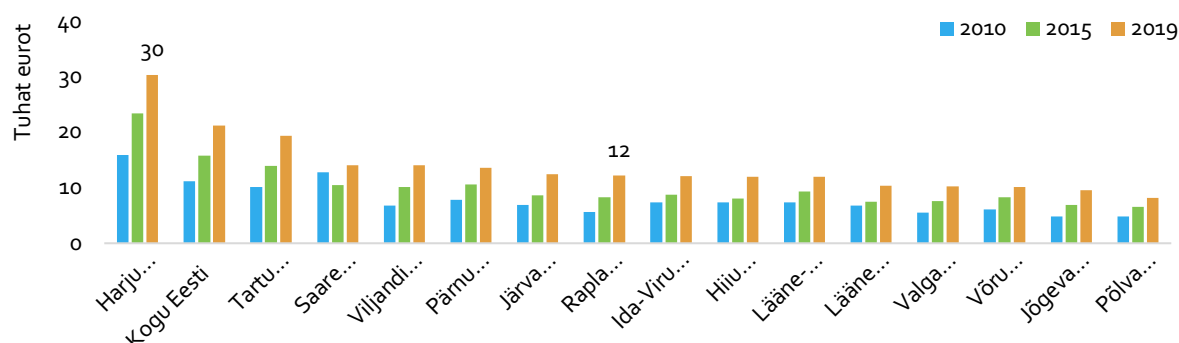
3.1. Raplamaa majanduse võrdlus teiste maakondadega

Eesti sisemajanduse koguprodukt (SKP) 2019. aastal kokku moodustas 28,1 miljardit eurot, sellest Harju maakonnas loodi 65%, Tartu maakonnas 10,5%, Ida-Viru maakonnas 5,8%, Pärnu maakonnas 4,2% ja mujal juba vähem. **Raplamaal loodud SKP 2019. a oli 407,5 miljonit eurot ehk 1,7 % Eesti SKP kogumahust, mis maakondade pingereas oli 7. positsioonil** Saaremaa järgi (1,7%) ning napilt Järva ja Võru maakondade ees (1,3%).

Tabel 7. Sisemajanduse koguprodukti osatähtsus Eestis ja Raplamaal. Statistikaamet

		2000	2010	2019
SKP kogumaht	Raplamaa osatähtsus Eestis, %	1,7%	1,4%	1,4%
	Koht maakondade seas	9	9-10	8
SKP elaniku kohta	Raplamaa osatähtsus Eesti keskmisest, %	62,2%	51,0%	57,7%
	Koht maakondade seas	9	13	7

Eesti keskmine SKP elaniku kohta 2019. a. oli 21 186 eurot (jooksevhindades), Harjumaal moodustas see 143% keskmisest, Tartu maakonnas 92% ja teistes maakondades jäi see alla 70%. **Rapla maakonna SKP elaniku kohta oli 12 221 eurot, mis moodustas 57,7% Eesti keskmisest.**

Joonis 8. SKP elaniku kohta maakondades. Statistikaamet⁷¹

Vaadates tagasi 20 aasta trendi, tuleb paratamatult tõdeda, et kõikide maakondade regionaalse SKP osatähtsus on vähenenud eelkõige Harju maakonna, vähesel määral ka Tartu maakonna kasuks. Rapla maakonna puhul on see teiste maakondadega võrreldes proportsionaalselt vähem langenud ning võrreldes eelmise kümnendi majandussurutise ajaga on SKP elaniku kohta suurenenud.

Eesti majandusstruktuur 2019.a loodud SKP alusel jagunes 71,8% teenusmajandus, 25,3% tööstus ja 2,9% primaarsektor. Majanduse struktuurilt on Raplamaa teiste maakondade seas keskmistel positsioonidel:

- põllumajandus-metsamajandussektori osakaal 9,9% (maakondade positsioon 8),
- töötlev tööstus 35,2% (maakondade positsioon 7),

⁷¹ [RAA0050](#)

- teenusmajandus 54,8% (maakondade positsioon 7).

Lähim nõ konkurent ja võrdlusbaas on Saaremaa. Eelmise kümnendi majanduskriis mõjutas majandusstruktuuri, Raplamaa tööstus ja primaarsektor kaotasid osakaalu ning teenusmajanduse osatähtsus suurenes. Viimase kümnendi jooksul on tööstuse osakaal taastunud, primaarsektori osatähtsus suurenes peale masu hüppeliselt 1-2 a. jooksul (nt 2014. a 16,5% võrra), peale mida on sektori osakaal olnud langevas trendis.

Tabel 8. Majandussektorites loodud lisandväärtuse osatähtsus Eestis ja Raplamaal. Statistikaamet⁷²

		2000	2010	2019
Primaarsektor	Eesti, osatähtsus, %	4,3%	3,6%	2,9%
	Raplamaa, osatähtsus, %	12,7%	11,8%	9,9%
Sekundaarsektor	Eesti, osatähtsus, %	27,8%	27,6%	25,3%
	Raplamaa, osatähtsus, %	36,5%	32%	35,2%
Tertsiaarsektor	Eesti, osatähtsus, %	67,8%	68,8%	71,8%
	Raplamaa, osatähtsus, %	50,8%	56,2%	54,8%

Hõivatuid oli 2020. aastal maakonnas **16,5 tuhat inimest** (erasektoris 12,7 ja avalikus sektoris 3,8), mis moodustas **2,5% Eesti koguhõivatutest**. 20. a perioodiga võrreldes on hõivatute arv kasvanud 15% võrra, mis teiste maakondade võrdluses andis 5. positsiooni. Avalikus sektoris saavutas hõive maksimumi 2008. a. (5,0 tuhat inimest), peale mida on näitaja tasapisi langenud. Erasektoris on hõive olnud kasvavas trendis, väljaarvatud aastad 2008-2010, kui hõivatus vähenes masu tõttu 15% võrra. 2019-2020 a. võrdluses vähenes hõivatus 4% võrra, eeldatavalt COVID pandeemia mõjude tõttu.

Eesti keskmisega võrreldes on enam hõivatuid primaar- ja sekundaarsektoris, mis on tüüpiline väiksele maapiirkonnale. Hõivatute muutus sektorite lõikes järgib analoogset trendi majandussektorite muutustega mõjutatud 2008-2009. a. kriisist ja COVID pandeemiast. Ametite klassifikaatori alusel (sinikraed-valgekraed)⁷³ on samuti näha trendi juhtimise ja infotehnoloogiaga seotud töö suunas.

Tabel 9. Hõivatud majandussektorites Eestis ja Raplamaal. Statistikaamet⁷⁴

		2000	2010	2020
Hõivatud	Hõivatud Eestis (tuhat)	585,3	568,0	656,6
	Hõivatud Rapla maakonnas (tuhat)	14,4	15,7	16,5
	sh avalik sektor (tuhat)	3,8	4,5	3,8
	sh erasektor (tuhat)	10,5	11,2	12,7
Primaarsektor	Eesti, hõivatute osatähtsus, %	6,7%	4,2%	3,0%
	Raplamaa, hõivatute osatähtsus, %	16,8%	7,1%	6,5%
Sekundaarsektor	Eesti, hõivatute osatähtsus, %	33,0%	30,3%	29,1%
	Raplamaa, hõivatute osatähtsus, %	35,1%	30,1%	37,9%
Tertsiaarsektor	Eesti, hõivatute osatähtsus, %	60,3%	65,3%	67,9%
	Raplamaa, hõivatute osatähtsus, %	48,2%	62,7%	55,6%

⁷² RAA0051

⁷³ Valgekraed: juhid; tippspetsialistid; tehnikud ja keskastme spetsialistid; ametnikud.

Sinikraed: teenindus- ja müügitöötajad; põllumajanduse, metsanduse, jahinduse ja kalanduse oskustöötajad; oskustöötajad ja käsitöölised; seadme- ja masinaoperaatorid ja koostajad; lihttöölised; sõjaväelased.

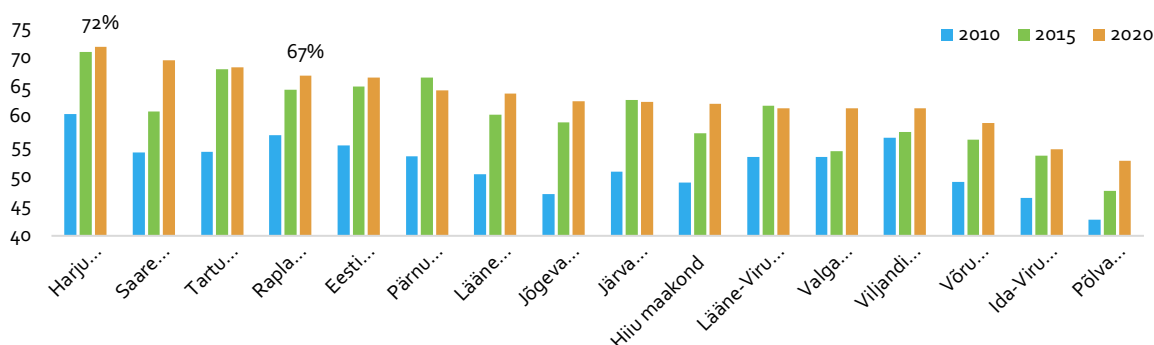
⁷⁴ IT243, IT241, IT2419

Valgekraed	Eesti, osakaal, %	43,8%	47,2%	53,5%
	Raplamaa, osakaal, %	30,8%	43,5%	51,4%
Sinikraed	Eesti, osakaal, %	56,2%	52,8%	46,5%
	Raplamaa, osakaal, %	69,2%	56,5%	48,6%

Töäjõud (majanduslikult aktiivne rahvastik) tervikuna on kümnekonna aasta jooksul suurenenud 3% võrra. Töäjõu osakaal Harju maakonnas oli 2020. a. 49%, Raplamaal 2,5%. Töäjõud on Raplamaal 10 aasta trendis on vähenenud 10% võrra. 2010.a majanduskriisijärgsel ajal oli töötus kõrgem, kuid järgneva paari aastaga vähenes töötus Eestis tervikuna jõudsalt, eraniks on jäänud Ida-Viru maakond. Raplamaa töötuse määr on peale 2008-2009 majanduskriisi liikunud langevas trendis, positiivset mõju võib eeldada Tallinna lähedusest ja rohkematest tööpakkumistest.

Tabel 10. Töäjõud, tööhõive ja töötus. Statistikaamet⁷⁶, Töötukassa⁷⁷

		2010	2015	2020
Töäjõud	Eesti, tuhat	681,9	683,1	704,5
	Raplamaa, tuhat	19,5	17,7	17,5
	Raplamaa osakaal Eestist, %	2,9%	2,6%	2,5%
	Koht maakondade seas	7	7	8
Tööhõive	Raplamaa tööhõivemäär, %	59,4%	64,6%	67,0%
	Tööhõivemäär võrreldes Eesti keskmisega, %	103,3%	99,1%	100,4%
	Koht maakondade seas	2	4	4
Töötus	Raplamaa töötuse määr, %	19,6%	6,1%	6,5%
	Töötuse määr võrreldes Eesti keskmisega, %	117,4%	98%	94,2%
	Koht maakondade seas ⁷⁵	12	6	5

Joonis 9. 15-74 a. tööhõivemäär maakondades⁷⁸. Statistikaamet

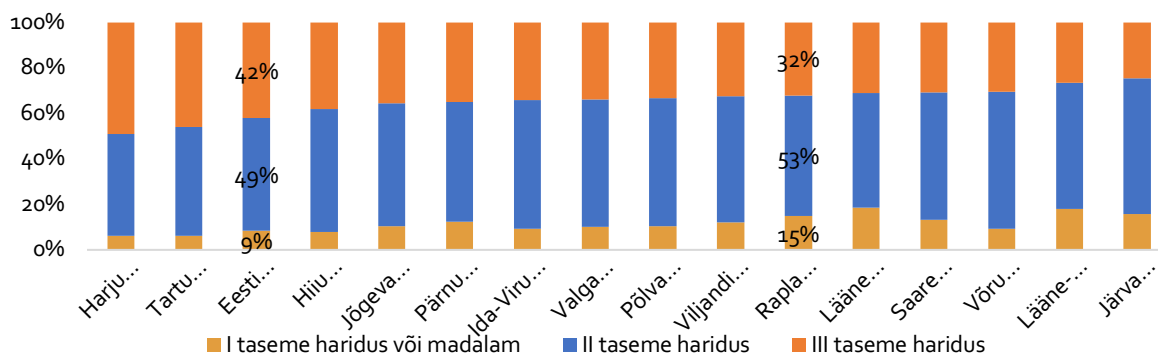
Haridustaseme järgi võrreldes on suhteliselt enam kõrgharitud töäjõudu Harju- ja Tartu maakondades, mõju omab kindlasti kõrgkoolide asukoht ja elanike vanuseline koosseis. Raplamaa positsioon teiste maakondade seas selles võrdluses oli 9-10. 20. a. trendina on töäjõu hulgas kõrghariduse osakaal Eesti keskmisena suurenenud 30%-lt 42%-ni, Rapla maakonnas 18%-lt 32%-ni. Hõivatute haridustaset ei ole võimalik siinkohal välja tuua, sest 2011.a rahvaloenduse andmed on vananenud ja haridustasemed pole enam võrreldavad.

⁷⁵ Väiksem number näitab paremat positsiooni

⁷⁶ [TT4645](#)

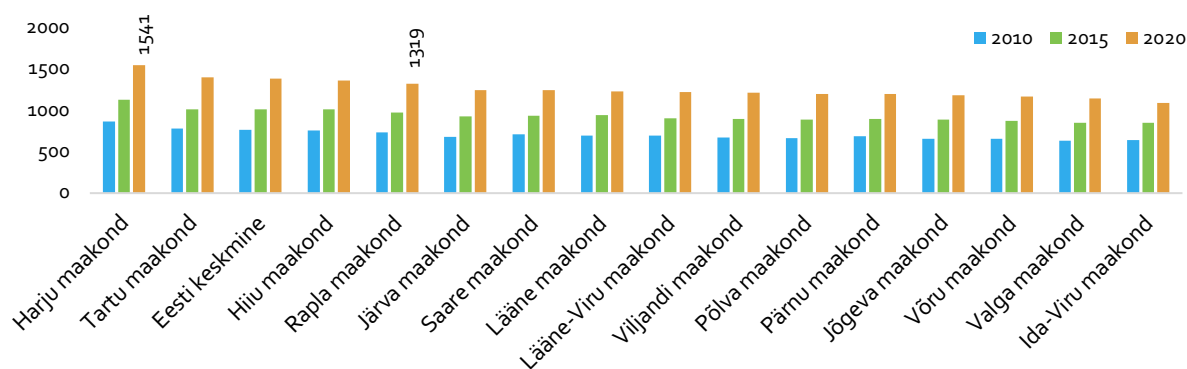
⁷⁷ [Töötukassa](#)

⁷⁸ [TT4645](#)

Joonis 10. 15-74 a. töäjõud haridustaseme järgi maakondade lõikes 2020.a Statistikaamet⁷⁹

Eesti keskmine brutopalk 2020. a. oli 1448 eurot. Maakondade võrdluseks on kasutada keskmise brutotulu andmed⁸⁰, mis 2020. a. oli Eestis 1380 eurot moodustades Rapla maakonnas 96% Eesti keskmisest, olles maakondade võrdluses 4. kohal (Harju, Tartu, Hiiu maakondade järel). Madalaim oli brutotulu Ida-Virumaal (70% keskmisest). Kümne aasta jooksul on brutotulu kasvanud 80% võrra, Rapla maakonnas protsendi võrra rohkem, maakondade lõikes Eesti keskmisega võrreldes on Raplamaa näitaja püsinud stabiilselt 4. kohal.

Joonis 11. Palgatöötaja keskmine kuu brutotulu maakondade lõikes⁸¹. Statistikaamet

Töötasude osas tuleb arvestada, et Statistikaameti ja Maksu- ja Tolliameti palgastatistika erineb meetodika ja ajalise nihke tõttu. Statistikaamet tugineb valimküsitlusele, mida tehakse kuu või kvartali kaupa, Maksuamet võtab aluseks igakuised maksudeklaratsioonid ning Äriregistrile esitatavates aruannetes taandatakse aastane töötajate arv täistööajale. Äriregistrile esitatavate andmete puhul esineb suuri äärmuseid ning kuna andmete üldine kvaliteet jätab soovida⁸², siis suure tõenäosusega osa näitajaid ei vasta reaalsusele. Volatiilsus on väga suur just mikroettevõtete andmetes, mistõttu tuleks töötasu vaadelda mitmes kategoorias: Äriregistrile esitatud majandusaasta aruannete info, Maksu- ja Tolliameti kohaliku ettevõtluse statistika⁸³ ning Statistikaameti info⁸⁴. Jooniselt 11 on näha, et Eesti keskmised näitajad 2020. a. suures osas kattuvad, ca 20% erinevus esineb avaliku sektori, tervishoiu ja hariduse osas. Raplamaa palgatase MTA info kohaselt on keskmiselt

⁷⁹ TT123

⁸⁰ Keskmise palga ja brutotulu meetodika erinevus on kirjeldatud [Statistikaametis](#)

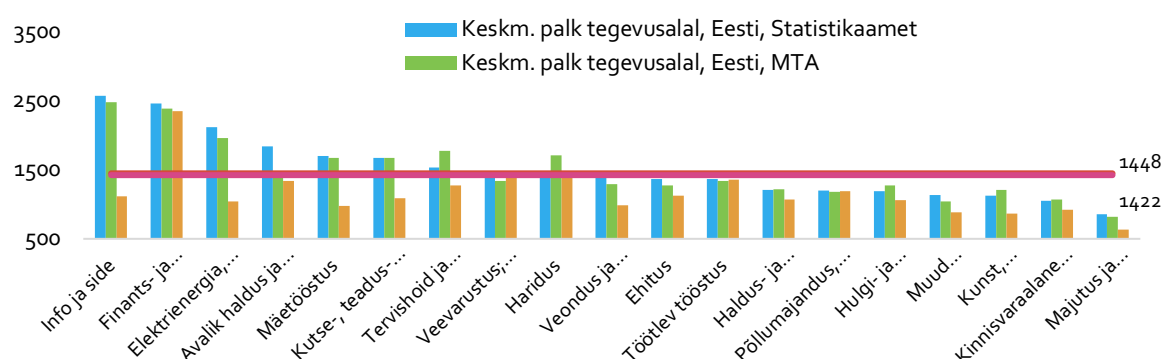
⁸¹ ST004, ST005

⁸² [Majandusaasta aruannete mitte esitamise mõjuanalüüs](#)

⁸³ MTA

⁸⁴ PA001

20% madalam, drastilisemad erisused tulevad välja info ja side, mäetööstuse, tervishoiu ning kutse ja tehnikaalases tegevuses⁸⁵, ent Eesti keskmisest veidi kõrgemad palgad olid veevarustuses, põllumajanduses ja töötlevas tööstuses.

Joonis 12. Keskmine palk tegevusalade lõikes 2020.a. Statistikaamet, Maksu- ja Tolliamet.

Üldine ettevõtlusaktiivsuse dünaamika on viimase kümnendi jooksul olnud kasvavas trendis. Eesti keskmist aktiivsust kujundab selgelt Harju maakond, Rapla maakonna ettevõtlusaktiivsus 2020. a. moodustas 89% Eesti keskmisest, kuid kümne aasta dünaamika on Raplamaal näidanud selgelt ettevõtlusaktiivsuse kasvu. Eesti keskmisest kõrgem näitaja oli 2020. a. saartel ning üle 90% Eesti keskmisest oli see veel Läänemaal, Pärnumaal ja Tartumaal.

Tabel 11. Ettevõtlusaktiivsuse dünaamika, statistilisse profiili kuuluvate aktiivsete ettevõtete arv 1000 elaniku kohta⁸⁶. Statistikaamet

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	% Eesti keskm . 2020
Kogu Eesti	75	78	82	86	87	89	92	97	100	101	104	100%
Harju maakond	92	96	102	107	106	110	113	121	124	124	127	123%
Hiiu maakond	95	100	100	102	103	99	95	96	102	107	107	103%
Ida-Viru maakond	37	38	39	41	42	43	44	47	46	47	49	47%
Jõgeva maakond	64	68	69	71	72	74	74	80	80	80	81	78%
Järva maakond	59	62	64	66	68	68	69	70	75	76	77	74%
Lääne maakond	75	76	78	81	80	82	83	103	91	93	98	94%
Lääne-Viru maakond	62	64	66	68	70	72	73	74	77	78	83	80%
Põlva maakond	67	68	70	72	74	76	76	88	82	82	85	82%
Pärnu maakond	76	78	81	83	84	86	89	88	95	95	96	92%
Rapla maakond	72	74	77	79	80	84	84	90	90	92	92	89%
Saare maakond	86	90	92	93	94	96	92	97	100	101	106	102%
Tartu maakond	69	72	76	79	82	86	90	90	93	93	97	93%
Valga maakond	59	59	60	62	63	64	63	69	70	70	74	71%
Viljandi maakond	67	69	72	74	74	76	77	80	82	84	87	84%
Võru maakond	72	74	75	77	80	79	81	78	88	89	91	87%

Ettevõtlusaktiivsust saab hinnata ka läbi aktiivsete ettevõtete osakaalu kogu ettevõtete arvu suhtes. Üldistades saab öelda, et majanduslikult aktiivsed ettevõtted moodustavad

⁸⁵ Mõju omab kindlasti tegutsevate ettevõtete arv st selle väiksus.

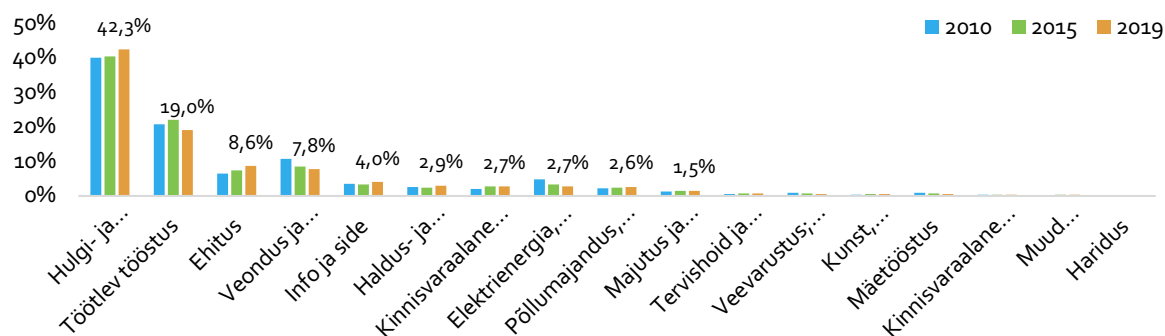
⁸⁶ [RV028U](#), [ER027](#)

poole kogu registreeritud ettevõtetest, väiksemates maakondades on suhtarv veidi parem, sest absoluutnumbrina on registreeritud ettevõtete arv väiksem. Raplamaal on see viimased viis aastat püsinud 62-65% juures.

Tabel 12. Aktiivsete ettevõtete osakaal võrreldes registreeritud ettevõtetega. Statistikaamet^{87 88}

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kogu Eesti	53%	51%	51%	63%	59%	57%	56%	57%	53%
Harju maakond	52%	51%	51%	59%	55%	54%	53%	54%	50%
Hiiu maakond	53%	51%	52%	78%	75%	70%	70%	69%	67%
Ida-Viru maakond	54%	50%	49%	76%	71%	69%	68%	69%	66%
Jõgeva maakond	49%	48%	47%	69%	63%	61%	60%	58%	56%
Järva maakond	57%	53%	54%	72%	69%	66%	64%	64%	59%
Lääne maakond	54%	50%	51%	71%	66%	63%	61%	59%	62%
Lääne-Viru maakond	54%	52%	50%	74%	69%	65%	63%	63%	59%
Põlva maakond	54%	52%	51%	74%	70%	67%	65%	61%	61%
Pärnu maakond	53%	50%	51%	69%	64%	62%	61%	62%	59%
Rapla maakond	58%	55%	56%	73%	71%	68%	66%	66%	63%
Saare maakond	51%	51%	52%	72%	69%	66%	65%	63%	61%
Tartu maakond	56%	54%	53%	66%	62%	59%	57%	58%	55%
Valga maakond	52%	48%	47%	71%	65%	62%	52%	63%	60%
Viljandi maakond	56%	54%	53%	76%	70%	67%	64%	64%	62%
Võru maakond	57%	55%	54%	80%	73%	69%	66%	69%	63%

Üldine ülevaade Eesti ettevõtluse struktuuri osas tugineb Statistikaameti infole, mis võimaldab majandusnäitajad välja tuua vaid koondvaatena, sest maakondlikku võrdlust saab teha ainult 20 ja enam töötajaga ettevõtet osas.⁸⁹ Eesti ettevõtluse struktuur müügitulu järgi on suures plaanis kümnekonna aasta jooksul püsinud samades proportsioonides. Kogu Eesti ettevõtete müügitulu 2019. a oli 72,5 miljardit eurot. Hulgi- ja jaekaubandussektor andis 42% kogu ettevõtluse müügitulust, töötlev tööstus 19%, ehitus peaaegu 9% ja teised juba vähem. Kümnenendi jooksul on jae- ja hulgikaubandus ning ehitusvaldkonnad paari protsendi võrra osatähtsust suurendanud, töötlev tööstus, veondus-laondus ja energeetika on jällegi paari protsendi võrra osakaalus langenud.

Joonis 13. Eesti kogu ettevõtete müügitulu osatähtsus tegevusalade lõikes, TOP 10. Statistikaamet⁹⁰

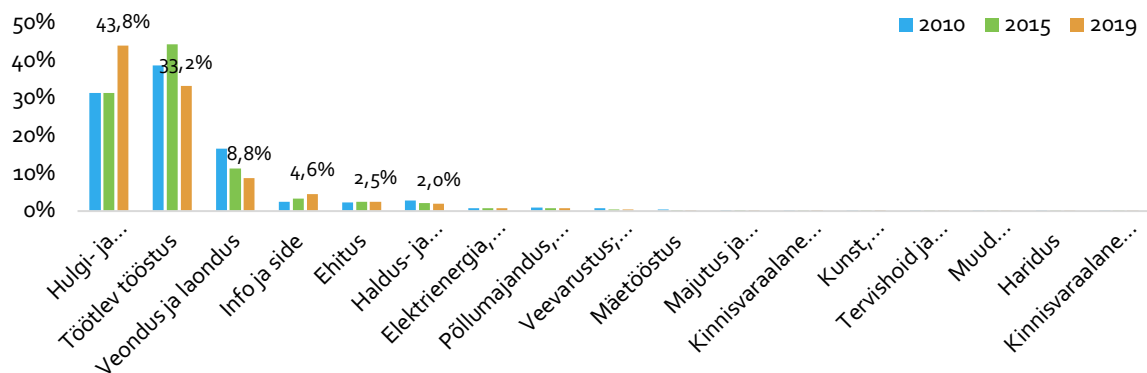
⁸⁷ [ER071](#), [ER071U](#), [ER02](#)

⁸⁸ Statistikaamet avaldab infot 2018. aastani. Statistikaameti ning Maksu- ja Tolliameti metoodika erinevuse tõttu ei ole võrreldavuse huvides kajastatud hilisemaid andmeid.

⁸⁹ Statistikaameti andmete kogumise metoodika on täpsemalt kirjeldatud [siin](#)

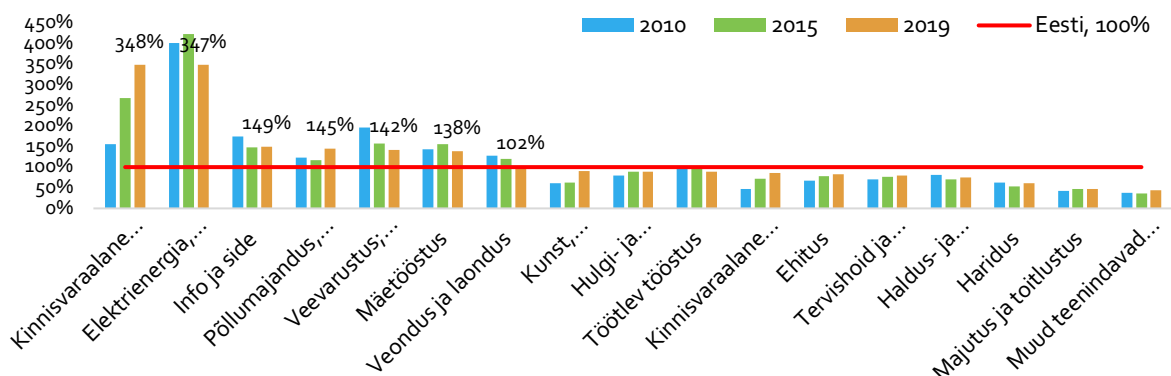
⁹⁰ [EM001](#)

Ekspordistruktuur on sarnane müügitulu struktuuriga, domineerivad hulgi- ja jaekaubandus, töötlev sektor ning kolmandana veondus ja laondus. Kümneni jooksul on suure hüppe teinud hulgi- jaekaubandus, töötleva sektori ekspordis on osatähtsus mõnevõrra vähenenud, poole võrra on kaotanud osakaalu transpordi ja logistika sektor, info ja side ning ehitus on tasapisi tõusutrendis. Eestist eksporditi 2019. a kaupu 141,4 miljardi eest 183 riiki ja imporditi 16,6 miljardi eest 145 riigist. **Ent väliskaubandus on suhteliselt kontsentreeritud, sest kaubavahetus 10–12 peamise partnerriigiga moodustab üle 70% väliskaubanduse mahust.** 2019. a olid suurimad ekspordipartnerid jätkuvalt Soome 16%ga, Rootsi 10%, Läti 9%, USA 7% ja Saksamaa 6%⁹¹.

Joonis 14. Eesti ettevõtete ekspordi struktuur ja osatähtsus tegevusalade lõikes, TOP 10. Statistikaamet⁹²

Tööviljakus hõivatu kohta lisandväärtuse alusel oli 2019. a. 35,6 tuhat eurot. Kinnisvara ja energeetika valdkonnad on kõige kõrgemate näitajatega tööviljakuse osas hõivatu kohta. Neile järgneb info ja side, põllumajandus-metsandus, veevarustus ja jäätmekäitlus, mäetööstus, veondus ja laondus. Ülejäänutel tegevusaladel jääb lisandväärtus töötaja kohta alla Eesti keskmise, majutus-toitlustuses ja muus teeninduses moodustas see 45% keskmisest.

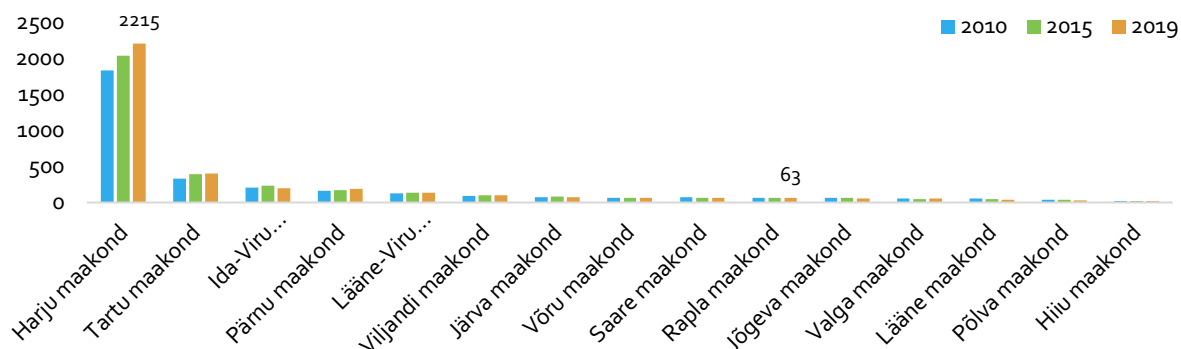
Joonis 15. Lisandväärtus töötaja kohta tegevusalade lõikes, osatähtsus Eesti keskmisest. Statistikaamet⁹³

⁹¹ [Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium](#)

⁹² [EM001](#)

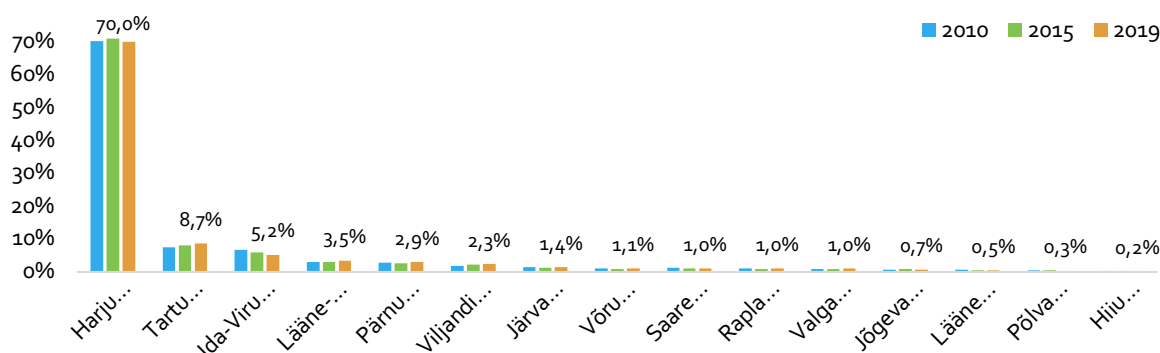
⁹³ https://andmed.stat.ee/et/stat/majandus_ettevetete-majandusnaitajad_ettevetete-tulud-kulud-kasum_aastastatistika/EM001

Maakondade tasandil on peamisi ettevõtlusandmeid võimalik võrrelda 20 ja enam töötajaga ettevõtete tasandil. **2019.a oli selliseid ettevõtteid 3714, nendest 60% oli registreeritud Harju maakonda, mis omakorda andsid 70% müügitulust.**⁹⁴ 20 ja enam töötajaga ettevõtteid oli Raplamaal 63, kümne aasta lõikes on see püsinud 65-61 vahel. Ettevõtete arvu kasvu dünaamika 10 aasta lõikes näitab kõrgemat kasvu Harju ja Tartumaal (21% võrra), Pärnumaal (16%) ja Viljandimaal (11%), teistes maakondades on trend kas stabiilne või pigem negatiivne.

Joonis 16. 20 ja enam töötajaga ettevõtete geograafiline jaotus maakondade lõikes. Statistikaamet.

70% 20 ja enam töötajatega ettevõtete müügitulust loodi Harjumaal. Raplamaa ettevõtete müügitulu osatähtsus kogu ettevõtete müügitulus oli 1%, mis oli samaväärne näitaja Saaremaa, Võrumaa ja Valgamaaga. Kümne aasta lõikes on Harjumaa osatähtsus püsinud 70% piiril, osatähtsust on suutnud suurendada Tartumaa (1,2% võrra), Lääne-Virumaa ja Viljandimaa (0,4% võrra). Kõige enam on maakondadest langenud Ida-Virumaa ettevõtete osatähtsus (1,6% võrra), Raplamaa on püsinud stabiilsena ja väiksemad maakonnad (Hiiu, Jõgeva, Lääne, Põlva) on veidi osakaalu kaotanud.

Joonis 17. 20 ja enam töötajaga ettevõtete müügitulu osatähtsus maakondade lõikes. Statistikaamet.

Ekspordi osas on Statistikaametil kasutada võrdlus nii kõikide kui 20 ja enam töötajaga ettevõtete lõikes. Raplamaa ekspordinäitajad on maakondade võrdluses samuti Eesti keskmiste lähedal, 10 a. trendina on oluliselt paranenud ekspordimahu positsioon. Teistest maakondadest nõ lähikonkurendid ekspordimahu ja ettevõtete osakaalu osas on Valgamaa,

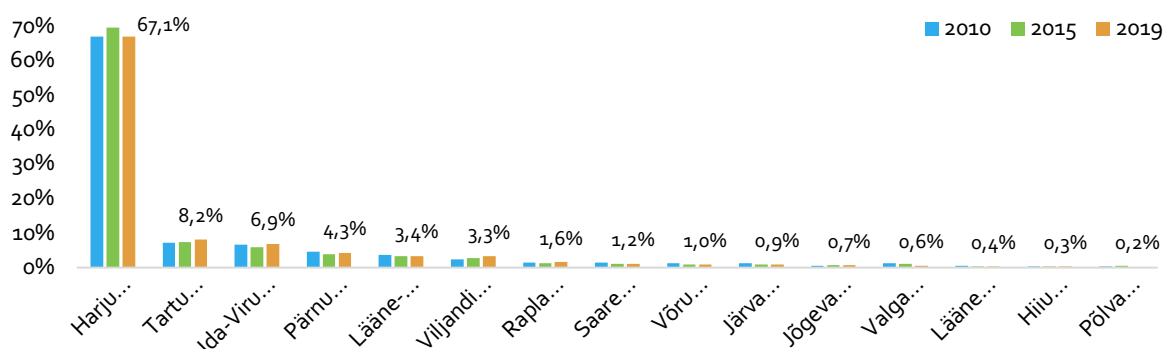
⁹⁴ Siinkohal tuleb arvestada, et Eesti ettevõtluse info on kajastatud asukohapõhiselt st ettevõtte tegevuskoht, töötajad jm ressursid võivad olla seotud mitmete kohalike omavalitsustega.

Võrumaa ja Saaremaa. Ekspordimahu arvestuses elaniku kohta on Raplamaa tõusnud Pärnumaa kõrvale, veidi kõrgemad näitajad on Valgamaal ja Lääne-Virumaal (68-69%).

Tabel 13. Raplamaa ekspordipositsioon. Statistikaamet⁹⁵

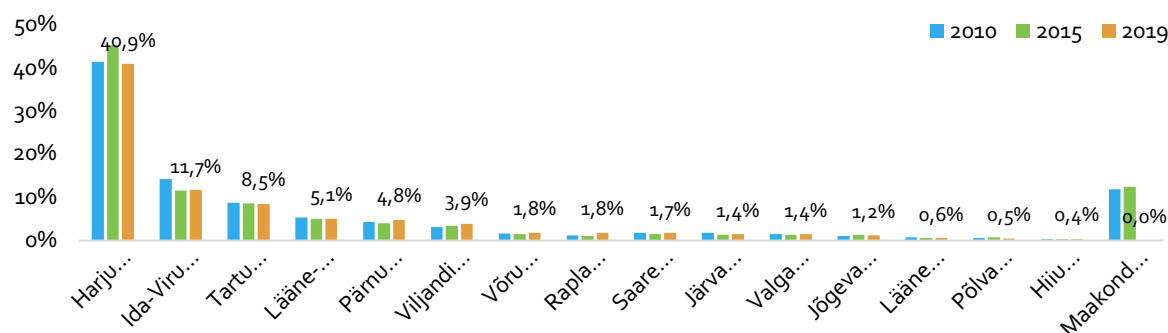
		2010	2015	2020
Ekspordimaht	Osatähtsus Eestist, %	1,1%	1,4%	1,7%
	Koht maakondade seas	11	7	7
Eksportivate ettevõtete arv	Osatähtsus Eestist, %	1,5%	1,5%	1,6%
	Koht maakondade seas	7-8	8	8
Ekspordimaht elaniku kohta	% Eesti keskmisest	42%	55%	66%
	Koht maakondade seas	12	7-8	6-7

20 ja enama töötajaga ettevõtete lõikes moodustas Raplamaa osatähtsus kogu ekspordist 2019. a. 1,6%, mis platseerus 7. positsioonil maakondade arvestuses (lähimad Saaremaa 1,2%, Võrumaa 1,0%). Kümneni jooksul on ekspordi osatähtsus Harju maakonnas püsinud 67-70% vahel, Tartu, Viljandi ja Ida-Viru maakonnad on suutnud veidi osakaalu suurendada. Raplamaa ettevõtete ekspordi osakaal on kõikunud 1,3-1,6% vahel, pooltes maakondades on näitaja pigem väikses negatiivses trendis.

Joonis 18. 20 ja enama töötajaga ettevõtete eksporditulu osatähtsus maakondade lõikes. Statistikaamet.

Tööstustoodangu müügitulu osatähtsusest on Raplamaa püsinud kümneni jooksul 7-8 positsioonil, konkureerides Saare-, Järva- ja Võrumaaga.

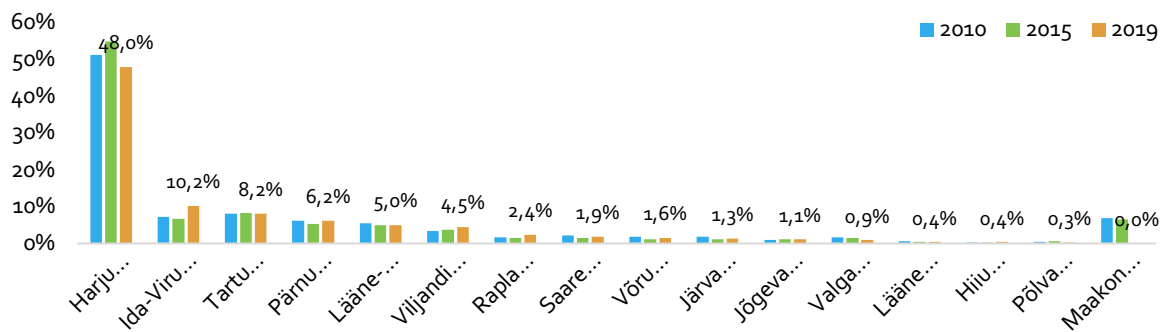

Joonis 19. Tööstustoodangu müügitulu osatähtsus maakondade lõikes. Statistikaamet⁹⁶

⁹⁵ VK04, autori arvutused

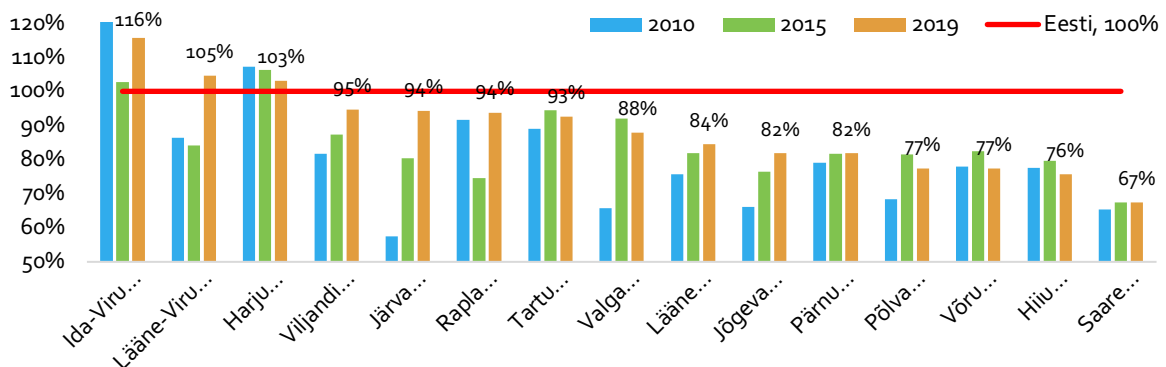
⁹⁶ IO001

Tööstustoodangu ekspordi võrdluses oli 2019.a. Raplamaa 7. positsioonil, kusjuures ekspordi osatähtsus oli kõrgemal kohal müügituluga võrreldes.

Joonis 20. Tööstustoodangu ekspordi osatähtsus maakondade lõikes. Statistikaamet⁹⁷

Eesti keskmine lisandväärtus töötaja kohta 2019. a. 20 ja enama töötajaga ettevõtete lõikes oli 35,3 tuhat eurot, kõrgeim oli näitaja Ida-Viru maakonnas (116% Eesti keskmisest), mis osundab tööstusettevõtete mõjule. Harju- ja Lääne-Virumaal moodustas see 103-104% keskmisest. Raplamaa näitaja 33,1 tuhat eurot moodustas Eesti keskmisest 94%. Kümnendi jooksul on tööviljakus rahalises väljenduses jõudsalt kasvanud, eriti viimase viie aasta jooksul, sest peale 2008-2009 a. majandussurutist võttis majanduse taastumine oma aja. Viljandi, Järva, Rapla ja Tartumaa ettevõtetes on tööviljakus töötaja kohta suurenenud, moodustades üle 90% Eesti keskmisest.

Joonis 21. 20 ja enama töötajaga ettevõtete lisandväärtus töötaja kohta osatähtsus maakondades lõikes. Statistikaamet

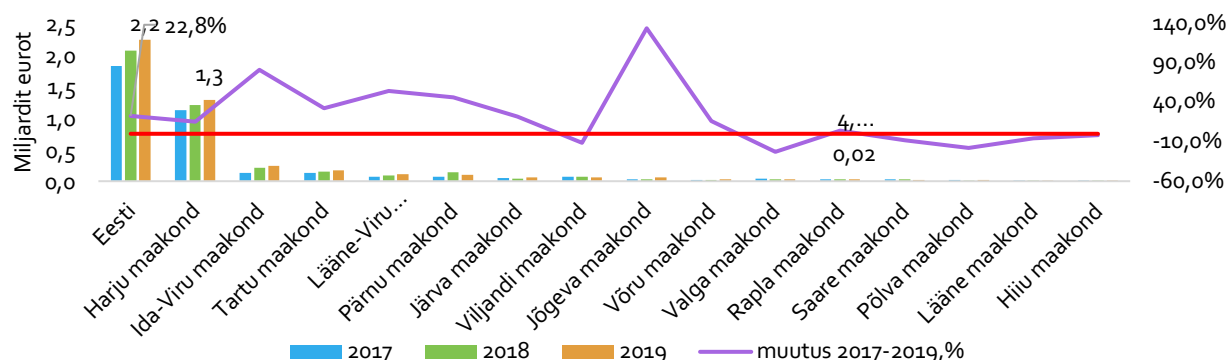
Tabelis 14 on toodud kokkuvõtlikult olulisemad majandusnäitajad Eesti ja Raplamaa võrdluses.

⁹⁷ [T0001](#)

Tabel 14. 20 ja enam töötajaga ettevõtete majandusnäitajad Eesti ja Raplamaa võrdluses⁹⁸. Statistikaamet

		2010	2015	2019
Müügitulu	Osatähtsus Eestist, %	1%	0,8%	1%
	Koht maakondade seas	10	10	9-11
Eksportitulu	Osatähtsus Eestist, %	1,5%	1,3%	1,6%
	Koht maakondade seas	7-8	7	7
Lisandväärtus töötaja kohta (tuhat eurot)	% Eesti keskmisest	91,7%	74,6%	93,8%
	Koht maakondade seas	3	13	5-6

Oluline indikaator majanduse iseloomustamisel on ettevõtete investeeringute dünaamika. Kapitaliinvesteeringute trend on kümnekonna aasta jooksul olnud volatiilne – selgelt on täheldatav kasv peale kriisist väljumist 2011. a., mõningane negatiivne trend aastatel 2014-2016, seejärel kasv 2017-2019 a. ning taas langus 2020. a. võrreldes 2019.a., mis eeldatavalt oli seotud COVID pandeemiaga. Erandina oli ka sektoreid, kus investeeringud suurenesid (olulistest sektoritest nt põllumajandus ja ehitus). 2020. a. jagunes üldine põhivarainvesteeringute struktuur ca 80% ulatuses 6 tegevusala vahel: töötlev tööstus 18%, energeetika 14%, põllumajandus-metsandus 13%, hulgi-jaekaubandus 11%, veondus-laondus ja kinnisvara 10% jt juba vähem.

Joonis 22. 20 ja enam töötajaga ettevõtete investeeringud materiaalsesse põhivarasse maakondades lõikes. Statistikaamet⁹⁹

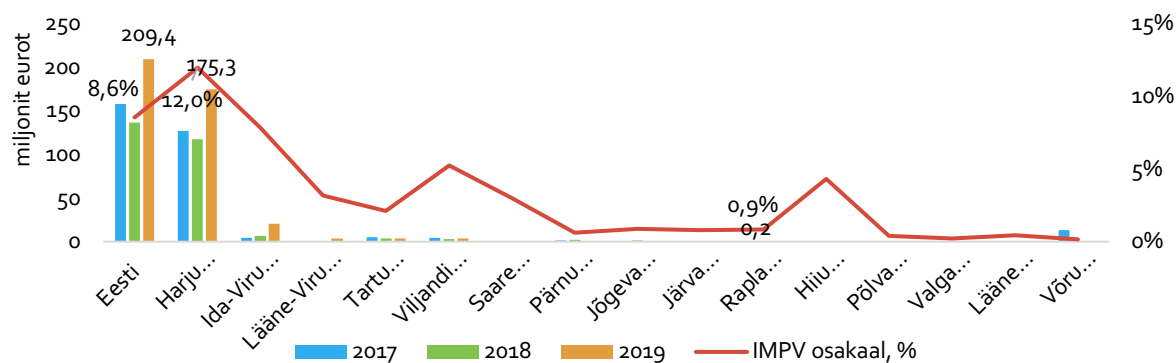
20 ja enama töötajaga ettevõtete investeeringud materiaalsesse põhivarasse moodustasid 2019. a 70% kogu põhivarainvesteeringutest. 2,2 miljardit eurot investeeringuid jagunesid geograafiliselt analoogselt müügi- ja eksportitulu maakondliku osatähtsuse jaotuse alusel (Raplamaa 1,2%, 0,02 mlrd eurot). Arenguseire Keskuse uuring¹⁰⁰ toob välja, et **kõrgeima tootlikkusega riikides (Põhjamaad, Lääne-Euroopa) on investeerimismahud nii immateriaalsetesse (sh inimkapitali) kui ka materiaalsesse põhivaradesse kõrgemad kui teiste riikide seas (eelkõige Kesk- ja Ida-Euroopa)**. Eestis tervikuna on investeeringute suhe materiaalse ja immateriaalse põhivara vahel olnud

⁹⁸ EM004, EM004V

⁹⁹ EM004

¹⁰⁰ Arenguseire Keskus 2018

viimased 3 aastat ¹⁰¹ 92%/8%. Immateriaalsete investeeringute ¹⁰² osakaal kogu investeeringutes erineb maakondade lõikes märgatavalt, loogiliselt on see suurem Harjumaal ja Ida-Virumaal, väiksematest maakondadest eristuvad positiivselt Viljandi, Saare- ja Hiiumaa. Ettevõtete arv on seal väiksem ning üksiku suurettevõtte investeering avaldab olulisemat mõju.

Joonis 23. 20 ja enama töötajaga ettevõtete investeeringud immateriaalsesse põhivarasse maakondades lõikes. Statistikaamet¹⁰³

¹⁰¹ Varasemat metoodikat Statistikaameti andmekogu ei võimalda.

¹⁰² Investeeringuid inimkapitali ei ole adekvaatselt võimalik mõõta, sest tüüpiliselt kajastatakse need tegevuskulude hulgas ning puudub ühtne metoodika.

¹⁰³ [EMoo4](#)

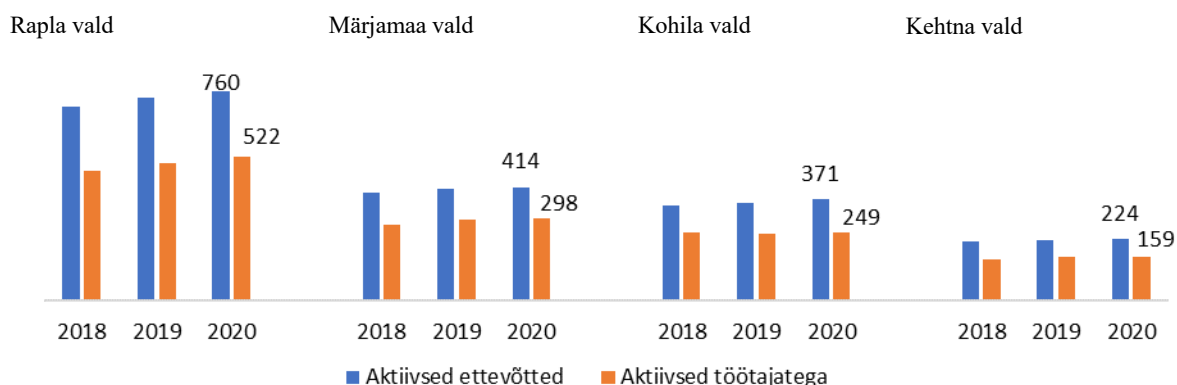
3.2. Ettevõtluse analüüs äriregistri andmete baasil

Äriregistris oli 31.12.2020 a. seisuga Rapla maakonda registreeritud 987 füüsilisest isikust ettevõtjat (FIE) ja 4085 äriühingut¹⁰⁴. Statistilisse profiili kuulus 2020. a 678 FIE-t ja 2384 äriühingut. Rapla valda oli registreeritud 34% FIE-dest ja 42% äriühingutest (sh Rapla linna 17%). Nii drastilist majanduse koondumist nagu Harju maakonnas Tallinna linna – 80% aktiivsetest ettevõtetest kogu maakonnas, Rapla maakonnas ei ole.

Tabel 15. Raplamaal registreeritud statistilisse profiili kuuluvad äriühingud ja FIE-d 2020¹⁰⁵. Statistikaamet

	FIE	Täisühing	Usaldusühing	Osaühing	Aktsiaselts	Tulundusühistu	Euroopa äriühing	Välismaa äriühingu filiaal
Kehtna vald	96	0	0	308	3	3	0	1
Kohila vald	90	2	1	522	2	0	0	0
Märjamaa vald	259	0	1	528	6	6	0	0
Rapla vald	233	1	2	985	8	5	0	0
Rapla maakond	678	3	4	2343	19	14	0	1

Majanduslikult aktiivsete ettevõtete arv on oluliselt erinev registreeritute võrreldes. Maksu- ja Tolliameti info kohaselt¹⁰⁶ tegutses maakonnas 2020. aastal 1769 majanduslikult aktiivset ettevõtet¹⁰⁷, nendest töötajatega ettevõtteid¹⁰⁸ oli aastakeskmisena 1229 (70%). Perioodi 2018-2020 trend on olnud väikeses kasvus, majanduslikult aktiivsete ettevõtete arv (sh töötajatega ettevõtete arv) on suurenenud 6% võrra¹⁰⁹.

Joonis 24. Aktiivsete ettevõtete arv Rapla maakonnas. Maksu- ja Tolliamet.

2019. tegutses Eestis üle 21,7 tuhat füüsilisest isikust ettevõtja (FIE), kes andsid ettevõtlustulu 415 MEUR. Rapla maakonnas tegutses 759 FIE-t, kelle deklareeritud ettevõtlustulu oli 22,7 MEUR. 31% Eesti FIE-de tegevusala oli seotud primaarsektoriga, 22%

¹⁰⁴ Sh täisühing, usaldusühing, osaühing, aktsiaselts, tulundusühistu, Euroopa äriühing, Välismaa äriühingu filiaal

¹⁰⁵ ER007

¹⁰⁶ <https://www.emta.ee/et/kontaktid-ja-ametist/avaandmed-maksulaekumine-statistika/ettevotluse-statistika-kohalike>

¹⁰⁷ Kohaliku omavalitsuse territooriumil tegutsevad ettevõtted, kellel on töötajad või käive.

¹⁰⁸ Kõik kohaliku omavalitsuse territooriumil tegutsevad ettevõtted, kes on deklaratsiooni TSD lisal 1 deklareerinud töötajatele tehtud väljamakseid koodidega 10, 12, 13 või 15.

¹⁰⁹ Majanduslikult aktiivsete ettevõtete statistika kogumise ja avaldamise meetodika on Statistikaametis muutunud, mistõttu ei ole objektiivne kajastada saadaolevaid andmeid 2017 a. ja varasemate aastate osas. Vastavalt EUROSTATis välja töötatud meetodikale Statistikaamet ei kajasta põllumajandusega tegelevaid äriühinguid.

hulgi- ja jaekaubandusega ning kunst, meelelahutus ja vaba aja tegevustega. Ettevõtlustulust 60% andis primaarsektor, 16% hulgi- ja jaekaubandus, muud tegevusalad juba alla 10%.

Rapla maakonnas oli 50% FIE-de tegevusala põllumajandus, metsandus, kalapüük, mis andis 80% kogu ettevõtlustulust. Teistest valdkondadest 15% tegeles kunst-meelelahutus valdkonnas, 12% hulgi- ja jaekaubandusega, ent ettevõtlustulu mõttes oli teiste valdkondade osatähtsus marginaalne. Kuna FIE-del puudub majandusaasta aruande esitamise kohustus, siis täpsemalt FIE-sid käesolevas töös edaspidi ei käsitleta.

Detailsemaks Raplamaa ettevõtete analüüsimiseks on Äriregistri päringuna koostatud ettevõtete valim. Tabelis 16 on toodud 2017-2020 kajastatud äriühingute arv omavalitsuste lõikes.

Tabel 16. Raplamaa äriühingud Äriregistri päringufailis 23.08.2021¹¹⁰

Äriühingud	2017	2018	2019	2020
Kehtna vald	337	355	366	310
Kohila vald	514	552	588	522
Märjamaa vald	549	584	615	518
Rapla vald	1073	1148	1242	1065
Äriühinguid kokku	2473	2639	2811	2415

Ettevõtete analüüsimiseks äriühingud rühmitati, mille aluseks on võetud Euroopa Komisjoni määruse definitsioon ning suurus määratakse kas töötajate arvu või aastakäibe järgi¹¹¹. Eraldi oli mõistlik seada teatav nn ettevõtluse aktiivsuse piir, millest alates on ettevõtte valimis kajastamine oluline – antud töös on selleks piiriks **aastane müügitulu suurem kui 10 000 eurot ja töötajate arv vähemalt 1.**¹¹²

Tabel 17. Ettevõtete klassifitseerimise metoodika

Ettevõtte kategooria	Aastakäive €		Töötajate arv	
	Alampiir €	Ülempiir €	Alampiir	Ülempiir
Suurettevõtte	50 000 000	-	250	-
Keskmise suurusega ettevõtte	10 000 000	50 000 000	50	250
Väikeettevõtte	2 000 000	10 000 000	10	50
Mikroettevõtte	10 000	2 000 000	1	10

Rapla maakonna ettevõtete kogu müügitulu 2020. a Äriregistrile esitatud majandusaasta aruannete andmetel oli 612,2 miljonit eurot, millest eksporditulu moodustas 218,4 miljonit eurot, mis oli peaaegu 35,6 % müügitulust. Ettevõtetes oli aastakeskmisena tööga hõivatuid 5,7 tuhat inimest¹¹³. Maakonda mitteregistreeritud oluliste ettevõtete mõju kohalikule majandusele regionaalse töötajate jagunemise meetodi põhjal oli hinnanguliselt müügitulu ca 54,5 miljonit eurot ning töötajate arv ca 300.

¹¹⁰ Puhastatud Äriregistri andmed st EMTAK koodita ettevõtted on eemaldatud.

¹¹¹ <https://www.eas.ee/images/doc/ettevotjale/vke-definitsiooni-selgitus.pdf>

¹¹² Arvestades seadusega kehtivat töötasu alammäära on 1 inimese aastane palgafond 9376,68 eurot.

¹¹³ Maksu- ja Tolliameti 2020. a IV kvartali andmetel oli kogu töötajate arv maakonnas 11019, millest äriühingutes oli 8019, avalikus sektoris 2285, MTÜdes 632 töötajat ja mujal 83 (FIE). 2019. a oli Äriregistri aruannete põhjal äriühingute töötajate arv 7083, MTA info järgi oli 2019. a IV kvartalis 8072 töötajat. Peamine erisus Äriregistri ja MTA andmetest tuleneb töötaja ja tööaja arvestuse erinevast metoodikast, andmete esitamise ajalisest nihkest ning üldisest aruannete esitamise kvaliteedist registrile.

Analüüsist on välja jäetud ettevõtted, mis filtrikriteeriumitele ei vastanud. Nende ettevõtete arv moodustas kogu ettevõtete arvust 48,4%, nende ettevõtete müügitulu moodustas kogu piirkonna ettevõtete müügitulust alla 1,9% (sh eksporditulust 0,2%) ja töötajate arv moodustas 2,5% kogu töötajaskonnast. Kokkuvõttes nn passiivsete ettevõtete tulemused suurt pilti analüüsis ei mõjuta. **Analüüsi valimi ettevõtete müügitulu oli 600,4 miljonit eurot ja eksporditulu 218,1 miljonit eurot ning hõivatute arv 5,6 tuhat inimest.**

Tabel 18. Rapla maakonna ettevõtted.

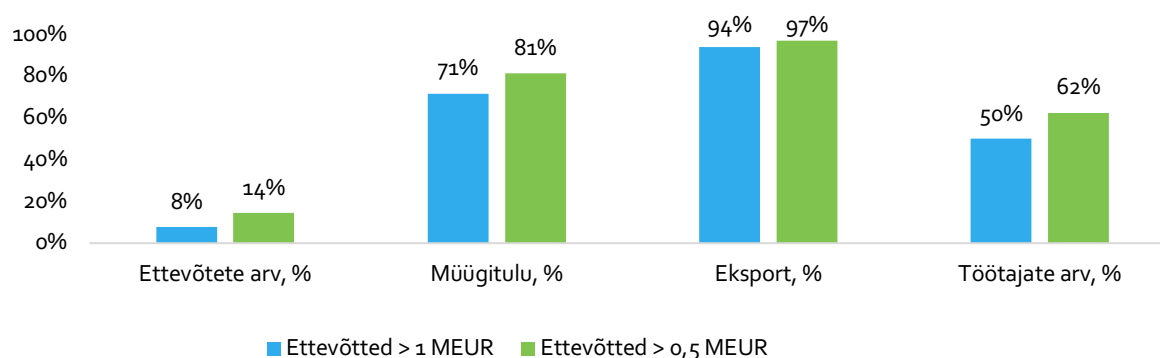
2020	Ettevõtete arv	Müügitulu	Eksportivate ettevõtete arv	Ekspordi tulu	Töötajate arv
Kõik ettevõtted	2 415	612 247 669	193	218 426 620	5 777
Filtreeritud ettevõtted (müügitulu vähemalt 10000 eurot ja 1 töötaja)	1 246	600 473 608	171	218 088 748	5 628
„nn passiivsed ettevõtted“	1 169	11 774 061	22	337 872	149

Lisaks tuleb arvestada, et Rapla maakonnas tegutseb palju ettevõtteid, mis äriregistri andmetes ei kajastu, sest on registreeritud mujale. Majanduse ja kohaliku tööhõive mõttes on olulisemad töötleva tööstuse ettevõtted:

- Akzo Nobel Baltics AS (keemiatooted)
- Warmeston OÜ (puidupelleti tooted)
- OÜ HARVIKER (mööblitootmine)
- AS Adam Bd (valgustusseadmed)
- KP Factory OÜ (paberist kirjatärbed)
- OÜ Uniplast (plasttooted)

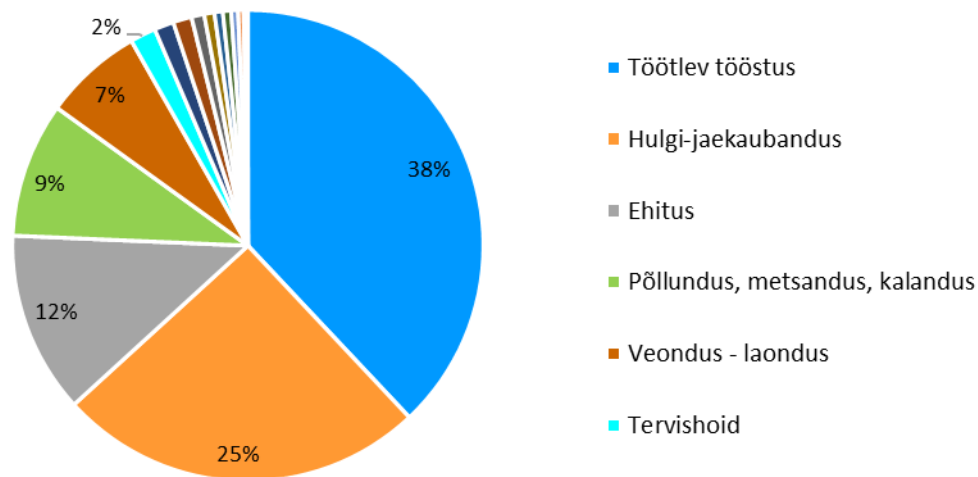
Nimetatud ettevõtete poolt loodava väärtuse regionaalne jagunemine töötajate asukoha kaudu oleks hinnanguliselt 2020.a 54,5 MEUR ja 300 töötajat (millest Akzo Nobeli osa ca 31,9 MEUR ja 100 töötajat).

Suurusjärgudest parema pildi saamiseks võtab kokku joonis 24: üle 1 miljoni euro müügituluga ettevõtteid oli 2020.a maakonnas 8% (95), mis andsid 71% müügitulust, 94% ekspordist ja hõivasid 50% töötajatest. **Ehk sadakond ettevõtet moodustab maakonna majanduse mõttes tuumiku.**

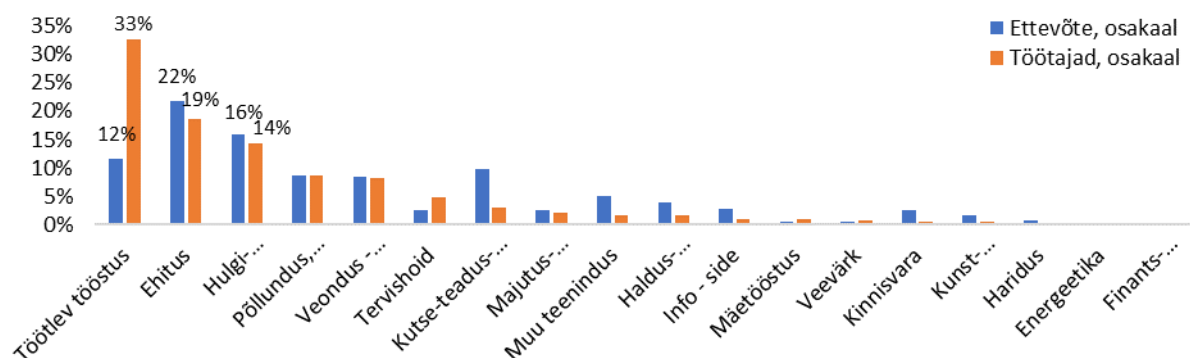
Joonis 25. 0,5 ja 1 MEUR ettevõtete osakaal müügitulus, ekspordis ja tööhõives 2020.

Müügitulu põhjal jagunes ettevõtlusstruktuur 2020.a. primaarsektor 9%, sekundaarsektor 52% ja teenindussektor 39%. Maapiirkondade majandusstruktuuris on suurem osakaal töötleva tööstusel ja põllumajandusel. **Allsektoritest annab maakonna majandusstruktuuris tooni töötlev tööstus (38%, 146 ettevõtet).** Kui lisada veel olulisemad mujal registreeritud töötleva tööstuse ettevõtete panus oleks osakaal hinnanguliselt 43% (152 ettevõtet). Teisel kohal oli hulgi- ja jaekaubandus (tegelikkuses on osakaal suurem kui arvestada maakonnaväliste ettevõtete panust), edasi ehitus, põllumajandus ja veondus-laondus. **Viie suurema sektori 828 ettevõtet andsid kogu müügist oli 91%.** Kõige enam ettevõtteid tegutses ehituses (272), hulgi- ja jaekaubanduses (199) ning töötlevas tööstuses (146, lisaks nn maakonnavälised). Eesti ettevõtete müügitulu tegevusalade TOP 2019. a oli hulgi- ja jaekaubandus 42%, töötlev tööstus 19%, ehitus 9%, veondus-laondus 8%, info ja side 4%, põllumajandus-metsandus oli 6-g kohal 3% osakaaluga (joonis 12 lk 24). Kui võrrelda Äriregistri aastaaruannete ja MTA ettevõtluse statistikat, siis proportsioonid müügitulu alusel ja tegevusalade lõikes kattuvad üks-ühele.

Joonis 26. Rapla maakonna ettevõtluse struktuur müügitulu osakaalu põhjal 2020. Äriregister

2020.a. aruannete põhjal oli täistööajale taandatud keskmine töötajate arv 5628. Töötajate hõives on suurem osatähtsus töötleva sektoril (1,8 tuhat), ehituses (1 tuhat) ning hulgi- ja jaekaubandusel (0,8 tuhat). 2020. a võrreldes 2019.a on töötajaskond justkui 19% võrra vähenenud, ent kõrvutades mõlemal aastal aruandeid esitanud ettevõtteid, on töötajate langus 3% võrra.

Joonis 27. Rapla maakonna ettevõtete ja töötajate osakaal tegevusalade lõikes 2020. Allikas: Äriregister

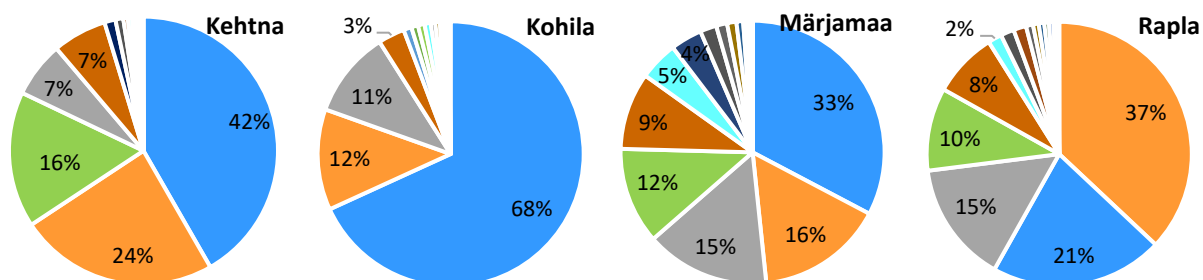
Eelpool on viidatud, et arvuliselt annavad erinevad andmekogud märkimisväärse erinevuse töötajate osas, kuid olulisem on võibolla vaadata proportsioone, kuidas jagunevad töötajad tegevusalade lõikes. Tabelist 19 on näha, et maakonnale olulisemates valdkondades on erinevused paari protsendi osas, veidi suurem erinevus on ehitusvaldkonnas, kuid üldjoontes proportsioonid kattuvad.

Tabel 19. Maakonna töötajate osakaal tegevusalade lõikes. Äriregistri aastaaruanded, Maksu- ja Tolliameti ettevõtluse statistika¹¹⁴

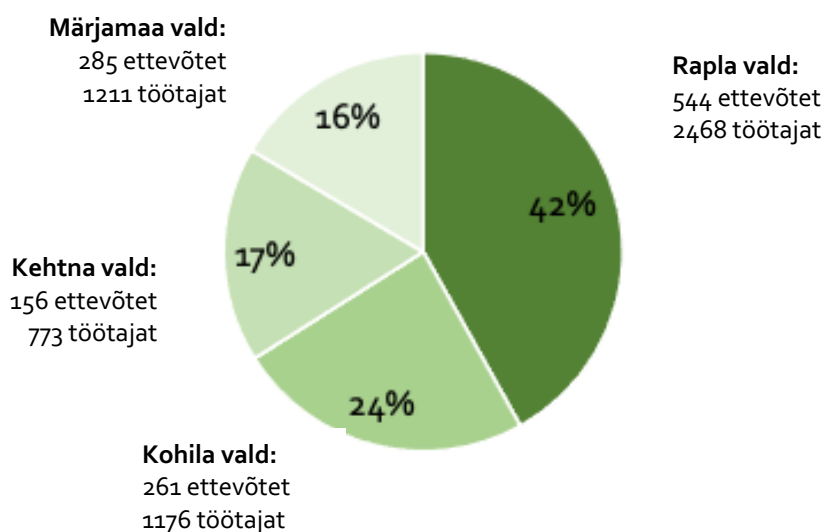
Tegevusala	ÄR 2019	MTA 2019	ÄR 2020	MTA 2020
Töötlev tööstus	35%	33%	32%	30%
Ehitus	18%	14%	18%	14%
Hulgi-jaekaubandus	14%	12%	14%	15%
Põllumundus, metsandus, kalandus	9%	8%	9%	10%
Veondus - laondus	8%	8%	8%	7%
Tervishoid	4%	7%	5%	7%
Kutse-teadus-tehnika	4%	3%	3%	3%
Majutus-toitlustus	2%	2%	2%	2%
Muu teenindus	2%	3%	2%	3%
Haldus-abitegevus	2%	2%	2%	2%
Info - side	1%	1%	1%	1%
Mäetööstus	1%	1%	1%	0%
Veevärk	1%	1%	1%	1%
Kinnisvara	1%	1%	1%	1%
Kunst-meelelahutus	1%	1%	1%	1%
Haridus	0%	3%	0%	2%
Energeetika	0%	0%	0%	0%
Finants-kindlustus	0%	0%	0%	0%

Omavalitsuste lõikes oli tegevusvaldkondadest Kehtnas, Kohilas ja Märjamaal esikohal töötlev tööstus. Märjamaal oli ettevõtluse struktuur kõige tasakaalustatum, lisaks traditsioonilistele valdkondadele oli esindatud mäetööstus (4%). Kohila valla majandus oli väga domineerivalt töötleva tööstuse keskne. Rapla vallas oli esikohal hulgi- ja jaekaubandus, kus loogiliselt on rohkem teenindust. **Maakonna kokkuvõttes võiks öelda, et 44% ettevõtetest tegutsesid Rapla vallas, mis andsid 42% ettevõtluse müügitulust ja hõivates 44% töötajatest.**

¹¹⁴ MTA

Joonis 28. Raplamaa ettevõtete majandusstruktuur valdade, müügitulu osakaalu ja tegevusalade lõikes 2020. Legend joonisel 24. Märjamaal markeerib tumesinine mäetööstust. Äriregister

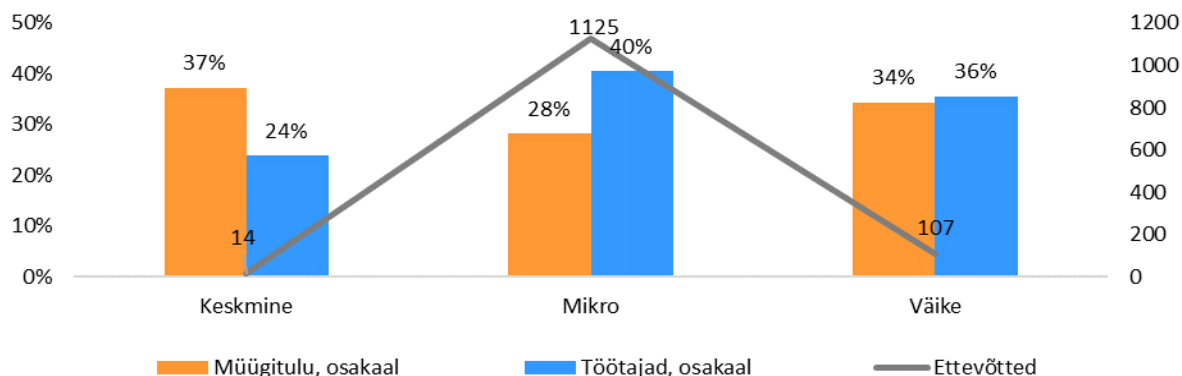

Joonis 29. Ettevõtete müügitulu osakaal, ettevõtete ja töötajate arv omavalitsuse lõikes. Äriregister

Suuruselt jagunesid ettevõtted 90% mikro 9% väikese ja 1% keskmise suurusega ettevõteteks. OÜ Kohila Vineeri saab töötajate arvult peaaegu lugeda suurettevõtteks (2017.a 254 ja 2020.a 211 töötajat). 14st keskmise suurusega ettevõtetest (müügitulu või töötajate alusel) 5 tegutsesid Rapla vallas, ülejäänud valdades võrdselt 3 ettevõtet:

- Kehtna vald: AS Ingle (keemiatoodete hulgimüük); O-I Estonia (klaastaara tootmine), Kehtna Mõisa OÜ (põllumajandus)
- Kohila vald: Kohila Vineer (spooni ja vineeri tootmine), OÜ KMT Prefab (metalltooted), AS Salutaguse Pärimitehas (toiduainete tootmine)
- Märjamaa vald: Oniar OÜ (põllu- ja metsamasinate tootmine), Timberston OÜ (puidutöötlemine, turbakaevandus), Grada Mööbel OÜ (mööbliosade tootmine)
- Rapla vald: Saarioinen Eesti OÜ (valmistoitude tootmine), OÜ Expolio (eriehitustööd), OÜ Violante Mööbel (mööblitootmine), Rapla Tarbijate Ühistu (jaekaubandus), OÜ Art Link Baltic (kodutarvete hulgimüük), Akzo Nobel Baltic AS (keemiatooted)*¹¹⁵, OÜ Harviker (mööblitootmine)*

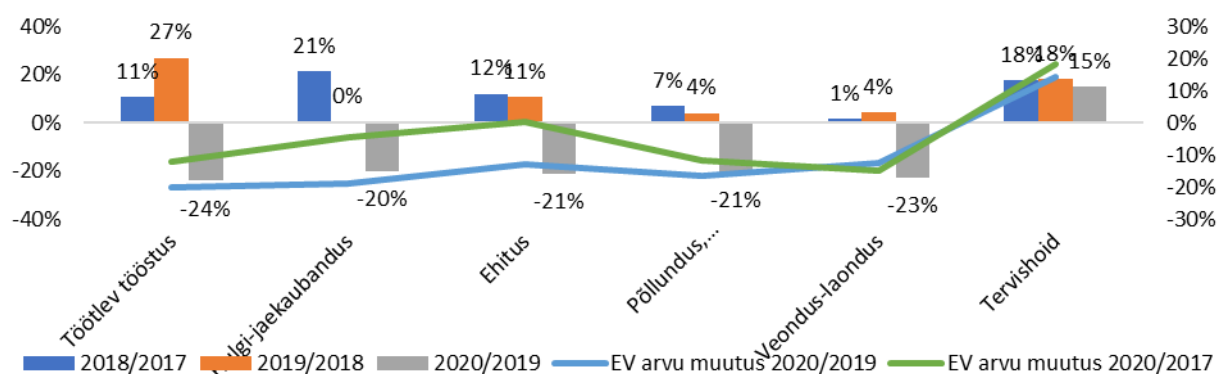
¹¹⁵ Need ettevõtted ei ole maakonda registreeritud, kuid nende tegevus on olulisel määral maakonnaga seotud.

Joonis 30. Ettevõtete arv, müügitulu ja töötajate osakaal kategooriate lõikes 2020. Äriregister

Keskmise suurusega ettevõtete (14) **müügitulu osakaal kogu müügitulus oli 2020.a. 37%**. Nende ettevõtete müügitulu langes võrreldes 2019.a. 20% võrra. Põhjus seisneb eelkõige selles, et kolm kaalukat ettevõtet ei ole esitanud aruannet. Võrreldes ettevõtteid, kes aruanded esitasid mõlemal aastal varieerus müügitulu kasv -28% kuni +20% vahel, kuid tervikuna kahanes müügitulu -2% võrra.

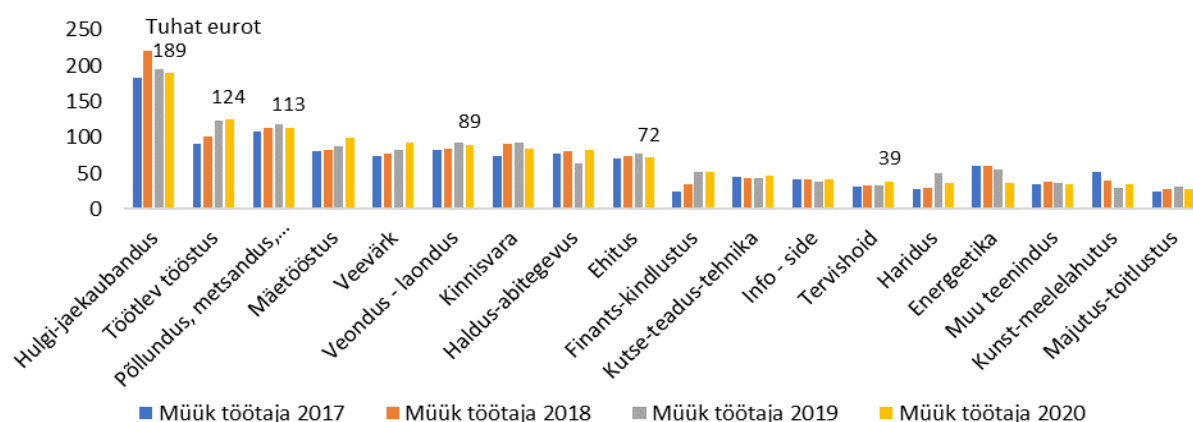
Väikese suurusega ettevõtteid oli 2020.a. 107, võrreldes 2019. a. on arvu osas toimunud langus 32 ettevõtte võrra ja müügitulu osas 27% võrra. Põhjus seisneb jällegi aruannete esitamata jätmises (ca 30 ettevõtet), kategooriate vaheline liikumine (nt väike-> mikro) on olnud mõnevõrra kaldu „mikro“ suunas tingituna töötajate arvu või käibe langusest. Mikroettevõtete osas oli 2020.a. võrreldes 2019.a. 160 ettevõtet vähem, müügitulu langes 17% ja eksport 25% võrra. **Ent kõrvutades mõlemal aastal aruandeid esitanud ettevõtteid, oli müügitulu langus ainult 3% võrra, kuid ekspordis 15% võrra, mis piirangute tõttu sai ilmselt rohkem mõjutatud.**

Joonis 31. Rapla maakonna oluliste sektorite müügitulu ja ettevõtete arvu dünaamika 2017-2020. Äriregister

Perioodil 2017 – 2020 on maakonna ettevõtete arv vähenenud 71 võrra (5%), kuid 2020 a. ja 2019 a. võrdluses oli langus arvuliselt 195. Perioodil 2017 – 2020 on maakonna ettevõtete müügitulu vähenenud 1% võrra. Võrreldes 2020 a. ja 2019 a., siis müügitulu on vähenenud 21% võrra ja ettevõtete arv langenud 14% võrra. Ent kõrvutades ettevõtteid, kes esitasid mõlemal aastal aruanded (1124 ettevõtet), **oli müügitulu langus 4% võrra. Ettevõtete arvu muutuse põhjus peitub kombinatsioonina COVID mõjudes, kuid pigem aruannete kohustuste mittetäitmisel, mida toetab eelnevate aastate andmete esitamise**

dünaamika. Olulisemate sektorite näitel on näha selged kasvuaastad 2018 ja 2019 ning 2020 a. langus võrreldes 2019.a. Erandiks on sotsiaal- ja tervishoiusektor, kus pandeemia negatiivne mõju müügitulule oli marginaalne.

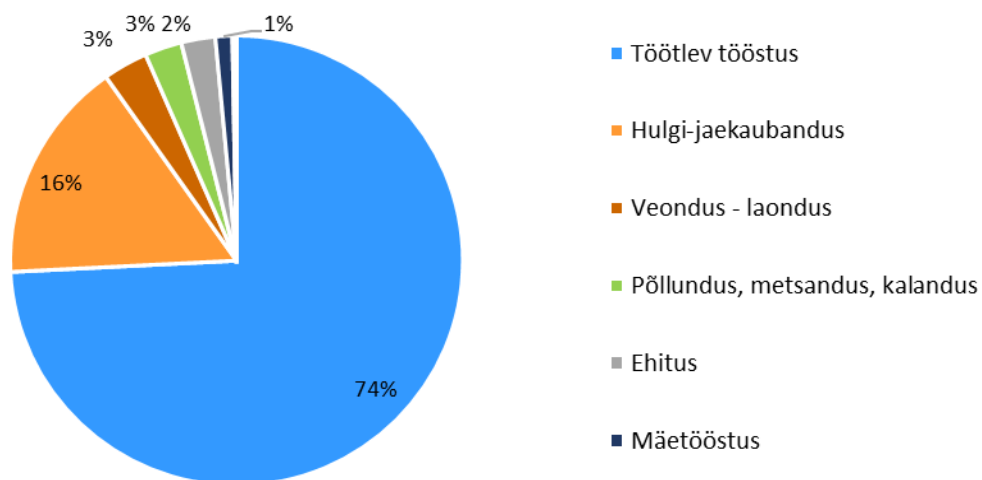

Joonis 32. Rapla maakonna ettevõtete müügitulu töötaja kohta tegevusalade lõikes. Äriregister

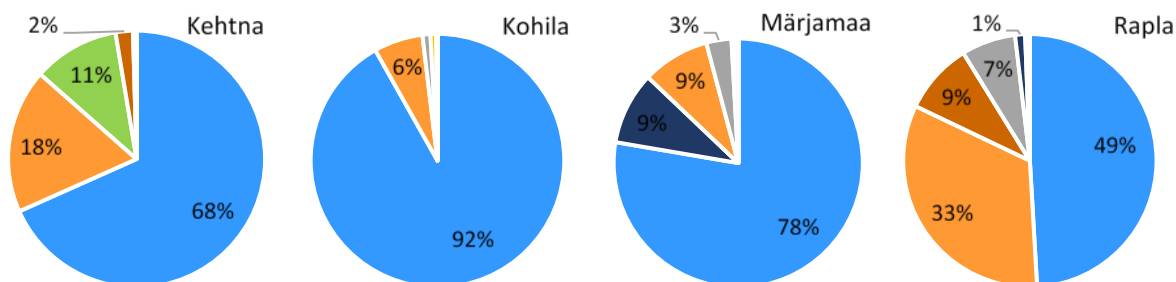
Müügitulu töötaja kohta erines sektorite lõikes kordades. Suurim müügitulu töötaja kohta 2020.a. oli ülekaalukalt jae- ja hulgikaubanduse ettevõtetes (189 tuhat), mis on loogiline arvestades valdkonna eripära, mis iseloomult on paljuski vahendustegevus. Järgnesid töötlev tööstus (124 tuh), põllumajandus-metsandus (113 tuh) jne. 2017-2020 perioodil on olulisemate sektorite müügitulu töötaja kohta langenud 2019.a võrreldes ca 5% võrra, kuid töötlevas tööstuses jäi see näiteks samale tasemele. Erandiks on jällegi tervishoiu sektor, mis jätkas kasvamist. Samas on müügitulu langus töötaja kohta väiksem kui üldine müügitulu langus, mis on selgitatav mõningase hõive vähenemisega kriisiajal.

Maakonnas tegutsevate ettevõtete ekspordi tulu oli 2020. a. 218,1 miljonit eurot, mis loodi 171 ettevõtte poolt. Ekspordi panustasid statistiliselt 12 valdkonda, kuid **74% ekspordimahust andis töötlev tööstus (63 ettevõtet) ning 16% hulgi- ja jaekaubandus (37 ettevõtet)**. Ülejäänud 10% jagunes veonduse, põllumajanduse, ehituse ja mäetööstuse vahel. Ekspordi geograafia hõlmas 38 sihtriiki¹¹⁶, 86% eksporditi Euroopa Liidu riikidesse ja 14 % mujale. Olulisemad sihtriigid vastavalt osatähtsusele olid Soome 18%, Läti 16%, Rootsi 12%, Norra 6% jt juba väiksema osakaaluga.

¹¹⁶ Majandusaasta aruandes tuuakse sihtriikide jaotuses välja mh „müük EL riikidele, muud“ ja „müük väljaspool Euroopa Liidu riike, muud“, loetelus on kasutatud konkreetsete sihtriikide kirjed.

Jooni 33. Rapla maakonna ettevõtete eksporditulu osakaal peamiste sektorite lõikes 2020. Allikas: Äriregister

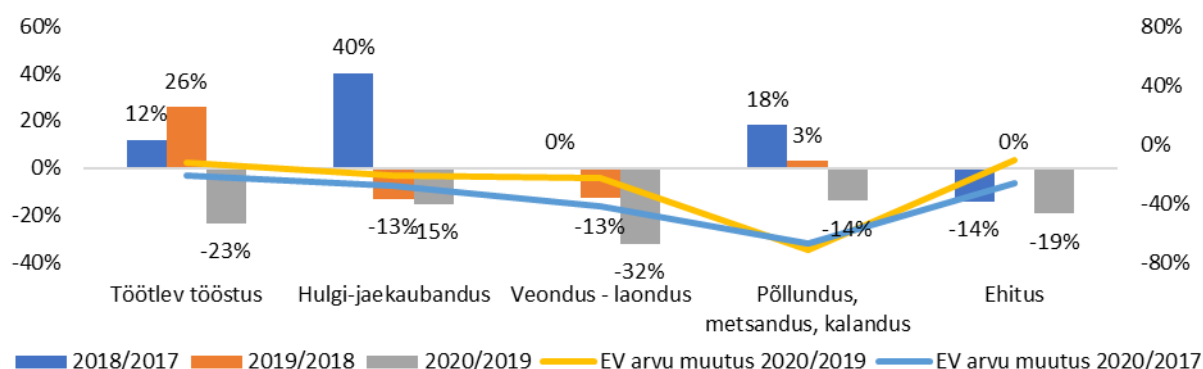
Joonis 34. Eksporditulu omavalitsuste ja tegevusvaldkondade lõikes 2020. Legend joonisel 31. Äriregister

Eksporditulu dünaamika 2017-2020 näitab selget kasvu 2018.a. ja 2019. a., kuid 2020.a. võrreldes 2019.a. on üldine eksporditulu langenud 22% võrra. Eksportivate ettevõtete arv on perioodil vähenenud pea kolmandiku võrra, olulistest sektoritest töötlevas tööstuses -20% võrra, hulgi-jaekaubandus -28% võrra. Töötlevas tööstuses paarikümne eksportööri vähenemine on tingitud pooltel juhtidel aruannete mitteesitamisest (lisaks 3 pankrotistunud) ja pooltel on eksport sõltunud majandustegevusest. Ekspordi geograafia 2019.a hõlmas 56 riiki, võrreldes 2020.a. toimus oluline vähenemine, kuid eksporditulus väljendus see marginaalselt, peamised sihtriigid on väljakujunenud ja siinjuures muutusi ei toimunud.

Lühiajaliselt 2020.a. ja 2019.a. võrdluses on eksportööride arv 34 võrra väiksem, mille peamine põhjus on aruannete esitamata jätmine – 27 ettevõttel esitamata aruanne, 30 ei eksportinud 2020. aastal võrreldes eelneva aastaga, uutena lisandus 23 eksportijat, kes 2019 a. ei eksportinud. **Kõrvutades ettevõtteid, kes esitasid mõlemal aastal aruanded, vähenes eksport 3% võrra.**

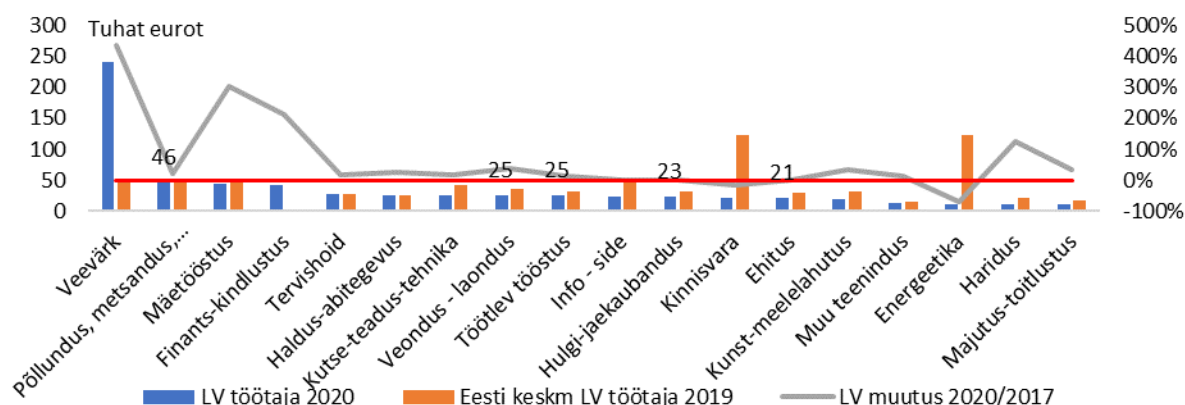
Olulisematest tegijatest, kellel eelnevalt oli eksporditulu üle 1 MEUR, kuid ei ole esitanud aruannet, oli 10 ettevõtet, neist suurim OÜ Vindor (2019.a eksport 25 MEUR), kes omab suurt mõju maakonna ekspordile. Aruannete esitajate seas, kes 2020.a. ei eksportinud, oli 2 üle 1

MEUR ekspordituluga ettevõtet ehk uued tulijad või uuesti eksportijad suures pildis olulist rolli ei mänginud. **Kokkuvõttes on ekspordi langus suures osas tehniline ja tingitud pigem andmete mitteesitamisest, COVIDil on väiksem mõju.**

Joonis 35. Rapla maakonna oluliste sektorite ekspordi ja ettevõtete arvu dünaamika 2017-2020. Äriregister

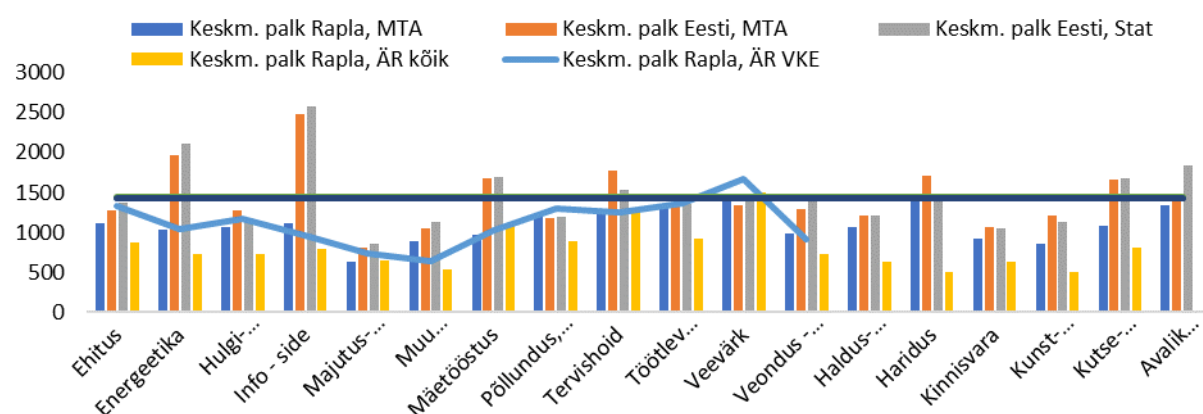
Keskmine lisandväärtus töötaja kohta Rapla maakonna ettevõtetes 2020.a oli 25,8 tuhat eurot, mis Eesti keskmisest moodustas 73%. Maakonnale oluliste sektorite vaates oli lisandväärtus töötaja kohta primaarsektoris 46,1 tuhat eurot, 24,8 tuhat, hulgi- ja jaekaubanduses 22,7 tuhat ja ehituses 20,6 tuhat. Ettevõtete väike esindatus sektorites põhjustab anomaalseid kasve (veevarustus, mäetööstus, finants). Perioodi 2017-2020 vaates on olulistes valdkondades lisandväärtus töötaja kohta suurenenud põllumajanduses 20% ja töötlevas tööstuses 15% võrra, ehituses, hulgi- ja jaekaubanduses on näitaja jäänud samale tasemele. Võrreldes Eesti keskmisega (viimased andmed olid saadavad 2019.a kohta), siis erisused on tuntavad: nt töötlev tööstus -20%, ehitus, veondus, laondus -30%, põllumajandus -10%, kuid siinjuures tuleb arvestada riigiasutuste erineva andmekogumise meetodika ja valimiga. Joonisel 20 (lk 28) toodud 20 ja enama töötajaga ettevõtete hulgas moodustas Rapla maakonna ettevõtete lisandväärtus töötaja kohta 94% Eesti keskmisest.

Joonis 36. Lisandväärtus töötaja kohta ja selle dünaamika Rapla maakonna ettevõtetes 2017-2020. Äriregister, Statistikaamet.

Töötasude osas tuleb arvestada riikliku statistika kogumise ja kajastamise erisusi (vt lk 22). 2020. a Eesti keskmine töötasu Statistikaameti andmetel oli 1448 eurot, Maksu- ja Tolliameti andmetel 1422 eurot, Rapla maakonnas moodustas keskmine palk sõltuvalt allikast 76-78%

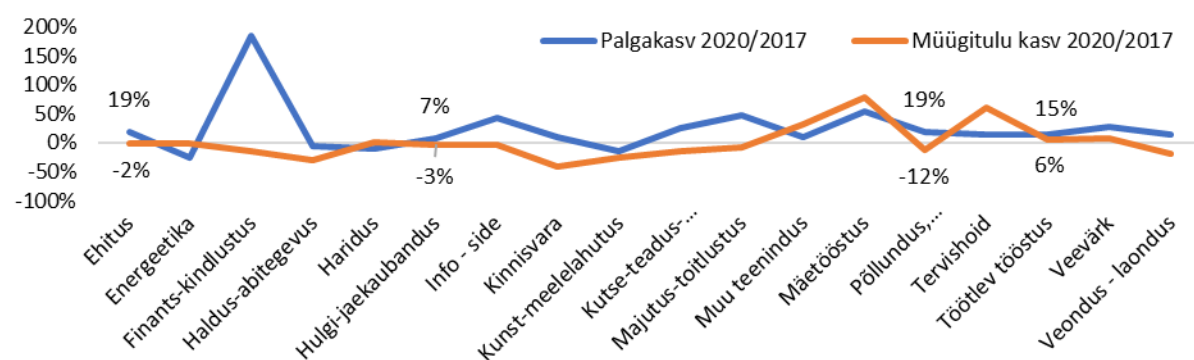
Eesti keskmisest. Jooniselt 34 on näha, et tegevusalade lõikes Eesti keskmised näitajad Statistikaameti ning Maksu- ja Tolliameti puhul suures osas kattuvad, kuid erinevad suuresti Äriregistri andmetega võrreldes. Keskmist töötasu mõjutavad suuresti mikroettevõtete andmed, samas VKE¹¹⁷ kategoorias keskmine töötasu järgib mitmete oluliste sektorite näitajaid (nt töötlev tööstus, põllumajandus, hulgi-jaekaubandus, ehitus). Drastilised erisused on põhjustatud sektoris esindatud ettevõtete arvust st selle väiksusest. Sektorite edasisel võrdlemisel on mõistlik tugineda väikeste ja keskmiste ettevõtete andmestikule, mis on tõelähedasem. Ajaline palga dünaamika Äriregistri andmetel näitab, et 2017-2020 perioodil on palgad kasvanud 16% võrra, 2020. a võrreldes 2019.a oli kasv 2% võrra, mis ühtib ka Eesti üldise dünaamikaga Statistikaameti järgi (vastavalt 18% ja 3%).

Joonis 37. Keskmise palka tegevusalade lõikes 2020.a. Allikas: Statistikaamet, Maksu- ja Tolliamet, Äriregister.

Märkus: Äriregistri andmetes ei kajastu avaliku sektori andmed, osades valdkondades Raplamaal VKE-sid ei tegutsenud.

Ettevõtte tasandil vaadatakse, et tulude kasvutempo oleks suurem kulude kasvust – üldiselt maakonna ettevõtete müügitulu kasv 2018. ja 2019. a. oli suurem palgakasvust. 2020.a. kahanes müügitulu 2019.a. võrreldes 21% võrra, kuid palgakasv oli paar protsenti – ajutiselt ja kriisilukorras loogiline, et tööjõudu säästa. Perioodi lõikes oli keskmine palgakasv 16% ja müügitulude kasv -1%.

Joonis 38. Tegevusalade müügitulu ja töötasu muutus 2017-2020.

¹¹⁷ Väike- ja keskmise suurusega ettevõtte

3.3. Töötlev tööstus

Töötleva sektoris tegutses 2020. a. 146 ettevõtet. Allharude lõikes ja ettevõtete arvu järgi oli suurem esindatus puidu- ja metalliettevõtetel, kuid struktuur oli mitmekülgne. Töötleva sektori müügitulu 2020. a. aruannete põhjal oli 228 miljonit eurot, mis moodustas **38% kogu maakonna ettevõtete müügitulust. Sektori eksporditulu oli 161,8 miljonit, mis moodustas 74% koguekspordist.** Sektoris oli hõivatud 33% töötajatest. Suuruselt jagunesid ettevõtted väikese suurusega ettevõtted 27, keskmise suurusega 9 ning mikroettevõtted 110.

Tabel 20, 21. Töötleva tööstuse ettevõtted EMTAK liigituse järgi. Äriregister

KOV	Ev. arv	Müügitulu	Eksporditulu	Töötajate arv	Lisandväärtus töötaja kohta
Kehtna vald	19	43 782 649	36 342 497	225	18 020
Kohila vald	35	98 763 061	82 872 098	632	31 378
Märjamaa vald	35	32 407 416	16 167 510	381	23 669
Rapla vald	57	53 101 651	26 437 856	598	23 635
Kokkuvõte	146	228 054 777	161 819 961	1 836	24 800

Tegevusala (EMTAK)	Ev arv	Müügitulu	Eksport	Töötajate arv	Lisandväärtus Töötaja kohta
Toiduainete ja jookide tootmine (10,11)	11	66 059 565	54 085 867	322	28 544
Tekstiili- ja rõivatootmine (13,14)	17	13 099 416	9 989 267	211	21 895
Puidutöötlemine (16)	32	46 533 487	26 316 743	493	22 354
Mittemetallsetest mineraalidest toodete tootmine (23)	4	40 601 873	34 276 000	168	35 607
Metalltoodete tootmine (25)	25	20 179 075	8 377 674	201	21 077
Elektroonika, elektriseadmete ja masinate tootmine (26,27,28)	7	11 131 381	9 226 673	81	22 768
Mööblitootmine 31	11	9 936 741	7 159 433	153	15 641
Muu tööstus (15,17,18,20,22, 24,29,30,32,33)	39	20 513 239	11 056 629	207	28 986
Kokku	146	228 054 777	161 819 961	1836	24 800

Kui arvestada juurde maakonda mitteregistreeritud oluliste ettevõtete poolt loodud väärtus (ca 54,5 MEUR), oleks töötleva sektori müügitulu osakaal 43% ja töötajate arv 300 võrra suurem (kokku üle 2100).

Tabel 22. Väljaspool Rapla maakonda registreeritud tööstusettevõtted. Äriregister

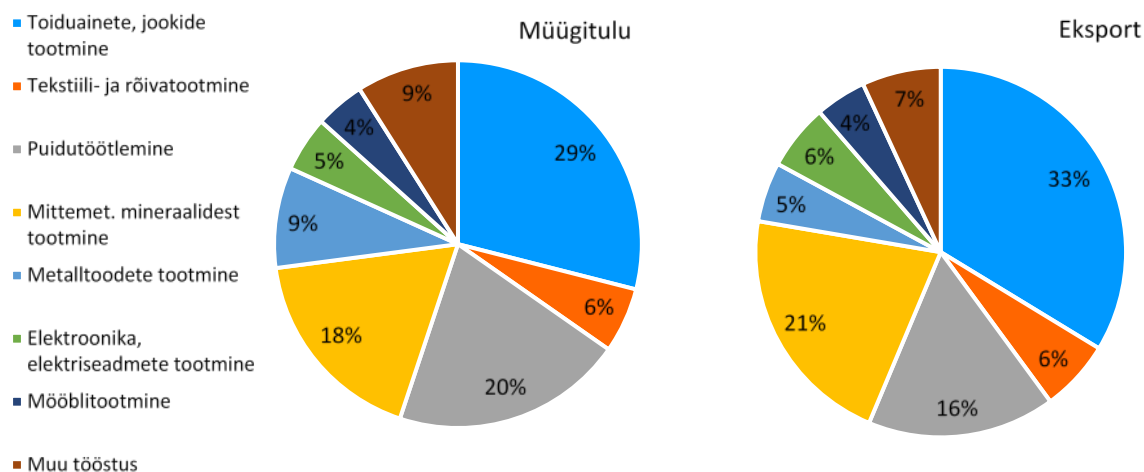
Ettevõte	Tegevusala	EMTAK	Hinnanguline müügitulu (regionaalne väärtus)	Hinnanguline töötajate arv
Akzo Nobel Baltics AS	Keemiatooted	20	31 900 000	100
Warmeston OÜ	Puidupelleti tooted	16	8 600 000	18
OÜ HARVIKER	Mööblitootmine	31	4 800 000	66
OÜ Uniplast	Plasttooted	22	3 100 000	31
KP Factory OÜ	Paberist kirjatarbe	17	3 000 000	44
AS Adam Bd	Valgustusseadmed	27	2 900 000	37
Kokku			54 500 000	300

Üle 1 miljoni eurose müügituluga ettevõtteid oli 2020.a 27, mis andsid 90% sektori müügitulust ja 97% eksporditulust, kus oli hõivatud 1406 töötajat. Töötleva sektori TOP ettevõtted (müügitulu üle 1 MEUR) on esitatud lisas 1. Allharude lõikes oli müügitulus ja ekspordis veidi suurem osakaal toiduainete tootmises (Saarioineni ja Salutaguse Pärmitehase mõju), puidutöötlemises ja mittemetallsetest mineraalidest toodete tootmises (O-I Estonia mõju).

Toiduainetetööstuses tegutses 10 ettevõtet. Allsektorit vedasid Salutaguse Pärmitehas AS (74% valdkonna müügitulust, 90% ekspordist) ja Saarioinen Eesti OÜ (23% ja 8%). Üle 1 miljoni euro müügitulu näitas veel OÜ Märjamaa Lihatööstus. 2019.a. võrreldes puudusid 2020. a aruannetest mõned olulised ettevõtted – nt AS Solbritt, OÜ Bon Soya, Frank Kutter OÜ.

Puidutöötlemisega tegutses 32 ettevõtet. Vedav jõud oli OÜ Kohila Vineer (55% müügitulust ja 83% ekspordist), lisaks veel Timberston OÜ (15% müügitulust), järgmised juba alla 10% osakaaluga. 2019.a. võrreldes puudus 2020. a aruannetest olulise ettevõtte OÜ Vindor.

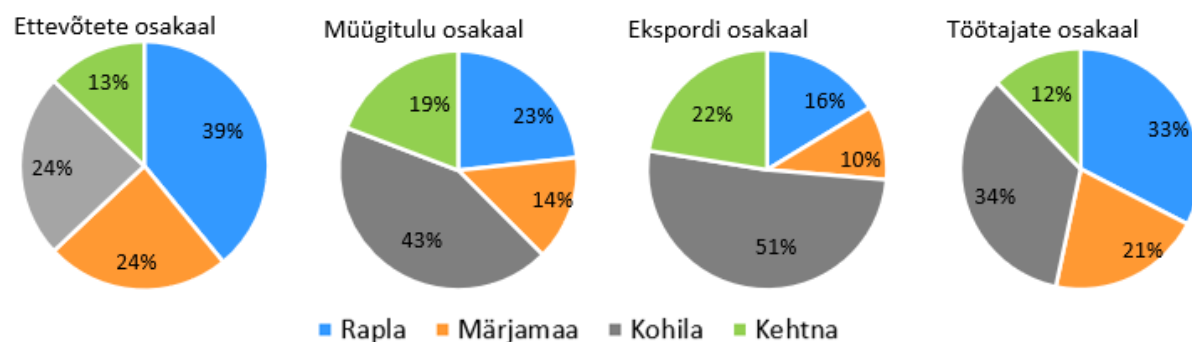
Müügitulult kolmandas valdkonnas - mittemetallsetest mineraalidest tootmine, domineeris O-I Estonia (98% valdkonna müügitulust ja 100% eksport). Võrreldes 2019. a puudus aruannetes kaalukas tegija OÜ Wellspa.

Joonis 39. Töötleva tööstuse müügi- ja eksporditulu osakaal allharude lõikes 2020. Ärireister

Töötleva tööstuse ettevõtetest 8 kuuluvad väliskapitalile: Saarioinen Eesti OÜ, AS Salutaguse Pärmitehas, OÜ Kohila Vineer, O-I Estonia OÜ, OÜ Violante Mööbel, Hilleberg Eesti OÜ, Norcar-BSB Eesti AS, OÜ Sanel Bags). **Nendes oli hõivatud 43% valdkonna töötajatest, müügitulu osakaal moodustas 77% ja eksport koguni 94% valdkonna näitajatest.** Lisades Akzo Nobeli näitajad, siis välisosaluselise ettevõtete tähtsus suureneb veelgi.

Valdade vaates tegutses selgelt enam ettevõtteid Rapla vallas, kuid müügitulu, ekspordi ja töötajate osakaal oli suurim Kohila vallas (OÜ Kohila Vineer, Salutaguse Pärmitahas AS mõju)

Joonis 40. Töötleva tööstuse näitajad valdade lõikes. Legend joonisel 36. Äriregister

Perioodil 2017-2020 on valdkonna ettevõtete arv vähenenud paarikümne võrra, kuid põhjused on pigem aruannete mittetähtaegne esitamine kui majandustegevuse lõpetamine ja pankrotte on olnud minimaalselt. Müügitulu dünaamika on käitunud analoogselt üldise trendiga – 2018.a. ja 2019. a. toimus selge kasv (müük vastavalt 11% ja 27% võrra; eksport 12% ja 26% võrra). 2020.a. võrreldes 2019. a. langes müügitulu 24% ja ekspordis 23% võrra. Kõrvutades nendel aastatel aruandeid esitanud ettevõtteid (135), siis **müügitulu vähenes summaarselt 3% võrra ja ekspordi osas on 4% võrra, mis tõendab, et languse põhjus on pigem aruannete mitteesitamine ja seda 10 kaaluka ettevõtte poolt** (müügitulu üle 1 MEUR).

Piirkonna tööstuse arengutaset võib kirjeldada **tehnoloogiliste arengurühmade** lõikes (vt metoodika lk 5). EUROSTATi metoodika järgi liigitades **54% valdkonna ettevõtetest kuulus madaltehnoloogilisse rühma, mis andsid 60% müügitulust**. Keskkõrg- ja kõrgtehnoloogilisse rühma liigitus 15 ettevõtet (peamiselt mikrod), kaalukamateks tegijateks olid Oniar OÜ (põllumajandusmasinate tootmine) ja OÜ Brentex (haagiste tootmine). Väljaspool maakonda registreeritud ettevõtetest Akzo Nobel ja Adam Ab kvalifitseerusid kesk-kõrgtehnoloogilisse rühma, ülejäänud tabelis 21 kajastatud ettevõtted madaltehnoloogilisse kategooriasse.

Lääne-Viru ja Lääne-Eesti piirkondade tööstuse analüüs¹¹⁸ **annavad mõningase eelise kesk- ja kõrgtehnoloogia tegevusaladele, kus on kõrgem lisandväärtus ja tugevam seos ekspordiga**, sest kaalukamad ettevõtted olid välisomanduses ja juurdepääs turgudele parem. Rapla maakonna kontekstis ühest järeldust ei saa teha – madaltehnoloogilise ettevõtluse ekspordi osakaal oli kõrgem, mis võiks osundada paremale ekspordi positsioonile (nõudlus alltöövõtu järele); samas oli lisandväärtus töötaja kohta (valdkonna keskmine 24,8 tuhat 2020 a.) kõrgem keskkõrgtehnoloogilises ettevõtluses. Lisandväärtus on sotsiaalmajanduslikus vaates avalikule sektorile kõige soodsam näitaja. Ent sellesse liigtusse tuleb järelduste osas suhtuda ettevaatlikult, sest ettevõtete sisemised äriprotsessid on keerukad – madaltehnoloogilises ettevõtluses (nt mööblitootmine) võib olla kõrgtehnoloogilisi protsesse ja tegelikku arengutaset see ei näita.

¹¹⁸ Lääne-Viru tööstus, Lääne-Eesti

Tabel 23. Rapla maakonna töötleva tööstuse ettevõtted EUROSTATI arengutaseme rühmade lõikes. Äriregister

Tehnoloogiline rühm	EV arv	EV %	Müügi tulu, osakaal, %	Müügi tulu töötaja kohta (tuh)	Eksport, osakaal, %	Eksport töötaja kohta (tuh)	Ekspordi osakaal müügi tulus, %	Töötajad	Lisandväärtus töötaja kohta (% sektori keskmisest)
Madal	79	54%	60%	72,4	61%	44,5	72%	1218	89%
Kesk-madal	52	35%	33%	124,1	32%	87,5	70%	491	118%
Kesk-kõrg	14	10%	7%	103,8	7%	44,8	66%	126	132%
Kõrg	1	1%	0%	26,2	0%	0	0%	1	96%
Kokku	146	100%	100%		100%			1836	

3.4. Muud sektorid

Hulgi- ja jaekaubanduses tegutses 199 ettevõtet (sh 18 väikese ja 3 keskmise suurusega), valdkonna osatähtsus maakonna ettevõtete müügitulus 2020.a. oli 25% ja ekspordis 16%, mis tüüpiliselt tegevusalade lõikes Eesti tervikpildis kui ka maakondade lõikes on igal pool TOP 3 hulgas. Alamjagude lõikes jagunes jaekaubandusettevõtted 43%, hulgikaubandusettevõtted 31% ja mootorsõidukite müügi- ja remondiettevõtted 26%. Valdkonna osatähtsus tööhõives oli 14%. Ettevõtete üldarv näitas selget kasvu 2017-2019. 2020.a. võrreldes 2019. a. oli ca 50 ettevõtet vähem. Müügitulu langes 2020.a. võrreldes 2019.a. 20% võrra ja eksport 15% võrra. Võrreldes ettevõtteid, kes 2019. ja 2020.a. majandusnäitajad esitasid, **saab tõdeda, et müügitulu vähenes 4% võrra, kuid eksport suurenes 3% võrra.** Üle 1 miljoni eurose müügituluga ettevõtteid oli 26, valdkonna TOP on esitatud lisas 1.

Tabel 24, 25. Hulgi- ja jaekaubandusettevõtete profiil 2020. Äriregister

KOV	Ev. arv	Müügitulu	Eksport	Töötajate arv	Lisandväärtus töötaja kohta
Kehtna vald	16	25 175 400	9 675 338	83	44 801
Kohila vald	44	17 820 745	5 642 821	90	21 595
Märjamaa vald	45	15 459 979	1 823 353	147	17 994
Rapla vald	94	93 150 157	17 775 279	481	21 823
Kokkuvõte	199	151 606 281	34 916 791	801	22 687

Tegevusala	Ev. arv	Müügitulu	Eksport	Töötajate arv	Lisandväärtus töötaja kohta
Hulgikaubandus, v.a mootorsõidukid ja mootorrattad	62	70 135 245	29 491 049	182	35 986
Jaekaubandus, v.a mootorsõidukid ja mootorrattad	86	63 714 849	91 261	490	15 418
Mootorsõidukite ja mootorrataste hulgi- ja jaemüük ning remont	51	17 756 187	5 334 481	129	19 615
Kokkuvõte	199	151 606 281	34 916 791	801	22 687

Lisaks tuleb arvestada, et maakonnas tegutseb mitmeid ettevõtteid ja brände, kes on registreeritud mujale ja maakonna arvestuses ei kajastu. Täpsemat hinnangut regionaalse

väärtuse loomise kohta pole siinkohal võimalik anda, tööhõive mõttes oleks hinnanguline töötajate arv läbi allpool nimetatud ettevõtete osas 200-300 inimese vahel. Tuntumad brändid:

- Circle K Eesti AS (Rapla, Urge, Märjamaa)
- Aktsiaselts Olerex (Rapla, Orgita, Märjamaa)
- Neste Eesti Aktsiaselts (Rapla)
- Selver AS (Rapla)
- Rimi Eesti Food AS (Rapla)
- MAXIMA Eesti OÜ (Rapla, Märjamaa)
- HESBURGER AS (Rapla)
- Klick Eesti AS (Rapla)
- SWEDBANK AS (Rapla)
- jm ettevõtted (rõivad, elektroonika apteek, tervis-iluteenused)

Ehitusvaldkonnas tegutses 272 ettevõtet (sh 23 väikese ja 1 keskmise suurusega), valdkonna osatähtsus maakonna ettevõtete müügitulus oli 2020.a. 12% ja ekspordis 2%, valdkonna osatähtsus tööhõives oli 18%. Alamjagude lõikes ca 60% tegevusala oli eriehitustööd, ülejäänud hoonete ja rajatiste ehitus.

Ettevõtete üldarv perioodil 2017 – 2020 on enamvähem sama, kuid 2020.a. võrreldes 2019.a. oli 40 ettevõtet vähem. Müügitulu ja eksport langes 2020.a. võrreldes 2019.a. 20% võrra. Kõrvutades ettevõtteid, kes 2019. ja 2020.a. majandusnäitajad esitasid, **saab tõdeda, et müügitulu vähenes 8% ja eksport 7% võrra.** Üle 1 miljoni eurose müügituluga ettevõtteid oli 17, valdkonna TOP on esitatud lisas 1.

Tabel 26,27. Ehitusettevõtete profiil 2020. Äriregister

KOV	Ev. arv	Müügitulu	Eksport	Töötajate arv	Lisandväärtus töötaja kohta
Kehtna vald	29	7 035 575	233 272	120	18 009
Kohila vald	75	15 299 867	664 606	221	21 450
Märjamaa vald	58	15 078 139	679 553	204	20 686
Rapla vald	110	37 376 227	3 733 518	501	20 739
Kokkuvõte	272	74 789 808	5 310 949	1 046	20 626

Tegevusala	Ev. arv	Müügitulu	Eksport	Töötajate arv	Lisandväärtus töötaja kohta
Eriehitustööd	155	38 222 838	2 682 973	561	21 174
Hoonete ehitus	95	22 982 295	2 608 595	371	18 787
Rajatiste ehitus	22	13 584 675	19 381	114	24 695
Kokkuvõte	272	74 789 808	5 310 949	1 046	20 626

Veondus ja laondusvaldkonna ettevõtete tegevusala oli peaaesjalikult maismaaveondus. 2020.a. tegutses 104 ettevõtet, valdkonna osatähtsus kogu maakonna müügitulus oli 7%, ekspordis 3% ja tööhõives 8%. Ettevõtete arv on perioodil 2017-2020 15 võrra vähenenud. 2020.a. võrreldes 2019.a. vähenes müügitulu 23% võrra ja eksport 30%. Samas kõrvutades ettevõtteid, kes nendel aastatel aruanded esitasid, **siis langus müügis oli 11% ja ekspordis 4% võrra.** Võrreldes teiste sektoritega näib veonduses COVID-mõjul suurem roll, arvestades vahepealseid liikumispiranguid. Üle 1 miljoni eurose müügituluga ettevõtteid oli 12, valdkonna TOP on esitatud lisas 1.

Tabel 28,29. Veondus ja logistika ettevõtete profiil 2020. Äriregister

KOV	Ev. arv	Müügitulu	Eksport	Töötajate arv	Lisandväärtus töötaja kohta
Kehtna vald	17	6 838 791	1 160 562	86	19 083
Kohila vald	21	4 682 076	909 305	60	18 479
Märjamaa vald	29	9 384 118	20 506	106	22 982
Rapla vald	37	19 996 765	4 902 756	208	33 985
Kokkuvõte	104	40 901 750	6 993 129	460	25 373

Tegevusala	Ev. arv	Müügitulu	Eksport	Töötajate arv	Lisandväärtus töötaja kohta
Laondus ja veondust abistavad tegevusalad	9	3 778 772	135 757	30	15 323
Maismaaveondus ja torutransport	91	36 952 494	6 857 372	425	26 971
Posti- ja kulleriteenistus	4	170 484		5	12 020
Kokkuvõte	104	40 901 750	6 993 129	460	25 373

Põllu- ja metsamajanduses tegutses 2020.a. 107 ettevõtet (sh 9 väike ja 1 keskmise suurusega). Valdkonna osatähtsus kogu maakonna müügitulus oli 9%, sama suur oli ka hõive tähtsus. Omavalitsuste lõikes see mõnevõrra erineb – Märjamaal oli põllumajanduse osakaal 16%, Kehtnas 12%, Kohilas alla 1%. 70% ettevõtetest olid seotud taime- ja loomakasvatusega, ligi kolmandik metsavarumisega. Ettevõtete üldarv võrreldes 2019.a on paarikümne võrra väiksem, mis tuleneb eelkõige aruannete mitteesitamisest. Müügitulu on 2020.a võrreldes 2019.a. vähenenud 21% võrra, kuid nii 2019. kui 2020.a. **andmeid esitanud ettevõtete hulgas müügitulu hoopis kasvas 1% võrra**. Eksport oli valdkonnas marginaalse tähtsusega. Üle 1 miljoni eurose 1 müügituluga ettevõtteid oli 9, valdkonna TOP on esitatud 1.

Tabel 30,31. Põllu- ja metsamajandusettevõtete profiil 2020. Äriregister

KOV	Ev. arv	Müügitulu	Eksport	Töötajate arv	Lisandväärtus Töötaja kohta
Kehtna vald	26	17 221 877	5 777 898	164	37 924
Kohila vald	6	1 151 281		23	18 294
Märjamaa vald	36	11 739 927		95	56 922
Rapla vald	39	25 550 856		210	45 205
Kokkuvõte	107	55 663 941	5 777 898	492	46 143

Tegevusala	Ev. arv	Müügitulu	Eksport	Töötajate arv	Lisandväärtus töötaja kohta
Kalapüük ja vesiviljelus	2	113 112		4	22 765
Metsavarumine	29	7 773 027		74	29 417
Taime- ja loomakasvatus, jahindus ja neid teenindavad tegevusalad	76	47 777 802	5 777 898	414	53 263
Kokkuvõte	107	55 663 941	5 777 898	492	46 143

Majutus-toitlustusvaldkonnas tegutses 2020.a 63 ettevõtet, kuid nendest 30 ettevõttel oli majandusaasta aruannete järgi müügitulu alla 10 tuhande euro või töötajate arv oli alla ühe. 33 ettevõtte summaarne müügitulu oli 3,43 miljonit eurot, valdkonna ettevõtete osatähtsus kogu maakonna müügitulus oli 0,6%, hõives veelgi väiksem. Tõsi, maakonnas tegutseb brände, kes ei ole siia registreeritud (nt Hesburger), kuid see ei mõjuta suurt pilti. 29 ettevõtte

tegevusala oli toidu ja joogi serveerimine, majutusasutusi tegutses 4. Positiivselt üllatav on Märjamaa vald. 2017. ja 2018. a müüginumbrid näitasid üle 20 %-st kasvu, kuid 2020.a võrreldes 2019.a langes müügitulu 32% võrra, mis tulenes otseselt COVID piirangutest. Mõnevõrra vähenes ka ettevõtete arv. Teenuste eksporti valdkonnas ei toimunud. **Turism on erinevates strategiadokumentides esile tõstetud arendusvaldkond, kuid majanduslikus mõttes on selle osatähtsus maakonnas marginaalne.**

Tabel 32,33. Majutus, toitlustus ettevõtete profiil 2020. Äriregister

KOV	Ev. arv	Müügitulu	Eksport	Töötajate arv	Lisandväärtus töötaja kohta
Kehtna vald	3	32 2577		7	9 945
Kohila vald	3	58 7285		19	10 118
Märjamaa vald	10	816 759		25	15 373
Rapla vald	17	1 703 924		69	8 491
Kokku	33	3 430 545		120	10 856

Tegevusala	Ev. arv	Müügitulu	Eksport	Töötajate arv	Lisandväärtus töötaja kohta
Majutus	4	230 316		6	11 443
Toidu ja joogi serveerimine	29	3 200 229		114	10 775
Kokkuvõte	33	3 430 545		120	10 856

3.5. Kokkuvõtte maakonna majandusest ja ettevõtlusest

Maakondade võrdluses saab Raplamaa kohta välja tuua järgneva:

- Rapla maakonna majandus erinevate sotsiaalmajanduslike võrdlusnäitajate lõikes võrreldes teiste maakondadega on **keskmiselt 7 positsioonil**.
- Eesti majandusstatistikas annavad tooni 20 ja enam töötajaga ettevõtted, mistõttu eriti väiksemate maapiirkondade majandusareng sõltub vägagi nende ettevõtete käekäigust.
- Geograafiline lähedus Tallinnaga tähendab mitmekülgsemaid töövõimalusi, mis avaldub kõrgemas tööhõives, väiksemas töötuses ja kõrgemas lisandväärtuses töötaja kohta ehk tööturu teemade osas on Rapla maakond rohkem „kaitstud“.

Maakonna ettevõtluse kohta saab Äriregistri analüüsi tulemuste baasil välja tuua järgneva:

- Rapla maakonna ettevõtluse struktuur müügitulu ja sektorite põhjal 2020. a. jagunes: primaarsektor 9%, sekundaarsektor 52% ja teenindussektor 39%.
- Äriregistrile esitasid majandusaasta aruanded 2415 äriühingut, kelle summaarne müügitulu oli 612,2 miljonit eurot, millest eksporditulu moodustas 218,4 miljonit eurot ning aastakeskmisena tööga hõivatud inimesi oli 5,7 tuhat.
- Töötajaskond jagunes proportsionaalselt 33% töötlevas tööstuses, ehituses 18%, jae-hulgikaubanduses 14%, primaarsektoris 9% ning veondus-laanduses 8%.
- Lisades **olulisuse** kriteeriumi – müügitulu vähemalt **10000** eurot ja **1 töötaja** jäi analüüsi valimiks 1246 ettevõtet müügituluga 600,4 miljonit eurot, ekspordituluga 218,1 miljonit eurot ning hõivatute arv 5,6 tuhat inimest.

- Maakonna vaates 44% ettevõtetest tegutsesid Rapla vallas, mis andsid 42% ettevõtluse müügitulust ja hõivates 44% töötajatest – ettevõtlus on hajutatam kui Tallinn-Harjumaal.
- Omavalitsuste ja tegevusalade lõikes oli Kehtna, Kohila ja Märjamaa valdades esikohal töötlev tööstus. Märjamaal oli ettevõtluse struktuur kõige mitmekülgsem, Kohila valla majandus oli väga domineerivalt töötleva tööstuse keskne. Rapla vallas oli esikohal hulgi- ja jaekaubandus, kus on loogiliselt rohkem teenindust.
- Võrreldes 2019. a. oli Äriregistri 2020.a. andmestikus ettevõtteid 195 võrra vähem, müügitulu 20% võrra väiksem, eksporditulu 22% võrra väiksem ja töötajaskond 19% võrra väiksem. **Ent kõrvutades 2020. ja 2019. a. aruandeid esitanud ettevõtteid langes müügitulu 4% võrra, eksport 3% võrra ja töötajaskond 3% võrra.** Languste põhjus peitub kombinatsioonina nii COVID-mõjude, kuid pigem aruannete kohustuste mittetäitmisel, mida toetab eelnevate aastate andmete esitamise dünaamika.
- Võrreldes 2020. ja 2019.a aruandeid esitanud ettevõtteid, siis COVID mõjudest said teiste tegevusaladega võrreldes veidi enam kannatada veondus-laondus ja ehitus, hulgi- ja jaekaubanduses suurenes veidi eksport ja põllumajanduses müügitulu, eelmiste aastate kasvu jätkas tervishoiusektor.
- Müügitulu põhjal viie suurema sektori (töötlev tööstus, hulgi- ja jaekaubandus, ehitus, põllu- ja metsamajandus, veondus ja laondus) 828 ettevõtet andsid kogu müügitulust oli 91%.
- Üle 1 miljoni euro müügituluga ettevõtteid oli 2020.a. maakonnas 95 (8%), mis andsid 71% müügitulust, 94% ekspordist ja hõivasid 50% töötajatest.** Ehk sadakond ettevõtet moodustab maakonna majanduse mõttes kriitilise tuumiku.
- Maakonnas tegutsevate ettevõtete ekspordi tulu oli 2020. a. 218,1 miljonit eurot, mis loodi 171 ettevõtte poolt, 74% ekspordimahust andis töötlev tööstus (63 ettevõtet) ning 16% hulgi- ja jaekaubandus (37 ettevõtet).
- Ekspordi geograafia hõlmas 2020.a 38 sihtriiki, 86% eksporditi Euroopa Liidu riikidesse ja 14 % mujale. Olulisemad sihtriigid vastavalt osatähtsusele olid Soome 18%, Läti 16%, Rootsi 12%, Norra 6%.
- Töötleva tööstuse suuremate ettevõtetest 8 kuuluvad väliskapitalile: Saarioinen Eesti OÜ, AS Salutaguse Pärmitehas, OÜ Kohila Vineer, O-I Estonia OÜ, OÜ Violante Mööbel, Hilleberg Eesti OÜ, Norcar-BSB Eesti AS, OÜ Sanel Bags). Nendes oli hõivatud 43% valdkonna töötajatest (15% kogu töötajaskonnast), valdkonna müügitulu osakaal moodustas 77% (kogu müügist 24%) ja valdkonna eksport koguni 94% (56% kogu ekspordist). Lisades Akzo Nobeli näitajad, siis välisosaluselise ettevõtete tähtsus maakonnas suureneb veelgi.

4. Ettevõtluse arendamine maakonnas

4.1. Maakonna ettevõtjate arvamused

Ettevõtja küsitluse raport on esitatud lisas 2, siinkohal on väljatoodud peamine, mis on oluline hilisema sünteesi, järelduste ja ettepanekute kontekstis.

Ettevõtjate küsitlusele unikaalsete vastajate arv oli 189, mis moodustas 11% 2020.a aktiivsete ettevõtete arvust (MTA järgi). Kohalike omavalitsuste lõikes jagunesid vastajad proportsionaalselt aktiivsete ettevõtete hulgale. Eraldi käsitleti mõningate küsimuste vaates väike ja keskmise suurusega (VKE) ettevõtteid (10-249 töötajat), nende valim moodustas 21% maakonna aktiivsete ettevõtete arvust antud kategoorias.

TOP 3 ettevõtlust takistavat tegurit kõikide vastanute arvates olid:

1. *kvalifitseeritud tööjõu puudus,*
2. *avaliku sektori vähene initsiatiiv ettevõtjate kaasamisel kohaliku elu arendamisse,*
3. *halb internetiühenduse kvaliteet.*

TOP 3 ettevõtlust soodustavat tegurit olid:

1. *elukeskkonna investeringud ja avalike teenuste arendamine,*
2. *ettevõtlusega seotud tugiinfrastruktuuri arendamine,*
3. *teede remont ja hooldus.*

Tabel 31. kõrvutab takistuste ja soodustavate tegurite vastused, kust nähtuvad omavahelised seosed. Takistusi märgiti kokku 570 ja soodustavaid tegureid 604. Eraldi vaadati VKE gruppi, kus oli mõningane erinevus võrreldes kogu vastajate hulgaga:

- takistustes tuli **kvalifitseeritud tööjõupuudus** suurema osakaaluga esile, teisel kohal oli **elamispindade puudus ja halb kvaliteet** (koguvastustes 7. positsioonil). Avaliku sektori initsiatiiv, kaasamine jms oli VKE grupi hinnangul väiksema kaaluga takistus.
- Soodustavate tegurite osas VKE grupi ootus avalikule sektorile oli **kiire asjaajamine** ja **ettevõtlusega seotud taristu arendamine**.

VKE grupp ei näinud suure takistusena KOV suhtumist, kaasamist, bürokraatiat, kuid kõrgem ootus soodustavate tegurite osas **kiire asjaajamine** võib tuleneda sellest, et kvalifitseeritud tööjõu probleemi lahendamise osas jäävad KOVi käed selgelt lühikeseks ning kiire suhtlus omavalitsusega on vähim, mida avalik sektor teha saab. Kõrgem ootus oli VKE grupis **kutsekoolide ja ettevõtjate vahelisele koostööle** (5, kõikide vastuste seas 10. positsioon).

TOP 10 takistavate ja soodustavate tegurite loetelus oleksid kõige vähem raha nõudvad parendustegevused ettevõtluse soodustamiseks:

- parem ettevõtjate kaasamine
- kiire, paindlik asjaajamine KOVis
- ettevõtjate tunnustamine
- ettevõtjate omavaheline suurem koostöö

Tabel 34. Ettevõtlust takistavad ja soodustavad tegurid vastuste esinemissageduse lõikes.

Ettevõtlust takistavad tegurid	Vastuste osakaal	Ettevõtlust soodustavad tegurid	Vastuste osakaal
Kvalifitseeritud tööjõu puudus	13%	Elukeskkonna investeeringud ja avalike teenuste arendamine	10%
Avaliku sektori vähene initsiatiiv ettevõtjate kaasamisel kohaliku elu arendamisse	11%	Ettevõtlusega seotud taristu arendamine (juurdepääsuteed, kommunikatsioonid, elektriühendused, internet jms)	9%
Internetiühenduse halb kvaliteet	9%	Teede remont ja hooldus	9%
Kahanev elanike arv piirkonnas	9%	Ettevõtjate kaasamine ettevõtlusstrateegia või valla arengukava koostamisel	8%
Teede halb seisukord ja puudulik hooldus	8%	Kiire asjaajamine omavalitsuses	8%
Aeglane asjaajamine kohalikus omavalitsuses	8%	Ettevõtjate tunnustamine	6%
Elamispindade puudus ja halb kvaliteet	8%	Kohaliku omavalitsuse rahaline ettevõtlustoetus	6%
Vajadustele mittevastav ja hõre ühistransport (sagedus, ühenduste arv)	8%	Ühistranspordi parem korraldamine (sagedus, ühenduste arv)	6%
Vähene ettevõtjate omavaheline koostöö	6%	Ettevõtjatele nõustamisteenuste ja koolitusvõimaluste tagamine	5%
Äri- ja tootmiskinnisvara vähene pakkumiste arv	5%	Kutsekoolide ja ettevõtjate koostöö õppekavade arendamisel	5%
Maakonna vähene tuntus	5%	Maakonna mainekujundus ja investeerimiskeskonna turundus	4%
Vee- ja kanalisatsiooni varustuse puudumine või halb kvaliteet	3%	Tööstusala/tööstuspiirkonna rajamise toetamine	4%
Ebapiisav ettevõtjate nõustamis- ja tugisüsteem (sh teadlikkus nõustamis-, koolitus- ja toetusvõimalustest)	3%	Kohaliku omavalitsuse tugi elamispindade väljaarendamisel	4%
Muu	3%	Noorte ettevõtlusaktiivsuse toetamine (nt õpilasfirmad, Ettevõtlik kool)	4%
Ebapiisav elektrivarustus ja -võimsus	2%	Muu	3%
Kokku	100%	Ettevõtjate koostöövõrgustike tegevuse toetamine	3%
		Ettevõtjate ümarlaud, regulaarsed kohtumised ettevõtjatega	2%
		Inkubaatori, ärikiirendi loomine	2%
		Kaugtöökeskuse (koostöötamiskeskuse) loomine	2%
		Munitsipaalpindade rentimine ettevõtjatele äritegevuseks	2%
		Kokku	100%

Rail Baltica rajamine, Kehtna ja Vana-Vigala kutsekoolide tehnilise baasi tugevdamine ning Rapla lennuvälja arendamine. Ettevõtluse takistuste, soodustavate tegurite ja tuleviku investeeringute vahel on kooskõla – peamiselt nähakse rolli avalike teenuste ja elukeskkonna investeeringute arendamisel.

Tabel 35. Lähiaastate mõjusate tegevuste, investeeringute teemad

Teema	Vastuste arv
Üldisemalt elukeskkonna investeeringud ja avalike teenuste arendamine	31
Interneti kättesaadavuse ja kiiruse tõstmine maapiirkonnas	20
Teede hooldus ja korrastamine	20
Üldisemalt ettevõtluse arendamine. Lai spekter tegevusi, sellest ka suur vastuste arv: ettevõtlusinkubaatori rajamine (5 korral mainitud), süvendatud ettevõtlusõpe gümnaasiumis, maakonna (turismi)turunduse ja mainetegevused jm „pehmed“ tegevused sh riigi tasandile.	19
Spa/veekeskus/hotelli rajamine, asukohana eelkõige mõeldud Rapla linna	14
Elamispindade loomise soodustamine sh munitsipaalpindade rajamine	13
Tööstuspiirkondade arendamine. Siinkohal märgiti mitmeid asukohti – Märjamaa (Orgita), Rapla-Kohila suunal, Kaiu-Juuru suund. Rõhk oli suure mõjuga töötleva tööstusettevõtte toomisel maakonda.	13
Tallinn-Rapla ja Tallinn-Pärnu maantee 4-realiseks ehitamine	12 (6+6)
Rail Baltica rajamine	11
Kergliiklusteede rajamine asulate vahel	10
Ühistranspordi parem korraldus	8
Äripindade/ühistöökeskuse rajamine	5
Kehtna, Vana-Vigala kutsekoolide tehnilise baasi tugevdamine, suurem koostöö ettevõtjatega	4
Rapla lennuvälja arendamine	2

Maakonnast lahkumise peale oli mõelnud **15% vastajatest**:

- pooled kaalutlused oli seotud kas klientide, tootmise, tööjõu vajaduse muutusega või ettevõtja isikliku elu muudatustega;
- veerand kaalutlusi oli seotud kohaliku omavalitsuse passiivse suhtumise ja huvipuudusega ning paremate toetuse tingimustega teistes omavalitsustes.

Lähituleviku väljavaadete osas olid vastajad küllatki positiivsed, VKE grupp oli vastustes optimistlikum.

Tabel 36-39. VKE hinnangud tuleviku osas.

Majandustegevuse muutus lähitulevikus

Hinnang	Osakaal
Ettevõtte tuleb sulgeda	4%
Tegevusmaht jääb samaks	32%
Tegevusmaht suureneb	56%
Tegevusmaht väheneb	8%
Kokku	100%

Töötajate värbamise vajadus lähitulevikus

Hinnang	Osakaal
6-20 töötajat	20%
Kuni 5 töötajat	52%
Täiendav töötajate vajadus puudub	24%
Üle 20 töötaja	4%
Kokku	100%

Ekspordi arengu väljavaated

Hinnang	Osakaal
Ekspordimaht jääb samaks	24%
Ekspordimaht kasvab	32%
Ettevõtte ei ekspordi	44%
Kokku	100%

Investeerimistegevuse väljavaated

Hinnang	Osakaal
Investeerimistegevus jääb samaks	44%
Investeerimistegevus suureneb	48%
Investeerimistegevus väheneb	8%
Kokku	100%

4.2. Kohalike omavalitsuste nägemus ettevõtluse arendamisest

Kohalike omavalitsuste esindajatega viidi läbi fookusgrupid, mille eesmärk oli ühelt poolt saada tunnetus, mida tähendab omavalitsuse jaoks ettevõtluse arendamine, milline on olnud senine praktika ning mis on lähituleviku olulisemad tegevused/projektis selles suunas. Kohtumistele oli positiivsena kaasatud ettevõtjate ühenduse liige või volikogu tööga seotud ettevõtja.

Fookusgruppide teemapüstitused olid:

- KOV üldine nägemus ettevõtluse ja ettevõtluskeskkonna arengust vallas (arengueeldused, suurimad kitsaskohad);
- KOV ettevõtluse ja ettevõtluskeskkonna arendamise senine praktika (KOV roll valdkonna juhtimisel, KOV arengukavades kirjeldatu);
- ettevõtluskeskkonna arendamise prioriteedid järgmisteks aastateks (KOV arengukavades kirjeldatu);
- ootused maakondlikule koostööle ettevõtlusvaldkonnas (tugistruktuuride toimimine, koostöö ettevõtetega).

Kõikide omavalitsuste esindajad tõdesid, et **KOV loob arengueeldusi eelkõige läbi avalike teenuste ja elukeskkonna investeeringute**. Teise eeldusena märgiti läbivalt paindlikku asjaajamist ehituse tingimuste väljastamisel, planeeringu menetlemise sujuvust. Kolmas läbiv ühine eelis mainiti asukoht Tallinn-Harjumaa suhtes (eelkõige Kohila, Rapla vald). Ettevõtluse eelistused – mis tüüpi ettevõtlus on valda oodatud või vastupidi ei ole oodatud, otseselt ei olnud määratletud üheski omavalitsuses, soovitakse näha kõrgema lisandväärtusega ettevõtlust. Suure keskkonnakoormusega ettevõtluse tulemine on küsitav, puhta keskkonna säilimine ja mitmekülsus on oluline. Olemasolevas tööstuspiirkondades võiks lisanduda ettevõtteid, mis täiendaksid üksteist ja tekitaksid ökosüsteemi (Kohila vallas pärmi- ja vineeritehas, Kehtna vallas klaasitööstus). Ettevõtluspiirkonnadena käsitlesid omavalitsused pigem väljakujunenud piirkondi: Rapla-Alu suund, Kohila alev, Märjamaa alev, Järvakandi alev. Samas Rapla vallas toodi välja, et on edukaid näiteid, kus ettevõtte maandub väljapool keskust (HÖHLE, Harviker, Warmeston).

Tabel 40. Ettevõtluskeskkonna arengueeldused fookusgruppide hinnangul.

Rapla vald	Kohila vald
- asukoht, Tallinna lähedus (eelkõige Ülemiste piirkonna areng), nõ hõberingi sees - Rail Baltic arengud – uued elanikud, hiljem teenused/ettevõtlus, reisirongi- ja kaubaliikluse võimalused - optimaalne planeeringute menetlemine, ladus asjaajamine - korralik teedevõrk ja raudteeühendus - Rapla linnakeskuse areng – uued korterelamud, üldilme loob eeldused ettevõtluseks - KOV peab eelkõige looma elukeskkonda, avalikke teenuseid	- Tallinna lähedus, turg lähedal, töökohad Tallinna lähedal - tööjõuareaal on lai (ca 30 min kaugusel), füüsiline asukoht ei ole enam nii oluline - hea teede võrk, baastingimused head. - Rail Baltic regionaalne peatus, eeldusel, et säilivad mõlemad liinid. - jõgi (Kohila vineeri jaoks), potentsiaal puhkemajanduse jaoks hetkel kasutamata - gaasitrass - alevis on pikad tööstustraditsioonid, olemasolev tööstusala endise paberivabriku territooriumil ja Tuhamäe tööstuspark - KOVil detailplaneering 7 kortermaja arenduseks

Märjamaa vald	Kehtna vald
- asukoht suure trassi ääres, pole linnadest väga kaugel - asukoht piisavalt kaugel, väiksem pendeldamine, olemasolevad töökohad kohapeal - nõukaaegne tööstusalaade pärand, mille baasilt saab arendada - ettevõtjate ühingu olemasolu - kinnisvara hinnad madalamad, elamumaa krundi suuruse piir väiksem - baastaristu hea, - paindlik asjaajamine ehitustingimuste väljaandmisel	- Järvakandi tööstusala, klaasiklastri perspektiiv ja päikeseelektrijaam, vallal arendatavat maad 14 ha - Rail Balticu raames kaubajaama projekteerimine - gaasi olemasolu - kutsehariduskeskuse olemasolu - rasketehnika kompetentsikeskuse kontseptsioon

Ettevõtlusvaldkonna kitsaskohtadena nähti lisaks klassikalisele tööjõu puudusele ja teede alarahastuse probleemile läbivalt seda, et **valdades puudub selge nõ toote omanik**, kes ettevõtlusvaldkonda koordineerib, küsimused käivad läbi mitmetelt laudadelt. Tüüpiliselt on see arendusjuhi töölaual üks paljudest teemadest. Mõtteid on omavalitsustes mõlgutatud, mis ülesanded peaksid vastavalt ametnikul olema ja kuidas seda korraldada, kas iga omavalitsus eraldi või KOVide üleselt tugistruktuuridega koostöös. Rapla vallas oli vastava spetsialisti vajadus tuntavam kui mujal. Tõdemus, et ettevõtjatega on vaja tihedamalt läbi käia, oli läbivalt kõigil. Siit edasi seondub üldine arengukavandamise probleem, et tegevused ei ole piisavalt konkreetsed (tegevus, tähtaeg, vastutaja) ning seda ei monitoorita.

Tabel 41. Ettevõtluskeskkonna kitsaskohad fookusgruppide hinnangul.

Rapla vald	Kohila vald
- puudub majutus, ärikonverentsiturism - ressursi on keskmise suurusega ettevõtte tootmiseni - Rail Baltic kaubajaama asukoht pidanuks olema Alus (hiljem eeldab uut väljaehitamist ja suuremat investeeringuvajadust) - Kastani-Koidu tn piirkond – vanad hooned, mis on vaja lammutada ja uus hoonestus peale ehitada - Tallinn- Kohila vahel on palju võimalusi ettevõtetel asukoht leida, tugev konkurents - vallale antakse ülalpidamiseks üle regionaalrongi kohalik jaam (sellega seotud teede, transpordi tagamine ja investeeringute katmine) - valla poolt ettevõtlusvaldkonna igapäevane töö on alakaetud	- töökohad Tallinnas takistavad väikeettevõtlust kohapeal - kaubamahud väiksed, ei pruugi olla potentsiaali Rail Baltic kaubajaamaks - üldine kapitali kättesaadavus – maapiirkond ei ole atraktiivne - elamukohtade vähesus – arendus vaikselt tärkab, arendajal väike kasum
Märjamaa vald	Kehtna vald
- võimalik tööjõu puudus uuele potentsiaalsele ettevõttele - ettevõtlus on alevikeskne v.a põllumajandus - teede rahastamine alakaetud võrreldes vajadusega - vallas puudub otsene kontakt/sidusisik kes valdkonnaga tegeleb	- kaalukate ettevõtete vähenenud huvi valla arengu planeerimise osas - puudub gümnaasium (potentsiaalsed kutseõppurid, tööjõud, noorte ettevõtlikkus) - kiire internetiühendus - teede remont alakaetud

Ettevõtluskeskkonna arendamise senise praktika aluseks võeti valdade arengukavades ja tegevuskavades kirjeldatu kui oluline strateegiline dokument ning kõrvutati tegelikkusega. Üldine läbiv joon on, et **arengukava/tegevuskava sisaldab palju deklaratiivset, üldisi põhimõtteid** ning vähem konkreetseid tegevusi, kus on selgelt jagatud rollid, vastutused, tulemusootused. Senine praktika on seotud **ettevõtluse infrastruktuuri arendamisega**, (sh

üldise taristu arendamine), kas toetusega või valla eelarvest. Kõikidest meetmetest selgelt eristuv **on Rapla valla elamuehituse toetus arendajale**. Kohila vald eristub noorte ettevõtlikkuse teemaga, olles suunanäitaja ettevõtlusõppe osas. **Ettevõtjatega suhtlus on pigem kaootiline kui süsteemne, koordineeritud tegevus.**

Tabel 42. Ettevõtluskeskkonna arendamise senine positiivne praktika fookusgruppide hinnangul

Rapla vald	Kohila vald
- Rapla Kastani-Koidu tn tööstusala osas kaasatud PKT toetust 1,25 MEUR, ehitatud juurdepääsuteed, trassid - valla elamuehituse toetus arendajale taristu rajamiseks (vähemalt 8 elamuüksust, vähesetähtsusega abi) https://rapla.kovtp.ee/elamuarenduse-toetus - RAEKiga ettevõtete külastused – oli ühekordne tegevus, COVID tuli peale - ettevõtjate tunnustamised – vajalik ja toimiv	- rajatud ja korrastatud teid, tänavaid ja kommunikatsioone (sh juurdepääsuteed, tööstusala sisetänav, gaasitrass - osa neist PKT toetustega) - tööstusala turundus ja müük – tingimuslik müük, tähtajalised tulemused, viimati müüdnud laopinnad - ettevõtjate ümarlauad, 1-2x aastas - majandus- ja ettevõtlusõppe toetamine koolis-Kohila gümnaasium eesrindlikum näide maakonnas
Märjamaa vald	Kehtna vald
- Metsanurga tn rekonstrueerimine – ettevõtetele juurdepääsu tagamine (tee, sadevesi, kommunikatsioonid) - kaudselt toetab ettevõtlust avalike teenuste arendamine	- Valla ja ettevõtte koostöös ühe ettevõtte toomine tööstusalale (3 a. protsess) - PKT toetusega rajatud tööstusalale juurdepääs

Lähituleviku perspektiivide osas ühine läbiv joon omavalitsuse vaates on põhiülesannete täitmine, mis kaudselt parandab ka ettevõtluskeskkonda. Rapla vallas nt keskväljaku rekonstrueerimise järgmine etapp, kus vald saab ise läbi hoonestusõiguse müügi ettevõtluse arengut suunata. Kohila vallal on detailplaneering elamuarenduse hoogustamiseks (eeldab arendaja leidmist). Märjamaa vallas selget ettevõtluse spetsiifilist prioriteeti ei ole. Kehtna valla fookus on Järvakandi tööstusalal, Kutsehariduskeskusel rasketehnika kompetentsikeskuse kontseptsiooni välja töötamine.

Tabel 43. Ettevõtluskeskkonna arendamise prioriteetid fookusgruppide hinnangul

Rapla vald	Kohila vald
- Koidu-Kastani alale kavandatakse <i>stock-office</i> hoonet - Mahlamäe detailplaneering lõpetamisel uue kaubanduskeskuse rajamiseks - keskväljaku hoonestus lähiperspektiivis, keskväljaku rekonstrueerimise II etapp (vallal 3 kinnistu hoonestusõigus, mida saab ettevõtluseks suunata) - RB reisijaama ja Rapla kesklinna vahelise transpordi, kergliikluse väljaarendamine - ettevõtlusvaldkonna koordinaatori rakendamine	- Kohila tööstusala teed, taristu ja müügitöö - elamuarendus (KOV detailplaneering, 7 kortermaja arendus) - Salutaguse tööstuspark (eraomandus, planeering) - endise Kohila paberivabriku piirkonna arendus (eraomandis, a la kultuurikatel, loomemajandus) - perspektiivne Alesti puhkeala - Rail Baltica arengud
Märjamaa vald	Kehtna vald
- loomemaja rajamine - koostöö erasektoriga tööstusala arendamisel (Orgita) ja olemasolevate ettevõtluspiirkondade infrastruktuuride parendamisel	- Järvakandi tööstusala arendamine (juurdepääsud, päikesepark) - rasketööstuse kompetentsikeskuse kontseptsiooni väljatöötamine - klaasiklastri arendamine

- koostöö arendamine Vana-Vigala, Märjamaa Gümnaasiumi ja ettevõtjate vahel, Vana-Vigala kooli ühikas (tühi, aga perspektiivne)	
---	--

Eraldi teemana käsitleti maakonna koostööd ettevõtluse tugistruktuuridega (peamiselt RAEK ja Leader). Üldine tagasiside RAEKi ja Leader tegevusgrupi osas oli positiivne. Portaali www.investinraplamaa.com töötab, kuid seda on vaja edasi arendada, sest info on aegunud. **Rohkem nähtavust ja tegevusi oodatakse investorteeninduses, proaktiivsust tegutsevate ettevõtetega suhtlemisel** (sh külastused koos RAEK-KOV juhtkonnaga) ning suuremate projektide vedamist (konkreetselt ei täpsustatud). Investorteenindus, mis puudutab omavalitsustele kuuluvaid objekte (Kohila, Kehtna turundus ja müük), **ei ole töörollid ja ootused selgelt läbi räägitud**. Omavalitsused tunnistasid ka ise, et ei ole osanud konkreetset tellimust anda. Positiivsena toodi välja arendustöötajate ümarlaua toimimist. Leader tegevusgrupi osas toodi välja, et vabaühenduste suund ja pehmed tegevused on rohkem arendatud kui ettevõtlus. Ettevõtlusmeetmete tingimused ja ootused tuleks üle vaadata ja rõhku panna suurema mõjuga projektide ettevalmistamisele.

KOV fookusgruppide kokkuvõtteks ja tulevikku silmas pidades on läbiviijatel järgmised tähelepanekud:

1. KOV põhiline roll on toetada ettevõtluskeskkonda läbi avalike teenuste ja investeeringute, kuid KOV vahetu roll saab olla ettevõtjatega regulaarne suhtlemine, eelkõige infovälja omamiseks. Arvestades kaalukate ettevõtete arvu maakonnas – ca 100, on süstemaatiline ja koordineeritud tegevus siinjuures teostatav. Tegevus võib olla delegeeritud, kuid siinjuures on oluline rollide läbirääkimine.
2. KOV arengu- ja tegevuskavades on palju deklaratiivset ja vähem konkreetseid tegevusi, mis omavad selget ajalist horisonti, vastutajat ja tulemusootusi. Kõigi kirjapandud vajalike tegevustega ei jõua ametnikud tegeleda. Eriti paistab see silma nõ delegeeritud tegevuste puhul – üldsõnaline tegevus, kuid konkreetsed plaan, vastutused, ressursid ja tulemused on läbi rääkimata.
3. Omavalitsused tõdesid, et ei ole osanud esitada RAEKile konkreetset tellimust. Samas eeldab tellimus ka ressursse, tänasel hetkel on hinnanguline KOV panus RAEK eelarvesse 12-15%, mis tõstatab küsimuse kuivõrd korrelatsioonis on KOV ootused ja nende panus.
4. Tööstusalade osas, mis on omavalitsuse omanduses, on tunnetatav nõrk turundus ja müügitöö, sest omavalitsusel ei ole otsest ärilist sundi. Investorteeninduses oodatakse RAEKilt enam, samas rollid ja ressursid ei ole läbi räägitud. Siinjuures võib kaaluda erasektori kaasamist tööstusalade või potentsiaalsete elamupiirkondade müügitegevusse.
5. Rapla valla ettevõtlusmeede elamu arenduse toetus on selgelt teistest omavalitsustest eristuv. See ei ole olnud lihtne otsus võimalikke kasusid ja riske silmas pidades ent siinjuures loeb tegu. Avalikus sektoris on palju hirve katsetamise ees, et tegevus võib läbi kukkuda. Samas arengukavas deklaratiivsete ja selge tegevusplaanita tegevustega ei sünni arenguid. Tegu loeb!
6. Turism on avalikes strateegiadokumentides esile tõstetud arendusvaldkond, kuid sotsiaalmajanduslikus mõttes marginaalse mõjuga võrreldes töötleva tööstusega (turismi sektori müügitulu 2020.a. oli alla 1% kogu maakonna müügitulust, töötlevas tööstuses 38%). Küsimus on turismiturunduse ja investorteeninduse arendamise ressursside proportsionaalsuses. Arvestades loodud tööstusalade potentsiaali (sh

kasutatud PKT toetused) oleks vaja suunata enam ressursi investorteeninduse ja nn töötleva sektori turundusele ning seda mitte turismi arvelt.

4.3. Tugistruktuuride ja ekspertide arvamused ettevõtluse arendamisest

Tugistruktuuride arvamused

Uuringu raames viidi läbi fookusgrupp maakonna ettevõtlusvaldkonna tugistruktuuride esindajatega, mille raames toodi välja osalejate senine kogemus ettevõtluse toetamisel ja ettevõtjatega koostööl, tugistruktuuride plaanid/arendussuunad lähiaastateks seoses ettevõtlusvaldkonna toetamisega ning mõtted tugistruktuuride senise ja tulevase koostöö osas. Fookusgrupis osalesid Raplamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskuse, Raplamaa Omavalitsuste Liidu, Raplamaa Partnerluskogu (Leader-tegevusgrupp), Töötukassa Raplamaa osakonna, Maksu- ja Tolliameti Rapla teenindusbüroo ning Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskooli esindajad.

Oma senisest kogemusest tõid tugistruktuuride esindajad välja järgneva:

- **Ettevõtluse arengut toetavad moel või teisel peaaegu kõik tugistruktuurid** – maakonnas pakutakse koolitusi, karjäärimisse, praktikakohtade leidmist, toetusi mikroettevõtjatele, nõustamist, kutseõpet (sh täiskasvanutele) jne. Keskesteks organisatsioonideks on seejuures Töötukassa ja Raplamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskus (RAEK), kellel tegevuste osas võib kohati olla ka dubleerimist (nt nõustamine).
- **Ettevõtjate kõige suuremaks probleemiks on kvalifitseeritud tööjõud** – see on teemaks pea kõigile suurematele ettevõtetele. Samas on maakonnas ka positiivseid näiteid tööjõu ettevalmistamisest ja koostööst, nt Järvakandi klaasitehase ja Kehtna Kutsehariduskeskuse koostöö tööjõu koolitamise osas või kutseharidusõppuritele praktikakohtade pakkumine ettevõtetes Vana-Vigala näitel.
- **Väljakutseks on inimeste/ettevõtjate teadlikkus** – Töötukassa näitel on mitmeid toetusmeetmeid nii füüsilise isikule kui ka ettevõtjatele, mis on pigem vähe kasutatud. Info levitamise ning sihtgruppideni jõudmise osas on arenguruumi.

Raplamaa Partnerluskogu fookuses on eelkõige Leader-toetuste jagamine mikroettevõtjatele (tugi investeeringuprojektidele kuni 60 000 euro ulatuses), nendele on suunatud u 45% toetusrahadest. Raplamaa Omavalitsuste Liit ettevõtlusvaldkonnaga otseselt ei tegele, fookuses on KOV-ide koostöö. Samas võiks KOV-ide tasandil ettevõtlustemaatikaga rohkem tegeleda, seni on valdkond suuresti katmata.

Tulevikuvaatavalt annaks oluliselt **parandada tugistruktuuride koostööd KOV-idega**. Näitena, kui ettevõtja pöördub kohaliku omavalitsuse poole, siis sageli ei jagata neile infot Töötukassa või Leader-tegevusgrupi võimaluste kohta. Probleemi lahenduseks on ühise infovälja loomine tugistruktuuride ja KOV-ide arendusspetsialistide (ettevõtlusvaldkonnaga tegelevate inimeste) vahel. Eraldi toodi välja, et kõige enam võimalusi erinevateks toetusteks on töötutel (Töötukassa).

Muudest märksõnadest, millele tuleks ettevõtlusvaldkonna arendamisel maakonnas tähelepanu pöörata toodi välja järgnev:

- **digitaliseerimine** kui oluline tulevikusuund, selle toetamine (RAEK);
- maakonnas on vajadus kaasaegsete elamispiirkondade järgi, mis püsib arengu;
- ettevõtluse arendamise eesmärgiks peaks olema pendelrände vähendamine – pea pool maakonna elanikest töötab Tallinnas. See on ka potentsiaalne tööjõud, kes meeleldi töötaks kodulähedal;
- Rapla maakonna ettevõtlus on küllalt mitmekülgne (töötlev tööstus, jaekaubandus, teenindus), erinevaid ettevõtteid ning võimalusi nendes töötada võiks rohkem tutvustada;
- KOV tasandil peaks olema eesmärgiks ettevõtlusvaldkonnaga tegeleva ettevõtlusnõuniku/projektijuhi ametikoha loomine, seda võiks teha ka KOVide poolt ühiselt;
- Tulevane koostööformaad võiks olla ühine – tugistruktuurid + KOV-ide esindajad.

Ekspertide arvamused

Uuringu raames viidi läbi ka kaks ekspertintervjuud investeringute kaasamisega tegelevate inimestega, saamaks nii maakonnaväline kui ka sisene vaade ettevõtluse arendamise seisule ja perspektiividele. Intervjuud viidi läbi Anneli Hanseniga (EASi välisinvesteeringute konsultant Harju- ja Raplamaal) ning Margus Jaansoniga (ärikinnisvara arenduse ekspert, AS Tallinna Tööstuspargid juhataja). Intervjuude raames küsiti ekspertide arvamusi Rapla maakonna eeliste ja puuduste kohta ning ettepanekuid, mida maakonnas saaks ettevõtluse arendamiseks ära teha.

Intervjuude kokkuvõttes saab välja tuua järgneva:

- EASi investorteeninduse kaudu **pole õnnestunud maakonda ühtegi uut välisinvesteeringut tuua**. Tallinn ja Harju maakond meelitavad suure osa investeringutest endale, reaalsed investorid ei jõua reeglina regionaalse investorteeninduseni ning sealt maakonda. Selle üheks põhjuseks on ka asjaolu, et **investorile sobivaid reaalseid tooteid maakonnas praktiliselt pole**. Ainult maa ilma teede ja taristuta (vesi, kanal, elekter, gaas) ei ole toode. Ootus, et keegi tuleb ja ehitab tee jms välja, ei ole realistlik. Praktikas on nii, et kui ei saa „otsa külge panna“, siis keegi ei tule.
- **Raplamaa eeldused võrreldes Harju maakonnaga on oluliselt tagasihoidlikumad**, investoreid hirmutavad vahemaad (mis tegelikult pole suured), kaugus olulistest transpordisõlmedest (sadamad, lennujaam), lisaks on probleemiks ka elukohtade (nt üürikorterid) puudus. Suurimaks puudujäägiks on tööjõud, mis takistuseks mh ka ettevõtetele, kes sooviksid laieneda. Raplamaa suureks plussiks on raudtee; samuti Rapla lennuväli Kuusikul. Lennuväljale elu sisse puhumine võiks olla üks eesmärk.
- Raplamaa tagasihoidlikumad eeldused tähendavad seda, et **piirkonnal on vaja ennast ka tugevalt promoda**. Harjumaal see vajadus suuresti puudub, kuid Raplamaal on reaalsete tehinguteni jõudmiseks vaja vaeva näha. Küsides potentsiaalsete klientide/investorite käest, et kas tahaksite maapiirkonda tulla, siis otsest soovi ei ole. Tallinna ümbruses on võimalusi palju (Saue, Saku, Harku, Rae jne), sh tänapäevane keskkond. „Metsa“ investeerimine on kallis, vaja on pikaajalist vaadet ja suurt maakondlikku huvi.
- Määratlemata on **Rapla maakonna ja konkreetsete ettevõtluspiirkondade väärtuspakkumised**. Selle osad võiks olla hea elukeskkond noortele peredele, kodulähedane töökoht jms. Lisaks spetsiifilised eeldused, mis on piirkondades – nt

Kehtna rasketransport, Järvakandi klaasiklastri teema, Kohila loomevabrik jne. Vastav info on vaja välja tuua. Eeltingimusteks on kiire internet ja taristu.

- **Ettevõtluse temaatika kohalikes omavalitsustes seni katmata.** Rapla valda loodi 2022. a. alguses ettevõtluse ja innovatsiooni abivallavanema koht, kes peaks seda tühimikku täitma. Sõltuvalt sellest, kuidas tegevus käivitub, võiks seda laiendada ka mujal maakonnas. Ettevõtjatega on vaja luua personaalne kontakt ning usalduslik suhe, mis on kõige aluseks. **Oma keskkonda tuleks väga hästi tunda; reeglina KOV-id ei tunne, samuti on oluline ettevõtjate ootuste tundmine.**
- Tulevikuvaatavalt peaks arvestama kohapealsete ettevõtjatega. Täna on olukord, kus inimesed tulevad linnast välja, Tallinna rahvaarv ei kasva ja kinnisvarahinnad on ebamõistlikud. **Uued tulijad on potentsiaal ka ettevõtluse arendamise seisukohast.** Sealt edasi on oluline, et need kes tulevad elama, ei sõidaks igapäevaselt tööle Tallinnasse.
- Rapla maakonna fookus **ei peaks olema turismi arendamine.** Maakond ei ole mere ääres, puuduvad ka suuremad tõmbenumbrid. Rapla SPA rajamine võiks olla teema, kui seda teeb erainvestor.
- KOV-ide eesmärk peaks olema hea **sotsiaalmajandusliku keskkonna loomine, mis on ka ettevõtluse seisukohast oluline.** Näitena võib uus lasteaed olla oluline, lisaks võimalus rohelist ja head keskkonda pakkuda, huviharidust jne.

4.4. Maakonnast lahkunud ja saabunud ettevõtjate arvamused

Mõistmaks paremini Raplamaa investeerimiskeskonda, intervjueriti viit ettevõtjat, kes on oma tegevuse maakonnas viimastel aastatel lõpetanud (Montonissa OÜ, Ingle AS, Finest-Hall Factory OÜ, Bong Eesti AS, EBD Grupp OÜ) ning kolme, kes on tegevust alustanud või alustamas (Höhle OÜ, OÜ Art Link Baltic, Gravels Investeeringud OÜ). Viimaste puhul läks arvesse ka senise tegevuse laiendamine. Intervjuud viidi läbi telefonitsi.

Maakonnast lahkunud ettevõtjatelt uuriti, millistel põhjustel ära koliti, kas midagi oleks seda muutnud ja kas midagi muutus peale seda paremaks. Tulijatelt küsiti maakonda siirdumise põhjuseid ja tagasisidet koostöökogemuse kohta avaliku sektoriga, samuti täpsustati sellesuunalisi ootusi.

Välja toodud lahkumise põhjused olid järgmised:

- 1) Asukoht
- 2) Laienemisvõimaluste puudumine, sh finantsilised piirangud
- 3) Tegevuse lõpetamine

Kahel juhul viiest toodi välja asukohaga seotud piirangud. Valdav osa toodangust läheb nendel ettevõtetel Eestist välja. Selleks on vaja kiireid ühendusi – sadamaid, raudteed. Raplamaa jääb põhilistest sõlmedest eemale. Seega on ettevõtte jaoks tegemist lisakuluga, et toodangut sadamasse transportida. Oma osa on ka tegevuse konsolideerimisel. Ühe ettevõtte puhul oli Raplas üksnes asjaajamine, ladu oli Riias ja tolliladu Tallinnas. Loogiline oli kõik ühte kohta kokku koondada. Konkreetsetest logistikaga seotud piirangutest toodi välja raudtee puudumine (Raplamaal ei toimu kaubavedusid) ja kaugus sadamast, mis tingib vajaduse kaupu vahelaos ladustada.

Kahel juhul oli kolimise põhjuseks ka soov laieneda. Ühel juhul sooviti seda teha Raplamaal, olemas oli ka sobiv maa, kuid pank ei andnud investeringu tegemiseks laenu. Nimelt hinnati kinnisvara väärtus madalamaks kui soovitav laen. Nii ei jäänudki muud üle, kui kogu tootmine Tallinna külje alla kolida. Teisel juhul jäid olemasolevad ruumid väikseks, kuid uusi ja tänapäevaseid ei olnud maakonnast võtta. Seega koliti samuti Tallinna lähistele, kus oli olemas sobiva suurusega hoone koos vajalike kommunikatsioonide ja juurdepääsuga.

Ühel juhul viiest oli tegemist tegevuse lõpetamisega regioonis. Kontserni emaettevõtte otsustas tehase mahtude vähenemise tõttu Eestis üldse sulgeda ja jätta alles suuremad tehased teistes riikides.

Üldiselt leiti, et avaliku sektori poolsed meetmed ei oleks kolimist ära hoidnud, v.a sellel juhul, kus takistuseks oli kinnisvara liiga madal väärtus. Kui mõni finantsinstrument oleks võimaldanud ettevõttel pangast laenu saada, oleks tootmine Raplamaale jäetud. Ettevõtja ütles selgelt, et eelistatud oleks olnud kodumaakonda jäämine.

Ümberkorraldused on ettevõtete käekäigule reeglina positiivselt mõjunud. Suurenenud on käive (tõenäoliselt osaliselt tingitud tootmise laiendamisest, mitte niivõrd ümberpaiknemisest), klientidele on lähemale tulnud. Samuti toodi ühel juhul välja, et meeskond hakkas paremini tööle, kuna muudatusi mitte soovijaid jäid maha. Vähenenud on

ka kulutused töötajate transpordile – varasemalt kompenseeriti Harjumaalt tulnud töötajatele transpordikulud, peale ümberkolimist pole seda enam tarvis.

Teisest küljest leidub ka Raplamaale kolijaid ja maakonnas oma tegevust laiendavaid ettevõtteid.

Ühel juhul kolmest oli põhjuseks asukoht, aga ka osaliselt juhus. Nimelt otsis ettevõtja tootmiseks sobivat hoonet, mis asuks väljaspool Tallinna linnapiirkonda. Sobiv hoone leiti Raplamaalt. Sobivaks muutis selle eelkõige piisava elektrivõimsuse (toona 400 A) olemasolu. Täna on samasse kanti soetatud maa, kuhu on rajatud tänapäevane tehas. Ettevõtja sõnul ei meeldinud linnapiirkond oma ülemäärase suuruse ja anonüümsuse tõttu (*„On üks kobarkogumik, kus midagi üles ei leia“*). Raplamaal on tehas looduslikult kaunis kohas.

Teisel juhul oli tegemist olemasoleva ettevõtte laiendamisega (projekteerimisfaasis). Ajalooliselt on maakonnas tegutsenud 1990. aastate esimesest poolest saadik. Raplamaal on aastaid toimetatud ja hakkama saadud, seetõttu pole plaanis kuhugi minna. Konkreetseid eeliseid ei osatud nimetada (*„Küllap oleks ka mujal hakkama saanud“*).

Kolmandal juhul on tegemist uue tootmise (klaasvahtkillustik) alustamisega Järvakandi piirkonnas (tehas on käivitunud). Ühest küljest on põhjuseks klaasiklastri lähedus, teisest aastaid tagasi koostatud äriplaan, millele SA Keskkonnainvesteeringute Keskuselt tuge saadi. Tõenäoliselt oleks asukoha muutmine kaasa toonud ka toetusotsuse ümbervaatamise.

Uute tulijate ja laienejate kokkupuuted omavalitsustega on olnud valdavalt positiivsed. Planeeringud on kiiresti liikunud, lähenemine on paindlik (*„See on väikese kohta võlu. Harjumaal ollakse üks tuhandest, Raplamaal saab eriline olla“*). Ootused on peamiselt seotud taristuga – avalik sektor peaks seda järele aitama, näiteks asfalteerima juurdepääsuteid. Klaasvahtkillustiku tehase puhul on veel ootus ka toormearvutuse osas – ei ole täpselt aru saada, kus klaasijääde tekib ja kuhu see liigub (*„Dokumentide järgi otsustades peaks palju üle olema, tegelikult elus seda nii palju ei näe“*).

5. Järeldused ja ettepanekud

Käesoleva uuringu tulemusena saab tõdeda, et ettevõtluse arendamist on võimalik avalikul sektoril ja kohalikel omavalitsustel toetada mitmel viisil, seda ka Rapla maakonnas. Kuigi maakonna asukoht on Eesti vaates pigem soodne, pole konkurentsipositsioon võrreldav Harjumaaga, mistõttu vajab uute investeringute kaasamine ja töökohtade loomine süsteemset pingutust.

Ettepanekud, mida ettevõtluse arendamiseks maakonnas teha, on järgmised:

- 1) Otsekontaktide loomine ja regulaarne suhtlemine oma valla ettevõtjatega
- 2) Maakonna ettevõtlust toetavate võtmeobjektide väljaarendamise toetamine
- 3) Maakonnas tegutsevate kutsehariduskeskuste võimestamine ja suurem sidumine ettevõtlusega
- 4) Spetsiifiliste ettevõtluse arengut toetavate algatuste elluviimine (piloteerimine), mis lahendavad turutõrke probleeme
- 5) Ettevõtlust toetavate kohaliku omavalitsuse põhifunktsioonide süsteemne täitmine (teed, muu taristu, avalikud teenused)

1) Otsekontaktide loomine ja regulaarne suhtlemine oma valla ettevõtjatega

Rapla maakonna neljas omavalitsuses on keskmise suurusega ettevõtteid (töötajate arv suurem kui 50), kes on maakonda registreeritud, kokku u 15¹¹⁹. Väikeettevõtteid (10-49 töötajat) on kokku u 150. Samas annavad väike- ja keskmise suurusega ettevõtted kokku tööd ligi 5000 inimesele, mis on suurem osa maakonna erasektori töökohtadest. Kohalikul omavalitsusel on esmajoonel oluline mõista just vastavate ettevõtete vajadusi ja soovet, kuna nende potentsiaal luua uusi töökohti ning teha täiendavaid investeringuid maakonda on suurim¹²⁰. Selleks tuleks igal kohalikul omavalitsusel luua otsekontaktid oma suuremate ettevõtjatega, kaasates sellesse vajadusel koostööpartnereid (nt RAEK). Otsekontaktide loomise eesmärk on luua vahetu suhtlus, mõista ettevõtja vajadusi ning vahetada infot arenguplaanide kohta. Oluline on välja tuua nii ootused KOV-idele kui ka KOV-ide võimalused.

Omavalitsuste lõikes on enam kui 10 töötajaga ettevõtteid hoomatav kogus - Kehtna vallas on neid u 20, Kohila vallas u 30, Märjamaa vallas u 40 ja Rapla vallas u 70. Eeldades, et osal neist ei ole kohaliku omavalitsuse ja avaliku sektori osas konkreetseid ootusi ega vajadusi ning regulaarne suhtlus ei pea olema väga tihe, on tegu mõistlikus mahus (aja)ressurssi eeldava tegevusega. Tehniliselt võiks igal KOV-il olla oma suuremate ettevõtete kohta andmebaas, kus on välja toodud kontaktisikud ning peamine info ettevõtte tegevuse ja plaanide kohta, mida jooksvalt on võimalik uuendada.

Kohaliku omavalitsuse tasandil tähendab see, et selgelt peab olema määratletud kontaktisik, kelle ülesandeks ettevõtetega suhtlus on. Tegu ei pea olema eraldi ametikohaga (nt ettevõtlusnõunik), kuid teatud tööaeg on vajalik suhtluseks broneerida. Ettevõtluse arenguga tegeleva kontaktisiku määratlemine on juba vallas tegutsevate ettevõtjate kõrval

¹¹⁹ Nendele lisanduvad 4-5 olulisemat ettevõtet, kes maakonnas tegutsevad, aga on registreeritud mujale

¹²⁰ Piiri tõmbamine (nt 10 töötajaga ettevõtte) ei saa kindlasti olla jäik ja ainuvõimalik lahendus, ka väiksematel ettevõtjatel on oluline roll maakonnas. Samas võiks esmajoonel olla KOV-idel ülevaade suuremate ettevõtete vajadustest ja plaanidest.

vajalik ka uute võimalike ettevõtjate ja/või alustajate jaoks. Vastava isiku ülesanne on hallata ka koostöövõrgustikku ning suunata ettevõtja vajadusel vallavalitsuse siseselt õige spetsialisti juurde.

Tegevuse koosmõju suurendamiseks peaks maakonna omavalitsuste ettevõtlusinfo olema koondatud ka RAEKi juurde, sh saaks RAEK korraldada nelja valla ettevõtluse arendamise koordinaatorite omavahelist koostööd ja infovahetust. Vahetu infovahetus kohapeal peaks siiski toimuma ettevõtja ja kohaliku omavalitsuse vastava kontaktisiku vahel. Eraldi peaks oluliseks tegevuseks olema ka ettevõtjate järjepidev tunnustamine.

2) Maakonna ettevõtlust toetavate võtmeobjektide väljaarendamise toetamine

Käesoleva uuringu läbiviimise raames kaardistati kohalike omavalitsuste plaanid ettevõtlusvaldkonnas. Olulisemad projektid, millel võiks olla ka laiem mõju, on järgnevad:

- **Kehtna rasketööstuse kompetentsikeskuse kontseptsiooni väljatöötamine ja elluviimine (Eesti Rasketehnika Innovatsiooni- ja Kompetentsikeskus, ERIK)** – tegu on potentsiaalselt integreeritud koostööprojektiga, kuhu on kaasatud nii spetsiifiline kohapealne kompetents Kehtna Kutsehariduskeskuse näol kui ka kohalik omavalitsus ja ettevõtjad. Eesmärk on luua mitmeotstarbeline terviklik kompleks, mis sisaldab harjutusväljakuid, õpperadasid, tööplatse ning uurimis-, katsetus- ja ehitus-remondibokse ennekõike moodsate raskeveokite ja töömasinate arendustöö tarbeks. Lisaks saaks keskus infrastruktuuri näol pakkuda laialdasi võimalusi Eesti ja erihuvi korral ka naabermaade asjaomastele asutustele mitmesuguse liikurtehnika inspekteerimiseks, katsetusteks, testimiseks ning muuks arendustegevuseks.
- **Järvakandi tööstuspargi ja klaasiklastri arendamine** – klaasitööstusega seotud ettevõtlus on Järvakandi selge eripära, millel on ühelt poolt pikad traditsioonid ning teisalt ka värsked edusammud¹²¹. Tööstuspargi edasiseks arenguks on vajalik juurdepääsuteede rajamine. Müügitegevuse tulemuslikumaks elluviimiseks tasuks kaaluda erasektori kaasamist, eelkõige äri- ja tootmisotstarbelise kinnisvara müügi kompetentsi. Klaasitööstuse valdkonna tervikliku potentsiaali väljaarendamiseks on Kehtna valla poolt kavandatud Järvakandi klaasiklastri mudeli väljatöötamine, mis hõlmab tootmisettevõtluse kõrval ka valdkonna tutvustamist külastajatele jms.
- **Kohila tööstusala aktiivne väljaarendamine** – tegu on kohaliku omavalitsuse ja eraomandis oleva alaga, kus juba on suures osas rajatud taristu. Ala edasiseks arenguks on veel vajalikud täiendavad investeeringud ligipääsuteedesse jm taristusse. Alal paikneval vanal Kohila paberivabrikul on potentsiaali loomemajanduse jm ajaloolisest miljööd väärtustava ettevõtluse arenguks. Oluliseks väljakutseks on ala turundamine ja aktiivne müük, mis siiani on olnud pigem passiivne. Sarnaselt Järvakandile tasuks müügitegevuse tulemuslikumaks elluviimiseks kaaluda erasektori kaasamist. Müügipakkumised saaksid olla konkreetse investorteeninduse programmi osa, mis on mõõdetav tegevus. Muud maakonna tööstusladad (sh Rapla, Märjamaa TREF, Rebastemäe, Salutaguse) on eelkõige erasektori arendada. Uute tööstusalade rajamine kohalike omavalitsuste poolt pole põhjendatud seni, kui olemasolevad võimalused on realiseerimata.

¹²¹ 2022. a mais avati tööstuslal klaasvahtkillustiku tehas (OÜ Green Gravels), mille kaudu suunatakse ringlusse kuni 11 000 tonni klaasijäätmeid aastas ning oli avamise järgselt 10 töökohta.

- **Rapla keskväljaku rekonstrueerimine ja edasiarendamine**, sh võimaluste loomine erinevate ettevõtete jaoks (eelkõige kaubandus-teenindus) – tegu on maakonnakeskuse keskse avaliku ruumi alaga, kuhu võiks potentsiaalselt lisanduda eelkõige kaubandus-teenindust. Rapla vallal on alal kolme kinnistu hoonestusõigus, mida saab ettevõtluseks suunata.

Potentsiaalseks integreeritud koostööprojektiks, millel on mõju ka piirkonna ettevõtlusele, on **Rapla lennvälja taristu arendamine ettevõtluse algatamiseks ja (lennunduse ja kosmose teema) teadus- ja huvikeskuse rajamine**. Idee taustaks on lennundusvaldkonna ettevõtete või nende filiaalide töö alustamine ja samas kohalike koolide ja kutsehariduskeskuse praktikabaasi loomine. Pikemas vaates on suunaks lennunduse ja kosmose valdkonna teemapargi loomine, arendamine ning aastaringne koolituste ja vaba aja tegevuste võimaldamine noortele. Ideedena on välja käidud veel ka väikelennukite hooldust ja angaarikoha renditeenust, lennuvälja ja muu liikurseadmete remonti, eksperimentaalsete lennukite ja lennutehnika ehitamist jms. Idee arendamise on samas algusfaasis ning kontspetsioon vajab täpsustamist.

Lisaks eelmainitule on kohalikel omavalitsustel oluline olla avatud uutele ideedele ja erasektori algatustele, mis ettevõtlusmaastikku elavdavad ning neid vastavalt võimalustele ka toetada. Ideed, mida toodi välja KOV-ide poolt puudutasid nt loomemajanduse arengut (endise Kohila paberivabriku piirkond, Märjamaa) aga ka kaubandus- ja äripindade arengut (Rapla linn). Eraldi on potentsiaalseks suure mõjuga **investeeringuks spa (vee- ja saunakeskus) rajamine Raplasse**, vastav idee on saanud uut hoogu 2022. a suvel.

3) Maakonnas tegutsevate kutsehariduskeskuste võimestamine ja suurem sidumine ettevõtlusega

Kutse-, täiendus- ja ümberõppe seisukohalt on oluline kutsehariduskeskuse olemasolu maakonnas, mis koolitab potentsiaalset uut ja olemasolevat tööjõudu sidudes ettevõtlust ja kogukondi. Erinevad uuringud näitavad, et ettevõtjate kõige suurem väljakutse on tööjõuga seonduv ning samas on paljudes sektorites (nt töötlev tööstus, teenindus) väga oodatud just heade kutseoskustega töötajad. Rapla maakonna eripäraks on kahe kutsehariduskeskuse olemasolu.

Kehtna Kutsehariduskeskuse fookusteks on ehitus, tehnika, IT ja toitlustus, sh pakutakse kutseõpet täiskasvanutele. Kool on koos vallaga spetsiifiliseks eesmärgiks seadnud rasketehnika kompetentsikeskuse väljaarendamine (vt eelmine punkt), kus tehtaks ka valdkonnaspetsiifilist teadus- ja uurimustööd. Vana-Vigala Tehnika- ja Teeninduskool pakub teadmisi ja oskusi olulisel määral hariduslike erivajadustega ja nõ vähemvõimekatele õpilastele. Kahe kutsehariduskeskuse tegevuse võimestamine ning nende sidumine ettevõtlusega peab olema maakonna tasandil vaieldamatult prioriteet.

Uuringu käigus toodi välja, et Rapla maakonna kohalikud omavalitsused pole osanud anda konkreetseid tellimusi RAEKile. Kutsehariduse võimestamine ja suurem sidumine (kohaliku) ettevõtlusega võiks olla konkreetne tegevus, mida ühiselt RAEKi eestvedamisel maakonnas edendada. Vastav suund eeldab keskset projektijuhti, kelleks võiks olla RAEK, ning ka täiendavat rahastust.

4) Spetsiifiliste ettevõtluse arengut toetavate algatuste elluviimine (piloteerimine), mis mh lahendavad turutõrke probleeme

Rapla maakonna üheks oluliseks kitsaskohaks on kaasaegse elamispinna vähesus, mis pärsib ka ettevõtluse arengut. Tegu on nn turutõrke piiril oleva piirkonnaga, kus erasektoril on küll teatud huvi investeerida, kuid samas ollakse ka ettevaatlikud, kuna elanikkond pole võrreldav suurte keskustega ning kaugus Tallinnast on piisavalt suur. Rapla valla näol on maakonnas positiivne näide, kus kohalik omavalitsus panustab otseselt elamuarendusse läbi taristu rajamise, võiks olla eeskujuks ka teistele. Kohalik omavalitsus ei pea olema elamispindade rajaja, kuid kaaluda tuleks erinevaid võimalusi, kuidas eraarendajate tulekut soodustada ning võimalusel sisenemisbarjääre vähendada.

RAEKi eestvedamisel ning ettevõtluse eest vastutavate KOV spetsialistide (jt koostööpartnerite) osalusel võiks luua mõttekoja, mille ülesanne oleks heade praktikate jagamise kõrval välja pakkuda erinevaid uuenduslikke algatusi (pilootprojekte), kuidas lisaks elamuarendusele ettevõtluse arengut läbi konkreetsete algatuste piirkonnas toetada ning vastavaid ideid ka kohalikele omavalitsustele välja pakkuda. Tegu peaks olema eelkõige väga praktiliste ettepanekutega, mis võivad uute ideede kõrval hõlmata ka olemasoleva ressursi paremat kasutamist (nt KOV kinnisvara kasutamist ettevõtluses) vms. Mujalt Eestist on lisaks elamuarenduse toetamisele koostanud ka süsteemse väärtuspakkumise uutele tulijatele Tõrva vald¹²². 2022. a augusti seisuga on vastava projekti vastu huvi olnud väga suur.

5) Ettevõtlust toetavate kohaliku omavalitsuse põhifunktsioonide süsteemne täitmine (teed, muu taristu, avalikud teenused)

Ettevõtjate küsitlused näitavad selgelt, et eelkõige oodatakse kohalikult omavalitsuselt tema põhifunktsioonide täitmist. Ettevõtluse jaoks on tööjõu kõrval kõige tähtsam teede ja taristu olukord (sh kiire internet, millega tegelemine pole enamasti KOV-ide võimuses ja pädevuses) ning seejärel kiire ja vahetu asjaajamine. Oluline on, et tagatud oleks ka peamised KOV teenused – kaasaegsed ja kättesaadavad lasteaia- ja koolikohad, huvitegevuse võimalused jms. Vastav komplekt loob omakorda eeldused uute elanike lisandumiseks piirkonda ning seeläbi ka ettevõtluse arenguks.

Kohalike omavalitsuste jaoks tähendab see, et:

- vajalik on selge arusaam, millised on ettevõtluse seisukohast prioriteetsed teelõigud (ning muu taristu kitsaskohad) vallas, mis takistavad arengut ning millega tuleks esmajoones tegeleda;
- vajalik on selge arusaam, mida valla ettevõtjad vajavad ning sellest lähtuvalt ka tegutseda (vt ka ettepanek „Otsekontaktide loomine ja regulaarne suhtlemine oma valla ettevõtjatega”);
- vajalik on süsteemselt tegeleda hea elukeskkonna loomisega (lasteaia- ja koolikohad, vaba aja veetmise võimalused jm) ning seda ka väljapoole turundada (nn väärtuspakkumine tänastele ja uutele elanikele).

¹²² vt tuletorva.ee

Lisa 1: Rapla maakonna ettevõtjate küsitluse tulemused

Sissejuhatus

Rapla maakonna majandus- ja ettevõtluskeskkonna uuringu osana viidi 2021. a suvel läbi ettevõtjate internetiküsitlus. Küsitluse eesmärgiks oli:

1. selgitada välja ettevõtlust takistavad ja soodustavad tegurid kohapeal ettevõtjate pilgu läbi;
2. selgitada välja ettevõtjate ootused, kuidas kohalik omavalitsus ja maakondlik ettevõtluse tugivõrgustik saab parendada kohalikku ettevõtluskeskkonda.

Küsitlus on otseseks sisendiks regionaalarengu toetuste kaasamiseks järgnevatel aastatel, mis loovad eeldusi investeeringute, uute ettevõtete ja töökohtade tekkeks ning üldise ettevõtluskeskkonna arenguks.

Küsitlus oli anonüümne, kuid IP aadress võimaldas eristada unikaalsed vastajad. Kokku oli unikaalseid vastajaid 189. Küsitlus toetas Äriregistri kvantitatiivset analüüsi, mistõttu majandusnäitajatega seotud infot dubleerivalt ei küsitud, sest adekvaatne pilt saadi majandusaasta aruannete andmete analüüsist.

Kokkuvõte

Ettevõtjate küsitlusele vastanute hulk 189 ettevõtet moodustas võrreldes 2020.a aktiivsete ettevõtete arvuga 11%, mistõttu saab küsitluse lugeda igati esinduslikuks. Vastajad jagunesid kohalike omavalitsuste lõikes proportsionaalselt aktiivsete ettevõtete hulgale. Ettevõtete suuruselt jagunesid vastajad 87% mikroettevõtteid, 10% väikese ja 3% keskmise suurusega ettevõtteid. Väike ja keskmise suurusega (VKE) ettevõtteid (10-249 töötajat) vastas 25, mis moodustas 21% maakonna aktiivsete ettevõtete arvust antud kategoorias.

Üldine hinnang elukeskkonna kvaliteedile oli 2/3 osas positiivne ning võrreldes 2014.a oli rahulolu kasvanud. Omavalitsuste ühinemiste osas ca 60% arvates ei ole ühineine mõjutanud ettevõtluskeskkonna arengut, kolmandik ei osanud sellele vastata.

Ettevõtlust takistavate tegutite osas väga selget ja ühte põletavat tegurit ei eristunud. TOP 3 takistust olid:

1. *kvalifitseeritud tööjõu puudus,*
2. *avaliku sektori vähene initsiatiiv ettevõtjate kaasamisel kohaliku elu arendamisse,*
3. *halb internetiühenduse kvaliteet.*

5-6 järgnevat tegurit olid võrdse osakaaluga. Mõningane erinevus oli VKE grupi vastustes, kus *kvalifitseeritud tööjõupuudus* tuli suurema osakaaluga esile, teisel kohal oli *elamispindade puudus ja halb kvaliteet* (koguvalimis 7. positsioonil). Avaliku sektori initsiatiiv, kaasamine jms oli VKE grupi hinnangul väiksema kaaluga takistus.

Ettevõtlust soodustavate tegurite osas väga selget ja ühte prioriteeti ei tekkinud. TOP 3 soodustavad tegurid olid:

1. *elukeskkonna investeringud ja avalike teenuste arendamine,*
2. *ettevõtlusega seotud tugifrastruktuuri arendamine,*
3. *Teede remont ja hooldus.*

Neile järgnes nõ pehmem pool - *ettevõtjate kaasamine, kiire asjaajamine, ettevõtjate tunnustamine*. VKE grupis ei joonistunud samuti nii selget prioriteetsust välja. VKE grupi ootus KOVile oli *kiire asjaajamine ja ettevõtlusega seotud taristu arendamine*. VKE grupp ei näinud suure takistusena KOV suhtumist, kaasamist, bürokraatiat vms, kuid kõrgem ootus soodustavate tegurite osas *kiire asjaajamise* näol võis tuleneda sellest, et kvalifitseeritud tööjõu probleemi lahendamise osas jäävad KOVi käed selgelt lühikeseks ning kiire suhtlus omavalitsusega on vähim, mida avalik sektor teha saab. Kõrgem ootus oli VKE grupis kutsekoolide ja ettevõtjate vahelisele koostööle.

TOP 10 takistavate ja soodustavate tegurite loetelus oleksid kõige vähem raha nõudvad parendustegevused:

- parem ettevõtjate kaasamine
- kiire, paindlik asjaajamine KOVis
- ettevõtjate tunnustamine
- ettevõtjate omavaheline suurem koostöö

Lähiaastate mõjusate projektide/investeeringute osas eristusid teemakimbud:

1. avalikud teenused ja elukeskkonna investeringud üldiselt, kus paljuski domineerisid Rapla linna erinevad objektid;
2. interneti kättesaadavuse parandamine ja andmeside kiiruse tõstmine;
3. teede hooldus ja remont.

VKE grupp tõi samuti oluliste tegevuste seas välja *avalikud teenused ja elukeskkonna investeringud* ning järgmisena märgiti *elamispindade* (munitsipaalkorterite, korter- ja eramajade) arendamise vajadust.

Suuremate üksikobjektina leidis kajastust Tallinn-Rapla ja Tallinn-Pärnu 4-realiseks ehitamine, Rail Baltica rajamine, Kehtna ja Vana-Vigala kutsekoolide tehnilise baasi tugevdamine ning Rapla lennuvälja arendamine.

Turundusküsimuse, *kuidas turundaksite maakonda potentsiaalsetele ettevõtetele*, vastustes domineeris selgelt asukoht: esiteks Tallinna lähedus, teiseks asukoht küllaltki Eesti keskel. Eelistes järgnesid rahulik elukeskkond, raudteeühenduse olemasolu ja tulevane Rail Baltic.

Raplamaalt ettevõtluse väljakolimise osas 85% vastanutest ei ole kaalunud lahkumist, 15% osas on paraku neid, kes on ettevõtte mujale kolinud. Pooled põhjustest on seotud klientide, tootmise, tööjõu vm äriprotsessi muudatusvajadusega. Keskmise suurusega ettevõtted kolimist kaalunud ei ole.

Lähituleviku hinnangu osas olid ettevõtjad üldiselt optimistlikud st tegevusmahu, töötajaskonna jm tegutite sama taseme jätkumine on positiivne. VKE grupp nägi arenguid helgemana kui kogu vastanute grupp, mis arvestades kaalukate ettevõtete vähesust selgelt positiivne märk.

Küsitluse tulemused

Üldosa

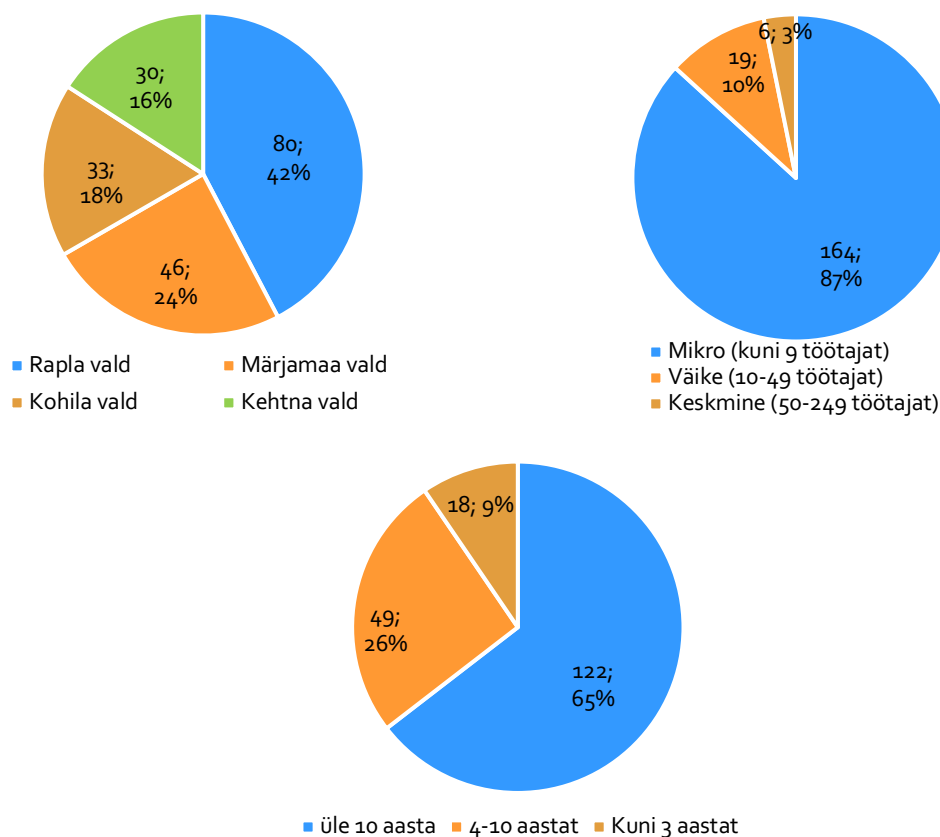
Küsitlusele vastas 189 unikaalset vastajat. Esimeses osas küsiti ettevõtjate profileerimise tarbeks tegevusala, peamist tegevuskohta valla täpsusega, ettevõtte suurust vastavalt töötajate arvule ning Raplamaal tegutsemise ajalist kestvust.

Vastajate osakaal aktiivsete ettevõtete arvust moodustas 11%. Maksu- ja Tolliameti metoodika järgi tegutses 2020.a. maakonnas 1769 aktiivset ettevõtet, mis valdade lõikes jagunes: Rapla vald 43%, Märjamaa vald 23%, Kohila vald 21%, Kehtna vald 13%.

Geograafiliselt jagunesid vastajad 43% Rapla vald, 24% Märjamaa vald, Kohila 17% ja Kehtna vald 16%. Arvestades aktiivsete ettevõtete arvu ja paiknemist, siis Kehtna vald on küsitluses proportsionaalselt veidi rohkem esindatud ja Kohila vald veidi vähem.

Ettevõtete suuruselt jagunesid vastajad 87% mikroettevõtet, 10% väikese ja 3% keskmise suurusega ettevõtet (mikroettevõtete osakaal Eestis on 94%). Arvestades, et 2020.a tegutses maakonnas Äriregistri järgi üldse 14 keskmise suurusega ettevõtet, on vastanute arv 6 väga hea tulemus.

64% vastajatest on olnud Raplamaaga seotud rohkem kui 10 aastat, 25 % 4-10 aastat ja 10% olid nõ uued tulijad alla 3 a. maakonnas tegutsenud.

Joonis 1,2,3. Küsitluse vastajate profiil

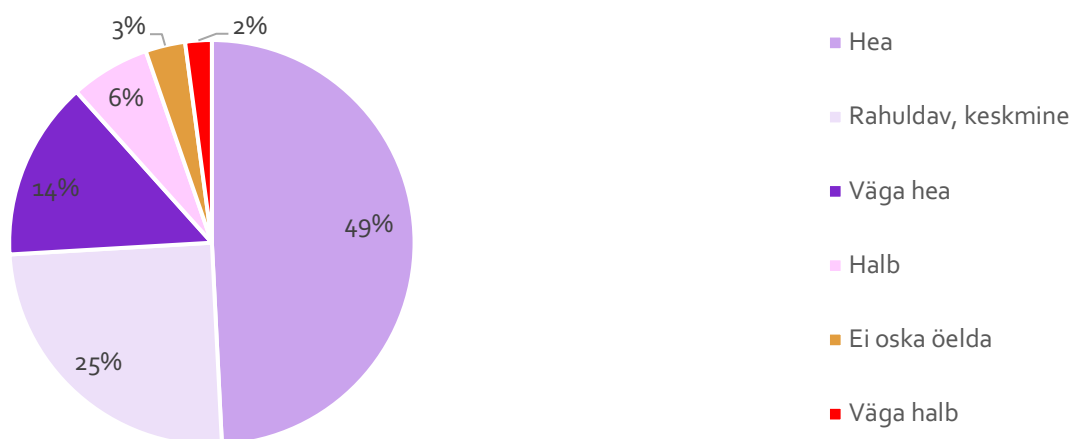
Tegevusalade lõikes olid esindatud kõik valdkonnad, kuid rohkem oli neid alasid, mis Äriregistri analüüsis müügitulu, ekspordi ja töötajate arvu mõttes väga palju kaalu ei anna (v.a tööstus, hulgi- ja jaekaubandus).

Tabel 1. Vastanud tegevusalade lõikes.

Tegevusala (vastavalt EMTAK jaotusele)	Ettevõtete arv
Muud teenindavad tegevused	32
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	23
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	22
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	19
Töötlev tööstus	18
Ehitus	17
Kinnisvaraala tegevus	10
Majutus ja toitlustus	9
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	8
Haridus	7
Veondus ja laondus	6
Finants- ja kindlustustegevus	5
Kutse-, teadus- ja tehnikaala tegevus	5
Info ja side	3
Veevarustus; kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus	2
Haldus- ja abitegevused	2
Mäetööstus	1
Kokku	189

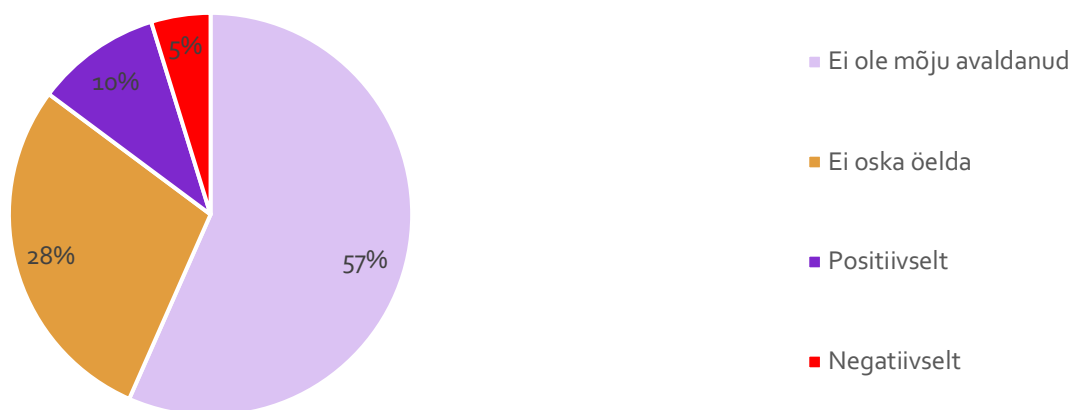
Ettevõtluskeskkond

Järgnev osa uuris ettevõtjate hinnanguid ettevõtlust takistavate ja soodustavate tegurite osas. Soojendavalt küsiti **hinnangut üldise elukeskkonna kvaliteedi osas ettevõtte tegevuskohas**. 63% vastanutest hindasid positiivses skaalas, 25% rahuldavalt, halvaks hindas olukorda 8% vastanutest.

Joonis 4. Küsimus 5: Kuidas hindate üldist elukeskkonna kvaliteeti oma ettevõtte tegevuskohas?

Järgmiseks küsiti avatud küsimusena **kas ja kuidas on 2017. a. kohalike omavalitsuste ühinemine mõjutanud ettevõtluskeskkonna arengut**. Kolmandik ei omanud siinjuures arvamust, ca 60% leidis, et ühinemine ei ole mõju avaldanud, 10% leidis ühinemises positiivset ja 5% negatiivset.

Joonis 5. Küsimus 6: Kas ja kuidas on 2017. a. kohalike omavalitsuste ühinemine mõjutanud ettevõtluskeskkonna arengut?

Võimalus oli ka vastust kommenteerida, mida kasutas 30 vastajat.

Positiivse pool pealt jäi kõlama:	Negatiivse poole pealt jäi kõlama:
- Jõuliselt on välja kujunenud tegevuskeskus-tömbekeskus ja avalike teenuste kvaliteet suurenenud - kohalik omavalitsus on rohkem tegelema hakanud ettevõtluse soodustamisega, selleks on tal nüüd enam ressursse - KOV ühinemise tulemusena paranes nende finantsvõimekus. Selle kaudu omakorda on KOV-del olnud võimalik parandada kohalikku infrastruktuuri (ühendusteed, vesi- ja kanalisatsioon, side jm). Paranenud infrastruktuur on omakorda loonud täiendavaid võimalusi ettevõtluse edendamiseks. - Ühinemine tagajärjel muutus see märgatavalt lihtsamaks ja ka professionaalsemaks KOV poolt. - Vähem bürokraatiat, vähem vaja taotlusi täita ja kiirem lahendus.	- Kadunud on pikaajaline areng ja sünergia. - Maavalitsuse tegeleti turismi arendamisega, nüüd ei huvita turism enam kedagi. - vald kui elanikku teenindav ja korraldav asutus on valla elanikust suhtumise poolest ainult kaugenenud. - Ääremaastumine on suurenenud - Toetused ei jõua väikeste maakohtadeni - Valdades on töökohti juurde tehtud, kuigi peaks koondama - Ei ole enam KOVi poolt mingit sisendit ega huvi olnud, ega ole ka peale ühinemist. - Infrastruktuuri paranemise osas muutusi pole toimunud. - Lund lükatakse ikka ühtmoodi ja huvipuudus ettevõtlust arendada puudub endiselt. - Võetud on magala eesmärk - Inimesed peavad kannatama nõukaegse graafikukiirusega liikuvate busside tõttu.

Järgmiseks uuriti, **mis on kõige olulisemad ettevõtlust takistavad tegurid piirkonnas**. Eelkõige oli mõeldud tegureid, mis on seotud avaliku sektori tegevustega. Tegurite prioriseerimiseks vastusevariandid limiteeriti (märkida sai maksimaalselt 5 valikut). Kokku tehti 570 valikut ehk keskmiselt 3 valikut vastaja kohta. Väga selget ühte põletavat tegurit ei eristunud.

TOP 3 takistust olid: *kvalifitseeritud tööjõu puudus, avaliku sektori vähene initsiatiiv ettevõtja kaasamisel kohaliku elu arendamisse ja halb internetiühenduse kvaliteet*.

TOP 10 teguritele otsa vaadates oleksid kõige vähem raha nõudvad parendustegevused:

- 1) parem ettevõtjate kaasamine
- 2) kiire, paindlik asjaajamine KOVis
- 3) ettevõtjate omavaheline suurem koostöö

Vastuste loetelus on tegureid, mida KOVil ise on otseselt keeruline parandada – *kahanev elanike arv, kvalifitseeritud tööjõu pakkumine*. Teede hooldus on seotud nii KOV kui riigi tasandi eelarveküsimustega st ressursside alakaetusega, vajaduspõhise ühistranspordi osas tõi Raplamaa liikuvusuuring välja karmi järelduse – 92% liikumistest tehakse sõiduautoga. Olemasoleva tööjõu teadmiste ja oskuste täiendamise osas võib olla koostöö moment olemasolevate kutsehariduskeskuste ja ettevõtjate vahel.

Kategoorias „muu“ toodi välja 2 täiendavat tegurit: väärtuslike põllumaade kasutamine muuks otstarbeks (nt päikesepark); teiseks metsade ja soode üleekspluateerimine, mis vähendab puhkemajanduslikku väärtust. Ülejäänud kommentaarid täiendasid olemasolevat vastuste loetelu.

Tabel 2. Küsimus 8: mis on kõige olulisemad ettevõtlust takistavad tegurid piirkonnas?

Takistavad tegurid	Vastused	Osakaal
Kvalifitseeritud tööjõu puudus	76	13%
Avaliku sektori vähene initsiatiiv ettevõtjate kaasamisel kohaliku elu arendamisse	62	11%
Internetiühenduse halb kvaliteet	50	9%
Kahanev elanike arv piirkonnas	49	9%
Teede halb seisukord ja puudulik hooldus	48	8%
Aeglane asjaajamine kohalikus omavalitsuses	45	8%
Elamispindade puudus ja halb kvaliteet	45	8%
Vajadustele mittevastav ja hõre ühistransport (sagedus, ühenduste arv)	43	8%
Vähene ettevõtjate omavaheline koostöö	35	6%
Äri- ja tootmiskinnisvara vähene pakkumiste arv	28	5%
Maakonna vähene tundus	26	5%
Vee- ja kanalisatsiooni varustuse puudumine või halb kvaliteet	18	3%
Ebapiisav ettevõtjate nõustamis- ja tugisüsteem (sh teadlikkus nõustamis-, koolitus- ja toetusvõimalustest)	17	3%
Muu	17	3%
Ebapiisav elektrivarustus ja -võimsus	11	2%
Kokku	570	100%

Järgmisena küsiti vastukaaluks **ettevõtlust soodustavaid tegureid** – eelkõige, mida kohalik omavalitsus ise või koostöös saab ära teha ettevõtluskeskkonna parendamiseks. Etteantud loetelu põhines tegevusnäidetel, mis on levinud praktika Eesti omavalitsustes. Tegurite prioriseerimiseks vastusevariandid limiteeriti (märkida sai maksimaalselt 5 valikut). Kokku tehti 604 valikut ehk keskmiselt 3,2 valikut vastaja kohta. Väga selget ühte prioriteeti ei tekkinud.

TOP 3 vastused olid seotud *avalike teenuste ja elukeskkonna investeringutega, teede remont ja ettevõtluse tugiinfrastruktuuri arendamine*. Võrreldes takistavate tegurite TOPiga (vähene

kaasamine, aeglane asjaajamine) on soodustavate tegurite listis ootused omavalitsustele kaasamise ja asjaajamise osas 4-6 positsioonil – **eeskätt oodatakse investeeringuid.**

Tabel 3. Küsimus 9: Mis on kõige olulisemad ettevõtlust soodustavad tegurid piirkonnas?

Soodustavad tegurid	Vastus	Osakaal
Elukeskkonna investeeringud ja avalike teenuste arendamine	60	10%
Ettevõtlusega seotud taristu arendamine (juurdepääsuteed, kommunikatsioonid, elektriühendused, internet jms)	56	9%
Teede remont ja hooldus	53	9%
Ettevõtjate kaasamine ettevõtlusstrateegia või valla arengukava koostamisel	48	8%
Kiire asjaajamine omavalitsuses	47	8%
Ettevõtjate tunnustamine	36	6%
Kohaliku omavalitsuse rahaline ettevõtlustoetus	34	6%
Ühistranspordi parem korraldamine (sagedus, ühenduste arv)	34	6%
Ettevõtjatele nõustamisteenuste ja koolitusvõimaluste tagamine	31	5%
Kutsekoolide ja ettevõtjate koostöö õppekavade arendamisel	28	5%
Maakonna mainekujundus ja investeerimiskeskonna turundus	24	4%
Tööstusala/tööstuspiirkonna rajamise toetamine	24	4%
Kohaliku omavalitsuse tugi elamispindade väljaarendamisel	23	4%
Noorte ettevõtlusaktiivsuse toetamine (nt õpilasfirmad, Ettevõtlik kool)	23	4%
Muu	19	3%
Ettevõtjate koostöövõrgustike tegevuse toetamine	18	3%
Ettevõtjate ümarlaud, regulaarsed kohtumised ettevõtjatega	14	2%
Inkubaatori, ärikiirendi loomine	12	2%
Kaugtöökeskuse (koostöötamiskeskuse) loomine	10	2%
Munitsipaalpindade rentimine ettevõtjatele äritegevuseks	10	2%
Kokku	604	100%

Järgmisena küsiti **3 mõjusat investeeringut/projekti**, mida lähiaastatel maakonnas ära teha ettevõtluse konkurentsivõime tugevdamiseks. Tegemist oli avatud küsimusega, millele anti 204 sisulist vastust, mis varieerusid seinast seina. Kuna tegemist oli kvalitatiivse küsimusega, siis tulemusi ei saa presenteerida kvantitatiivselt. Vastused grupeeriti teemakimpudeks ja üldistati ning vastavalt esinemissagedusele eristusid järgmised kimbud:

1. Üldisemalt elukeskkonna investeeringud ja avalike teenuste arendamine (31 vastust). Siinkohal domineerisid erinevad Rapla linna objektid.
2. Interneti kättesaadavuse ja kiiruse tõstmine maapiirkonnas (20 vastust).
3. Teede hooldus ja korrastamine (20).
4. Üldisemalt ettevõtluse arendamine (19 vastust). See hõlmas laia spektrit tegevusi, sellest ka suur vastuste arv. Siinkohal sooviti näha nii ettevõtlusinkubaatori rajamist (5 korral mainitud), süvendatud ettevõtlusõpet gümnaasiumis, maakonna (turismi)turunduse ja mainetegevusi jm „pehmeid“ tegevusi, aga oli ka tegevusi riigi tasandile.
5. Spa/veekestus/hotelli rajamine, asukohana eelkõige mõeldud Rapla linna (14).
6. Tööstuspiirkondade arendamine (13).

Siinkohal märgiti mitmeid asukohti – Märjamaa (Orgita), Rapla-Kohila suunal, Kaiu-Juuru suund. Rõhk oli suure mõjuga töötleva tööstusettevõtte toomisel maakonda.

7. Elamispindade loomise soodustamine sh munitsipaalpindade rajamine (13).

8. Tallinn-Rapla ja Tallinn-Pärnu maantee 4-realiseks ehitamine (12, mõlemal 6 vastust).
9. Rail Baltica rajamine (11).
10. Kergliiklusteede rajamine asulate vahel (10).
11. Ühistranspordi parem korraldus (8).
12. Äripindade/ühistöökeskuse rajamine (5).
13. Kehtna, Vana-Vigala kutsekoolide tehnilise baasi tugevdamine, suurem koostöö ettevõtjatega (4).
14. Rapla lennuvälja arendamine (2).

Vaadates küsimusi 8 (takistused) ja 9 (soodustavad tegurid), on 10. küsimuse vastuste TOP eelnevatega kooskõlas – **peamiselt nähakse rolli avalike teenuste ja elukeskkonna investeeringute arendamisel.**

Eraldi küsimus on kuidas ja mida saab omavalitsus teha erateenuste arendamise osas (Spaa). Töötlev tööstus on sotsiaalmajandusliku arengu mõttes maakonnale väga oluline. Avaliku sektori poolt on teenusena olemas investorteenindus, küsimus on kuivõrd on läbi räägitud osapoolte rollid, tegevused, ressursid ja tulemused.

Avatud küsimusena uuriti, **kuidas ettevõtjad turundaksid Rapla maakonda** uutele potentsiaalsetele ettevõtetele, kui see oleks nende töö. Sisulisi vastuseid anti 58. Selgelt domineeris asukoht: Tallinna lähedus, aga ka logistiliselt küllaltki Eesti keskel. Järgnesid aspektid rahulik elukeskkond, raudteeühenduse olemasolu ja tulevane Rail Baltic.

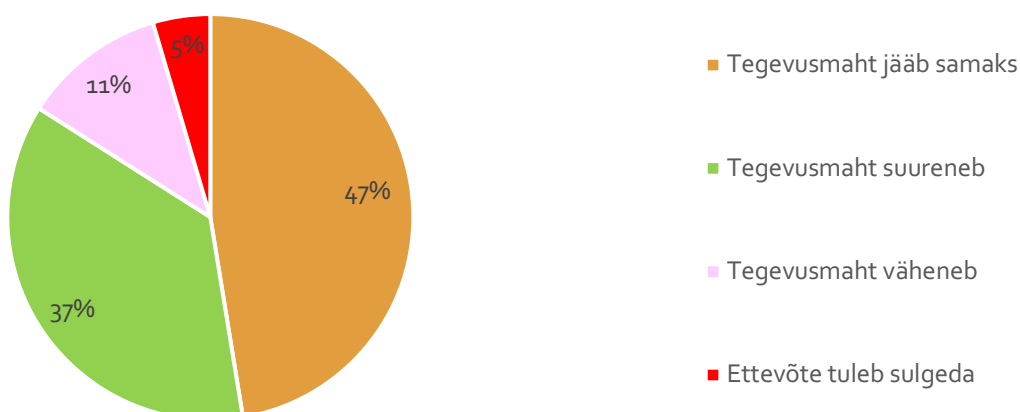

Küsimus 11. Kuidas turundaksite Rapla maakonda uutele potentsiaalsetele ettevõtetele, kui see oleks teie töö?

Lähituleviku hinnang

Äriregistri statistilise osa täienduseks uuriti ettevõtjatelt hinnanguid lähituleviku kohta 1-2 aasta perspektiivis.

Küsimusele **kuidas hindate ettevõtte majandustegevuse muutust lähitulevikus** vastati üldjoontes positiivselt: 47 % hindas, et tegevusmaht jääb samaks, ca 37 % nägid ette positiivset mahu suurenemist, 11% nägid vähenemist ja 5% tegevuse lõpetamist. Ent detailsemalt vaadates 5% vastajaid (8), siis nende vastused järgmiste küsimuste vaates olid vastuolulised, mis puudutas töajõu, ekspordi ja investeerimistegevust.

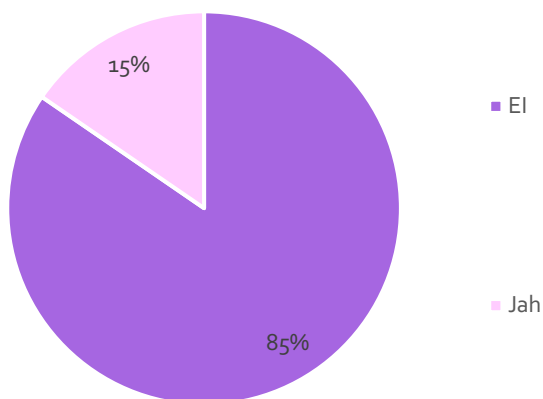

Joonis 6. Küsimus 11: Millisena hindate täna ettevõtte majandus-tootmistegevuse võimalikku muutust lähitulevikus?

Veidi intrigeeriva küsimusena uuriti, **kas ettevõtte on kaalunud maakonnast lahkumist**. 85% ei ole seda kaalunud ja 15% on kaalunud lahkumist (osad ka lahkunud). Kolimist kaalunutel paluti vastust põhjendada, mida peaaegu kõik vastajad ka kommenteerisid. 27 vastanu seast 3 olid väikese suurusega ettevõtted (10-49 töötajat), ülejäänud mikroettevõtted. Keskmise suurusega ettevõtted kolimist kaalunud ei ole.

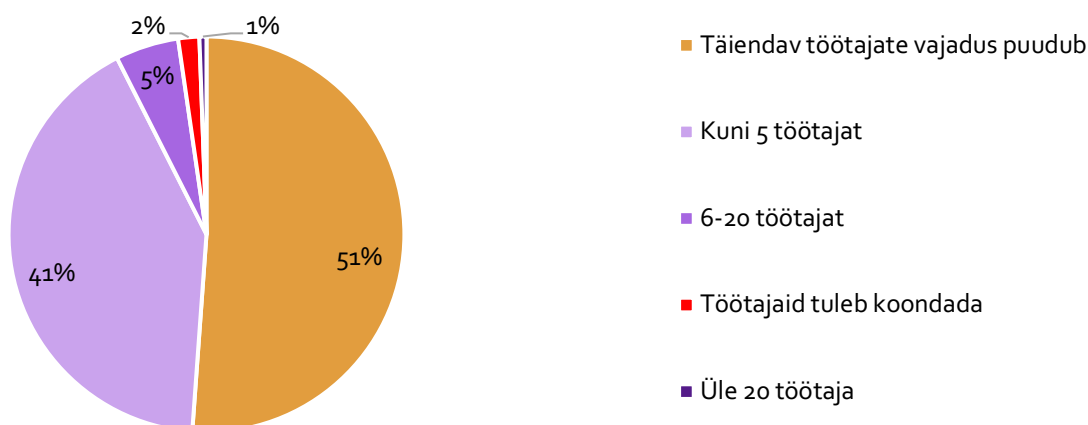
Põhjused võiks jagada sarnasuse alusel järgmiselt:

- 1) Pooled kaalutlused on seotud kas klientide, tootmise, töajõu vajaduse muutusega või ettevõtja isikliku elu muudatustega;
- 2) Veerand kaalutlusi on seotud kohaliku omavalitsuse passiivse suhtumise ja huvipuudusega ning paremate toetuse tingimustega teistes omavalitsustes.

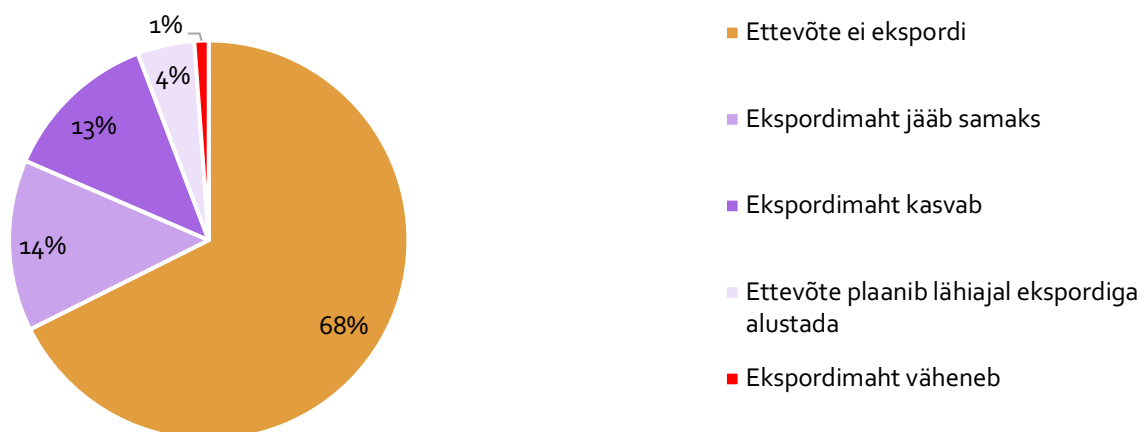
Joonis 7. Küsimus: 12. Kas olete kaalunud ettevõtte Raplamaalt välja kolimist?

Järgmisena uuriti lähiaastate **täiendava personali vajadust**. Pooled hindasid, et täiendav vajadus puudub, 41% hindasid vajadust kuni 5 töötaja osas, 5% hindasid vajadust 6-20 töötaja järele ja 1 ettevõtte vajab üle 20 töötaja. 2% vastas, et töötajaid tuleb koondada. 6 ja enama töötaja vajaduse märkisid 10 ettevõtet – 4 keskmise suurusega, 2 väikese suurusega ja 4 mikroettevõtet.

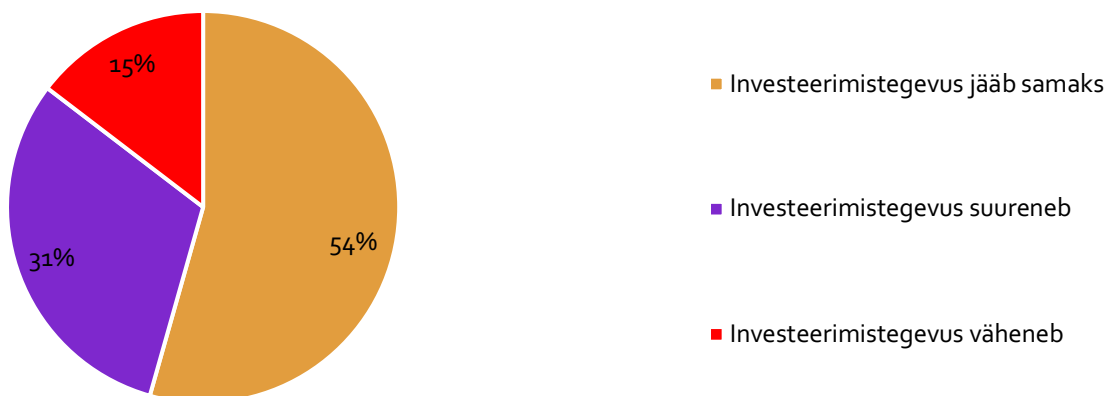
Joonis 8. Küsimus 13: Millisena hindate lähitulevikus töötajate värbamise vajadust

Ettevõtte **eksporti tegevuse ja potentsiaali** osas 68% vastajatest ei tegelenud ekspordiga, mis arvestades mikroettevõtete vastajate osakaalu (87%) oli oodatav hinnang. Ülejäänutest, kes olid seotud ekspordiga (48 ettevõtet), vastasid pooled, et maht jääb samaks, peaaegu pooled hindasid mahu kasvu ja vähenemist prognoosis 2 ettevõtet. 8 mikroettevõtet plaanivad ekspordiga alustada.

Joonis 9. Küsimus 14: Kuidas hindate lähituleviku väljavaateid ettevõtte ekspordi arengule?

Investeeringustegevuse tuleviku hinnangu osas vastasid pooled ettevõtetest, et maht jääb samaks, kolmandik hindas mahu kasvu ja 15% mahu vähenemist.

Joonis 10. Küsimus 15: Kuidas hindate lähiaja väljavaateid ettevõtte investeerimistegevusele?

Väikese ja keskmise suurusega ettevõtted

Äriregistri analüüsist tuleb selgelt välja, et väikese ja keskmise suurusega ettevõtete (VKE) osatähtsus maakonna majanduses on väga oluline, mis annavad kaalu müügitulu, ekspordi ja töötajate osas. Seetõttu on alljärgnevalt on vaadeldud VKE grupi (25) mõningaid vastuseid võrreldes üldiste tulemustega. Äriregistri 2020.a andmestikus oli kajastatud 121 VKEd, küsitluse vastajate valim moodustas 21%, mis on parem esindatus kui üldise valimi puhul.

Ettevõtlust takistavate tegurite osas võrreldes kogu valimiga VKE grupp veidi eristus st *kvalifitseeritud tööjõupuudus* tuli suurema osakaaluga esile, teisel kohal oli *elamispindade puudus* (kogu valimis 7. positsioonil). Avaliku sektori initsiatiiv, kaasamine jms VKE hinnangul oli väiksema kaaluga.

Tabel 4. Küsimus : VKE hinnangud ettevõtlust takistavate tegurite osas

Takistavad tegurid	Vastused	Osakaal
Kvalifitseeritud tööjõu puudus	19	22%
Elamispindade puudus ja halb kvaliteet	12	14%
Kahanev elanike arv piirkonnas	9	10%
Internetiühenduse halb kvaliteet	8	9%
Avaliku sektori vähene initsiatiiv ettevõtjate kaasamisel kohaliku elu arendamiseks	7	8%
Vajadustele mittevastav ja hõre ühistransport (sagedus, ühenduste arv)	7	8%
Teede halb seisukord ja puudulik hooldus	6	7%
Aeglane asjaajamine kohalikus omavalitsuses	4	5%
Ebapiisav elektrivarustus ja -võimsus	4	5%
Äri- ja tootmiskinnisvara vähene pakkumiste arv	3	3%
Vähene ettevõtjate omavaheline koostöö	2	2%
Maakonna vähene tuntus	2	2%
Vee- ja kanalisatsiooni varustuse puudumine või halb kvaliteet	2	2%
Ebapiisav ettevõtjate nõustamis- ja tugisüsteem (sh teadlikkus nõustamis-, koolitus- ja toetusvõimalustest)	1	1%
Muu	1	1%
Kokku	87	100%

Ettevõtlust soodustavate tegurite osas nii selget prioriteetsust välja ei joonistunud. VKE grupi ootus KOVile oli *kiire asjaajamine, ettevõtlusega seotud taristu arendamine, elukeskkonna investeeringud ja teede remont*. Küsimuses 8 takistav tegur „aeglane asjaajamine omavalitsuses“ oli 8. kohal, mis justkui suurt probleemi ei näita. „Kiire asjaajamine“ soodustavate tegurite TOPis võis tuleneda sellest, et kvalifitseeritud tööjõu probleemi lahendamise osas jäävad KOVi käed lühikeseks, kiire suhtlus omavalitsusega on vähim, mida avalik sektor teha saab. Kutsekoolidega koostöö oli kõrgemal positsioonil (5) kui üldise valimi puhul (10), millest ka väide, et kutsehariduskeskused võivad olla toeks ettevõtjatele tööjõu kvalifikatsiooni täiendamise osas. Rubriigis „muu“ tehti ettepanek parandada COVID testimise ja vaksineerimise kättesaadavust.

Tabel 5. Küsimus 9: VKE hinnangud ettevõtlust soodustavate tegurite osas

Soodustavad tegurid	Vastus	Osakaal
Kiire asjaajamine omavalitsuses	12	13%
Ettevõtlusega seotud taristu arendamine (juurdepääsuteed, kommunikatsioonid, elektriühendused, internet jms)	11	12%
Elukeskkonna investeeringud ja avalike teenuste arendamine	9	10%
Ettevõtjate kaasamine ettevõtlusstrateegia või valla arengukava koostamisel	9	10%
Kutsekoolide ja ettevõtjate koostöö õppekavade arendamisel	7	8%
Teede remont ja hooldus	6	7%
Kohaliku omavalitsuse rahaline ettevõtlustoetus	5	5%
Kohaliku omavalitsuse tugi elamispindade väljaarendamisel	5	5%
Ettevõtjate ümarlaud, regulaarsed kohtumised ettevõtjatega	5	5%
Ettevõtjate tunnustamine	4	4%
Ühistranspordi parem korraldamine (sagedus, ühenduste arv)	4	4%
Tööstusala/tööstuspiirkonna rajamise toetamine	4	4%
Muu	3	3%
Munitsipaalpindade rentimine ettevõtjatele äritegevuseks	3	3%
Ettevõtjatele nõustamisteenuste ja koolitusvõimaluste tagamine	2	2%
Noorte ettevõtlusaktiivsuse toetamine (nt õpilasfirmad, Ettevõtlik kool)	2	2%
Ettevõtjate koostöövõrgustike tegevuse toetamine	1	1%
Maakonna mainekujundus ja investeerimiskeskonna turundus	0	0%
Inkubaatori, ärikiirendi loomine	0	0%
Kaugtöökeskuse (koostöötamiskeskuse) loomine	0	0%
Kokku	92	100%

Mõjusate tegevuste/projektide osas andsid VKEd 32 vastust, võrreldes üldvalimiga oli pearõhk samuti avalikel teenustel ja investeeringutel:

- Kolmandik seostus avalike teenuste ja elukeskkonna investeeringutega (10, eelkõige lasteaiakohad);
- Järgmisena märgiti elamispindade (munitsipaalkorterite, korter- ja eramajade) arendamise vajadust (6);
- Ülejäänud olid juba väiksema esindatusega – internetiühendus, töölkäimist toetav ühistransport, teede remont, ettevõtjate koostöö kutsehariduskeskustega;
- Üksikobjektidest mainiti Tallinn-Rapla 4-realise maantee ehitamist ja Vana-Vigala kutsehariduskeskuse õppehoonete kaasajastamist.

Lähituleviku küsimuste osas olid VKE hinnangud optimistlikumad võrreldes üldvalimiga (vt joonis 6,8,9,10). Kolm väikese suurusega ettevõtet on kaalunud lahkumist või on lahkunud, tootmistegevuse ümberkorraldamise tõttu. VKE valimist 11 ettevõtet ei eksportinud, kuid ülejäänud hindasid tuleviku potentsiaali heaks.

Tabel 6-9. VKE hinnangud tulevikus osas.
Majandustegevuse muutus lähitulevikus

Hinnang	Osakaal
Ettevõtte tuleb sulgeda	4%
Tegevusmaht jääb samaks	32%
Tegevusmaht suureneb	56%
Tegevusmaht väheneb	8%
Kokku	25, 100%

Töötajate värbamise vajadus lähitulevikus

Hinnang	Osakaal
6-20 töötajat	20%
Kuni 5 töötajat	52%
Täiendav töötajate vajadus puudub	24%
Üle 20 töötaja	4%
Kokku	25, 100%

Eksporti arengu väljavaated

Hinnang	Osakaal
Eksportimaht jääb samaks	24%
Eksportimaht kasvab	32%
Ettevõtte ei ekspordi	44%
Kokku	25, 100%

Investeermistegevuse väljavaated

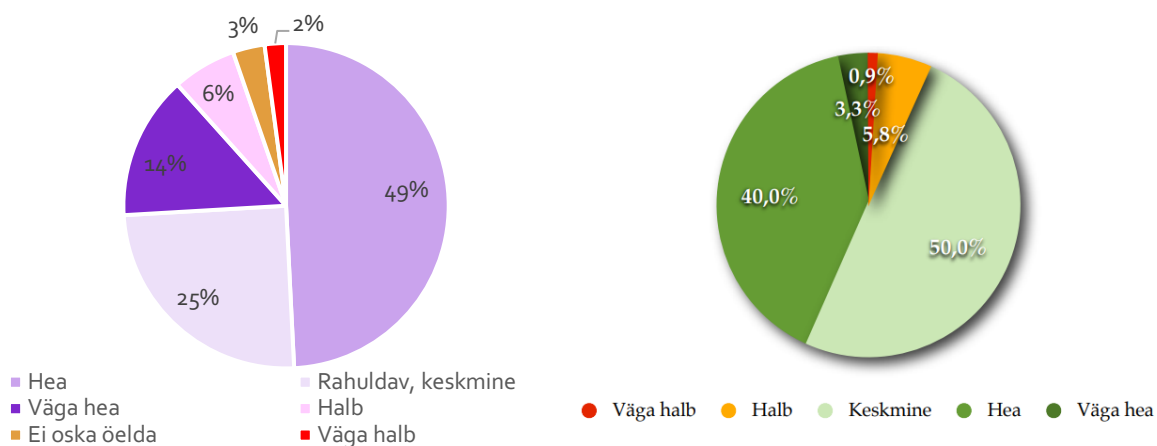
Hinnang	Osakaal
Investeermistegevus jääb samaks	44%
Investeermistegevus suureneb	48%
Investeermistegevus väheneb	8%
Kokku	100%

Ettevõtjate küsitlus 2014 ja 2021

Eelmine teadaolev ettevõtjate küsitlus viidi läbi 2014. a. Rapla Maavalitsuse ja Raplamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskuse tellimusel. Küsitlus koosnes 30 küsimusest sisaldades kvantitatiivseid majandusnäitajatega seotud küsimusi (müügitulu, töötajate arv jne), ettevõtte juhtimisega seotud küsimusi, kvalitatiivseid küsimusi analoogselt käesolevale küsimustikule ning ootust ettevõtlustoetuste osas pigem ettepanekutena riigi tasandile (sh bürokraatia ja maksupoliitikaga seonduv). Küsitlusele vastas toona 120 ettevõtjat.

Ettevõtjate rahulolu uuriti avalike teenuste korraldusega (lasteaiad, kultuuriasutused, sportimine, lumekoristus jne), rahulolu erateenustega (kaubandus, isikuteenindus jms) ning rahulolu infrastruktuuri ja kommunikatsioonidega (teede seisukord, elektrivarustus, interneti kvaliteet jne). Mõlema küsitluse küsimuste rõhuasetuses on suuri erisusi - käesolevas küsitluses ei ole keskendutud ettevõtte sisemistele takistustele nt halb äriidee, juhtkonna suutlikkus vms. Toonase küsitluse valikvastused olid segakombinatsioon avaliku sektori ülesannetest ja ettevõtte mikrotasandi protsessidest. Käesoleva küsitluse fookus oli eelkõige KOVi tegevustel ettevõtluskeskkonna mõjutajana. Seetõttu on eelmise küsitlusega otseselt võrreldavad üksikud küsimused.

Üldine rahulolu elukeskkonna kvaliteediga on käesoleva küsitluse järgi parem kui 2014.a, selles osas on rahulolu suurenenud.

Joonis 11. Rahulolu üldise elukeskkonna kvaliteedi osas 2021 (vasakul) ja 2014 (paremal)

Enamvähem võrreldav küsimus puudutas ettevõtluse arengu takistusi.

Varasem küsitlus osundas peamise takistusena samuti **kvalifitseeritud tööjõu puudusele**, allpool loetelus on pigem esindatud ettevõtte sisesed ja üldised riigitasandi tegurid.

	Vastajaid	%
KOKKU:	376	100,10%
Kvalifitseeritud tööjõud	55	14,60%
Turu olemasolu ja stabiilsus	48	12,80%
Investeeringisvõime	34	9,00%
Toetusmeetmed	30	8,0%
Äriidee	24	6,40%
Seadusandlus	22	5,90%

Joonis 12. 2014 küsitlus: ettevõtlust takistavad tegurid.

Ettevõtlust soodustavate tegurite osas nähti toona teadmisi ja oskuseid ning asukohta, ülejäänud osas olid valikud jällegi pigem ettevõtte sisesed tegurid.

	Vastajaid	%
KOKKU:	493	99,80%
Teadmised ja oskused	66	13,40%
Asukoht	57	11,60%
Äriidee	47	9,50%
Riskijulgus	44	8,90%
Turu olemasolu ja stabiilsus	42	8,50%
Juhtkonna suutlikkus	42	8,50%

Joonis 13: Küsitlus 2014: ettevõtlust soodustavad tegurid

Eraldi küsimus oli kohaliku omavalitsuse tegevuse osas ettevõtlust takistavate tegurite leevendamisel. Siinjuures võime näha samuti kattuvust 2021.a küsitluse tulemustega – nö

pehmed teemad (ettevõtjate teavitus, kaasamine, KOV-ga ajajamise lihtsus ja kiirus, ettevõtjate tunnustamine) ning elukeskkonna investeeringud (teed, kommunikatsioonid).

	Vastuste arv
Parem info ja teavitus	10
Tehnilise infrastruktuuri arendamine (teed, internet jt)	14
Asjaajamise kiirendamine ja bürokraatia vähendamine, ametnike kompetentside arendamine	7
Koosöö, tunnustamine ja parem suhtumine ettevõtjatesse	14
Konkreetsed ettepanekud ettevõtluse toetamiseks (ettevõtlusalad, inkubatsioonikeskused, strateegiad, alustavate ettevõtete starditoetused, ettevõtete reklaam, äriideede konkursid, stipendiumid, kohalike ettevõtjate eelistamine, kooolitus jt)	16
Üldised ettepanekud sh avalike teenuste, kohaturunduse ja välisilme parendamine jt	11
Takistuste mõju leevendamine ei sõltu omavalitsusest	8
Ei oska vastata või puudub kokkupuude kohaliku omavalitsusega või takistavad tegurid puuduvad	41

Joonis 14. Kohaliku omavalitsuse tegevus ettevõtlike arengut takistavate tegurite mõju leevendamiseks

Eelmisest küsitlusest võeti üle küsimus, *kuidas reklaamiksite Rapla maakonda teistele ettevõtetele, kui see oleks teie töö*. Toona jäid samuti enim kõlama asukohaga seotud aspektid (*parim paik Harjumaa järel, kindel käesirutus*) teiseks rõhutati rahulikku, maalist elukeskkonda. **Kindel käeulatus** on Raplamaa üks slogan.

Joonis 15. Küsitlus 2014: Kuidas reklaamiksid Raplamaad teistele ettevõtetele

Küsitluse lisa 1. Ankeet

I ÜLDOSA

1. Palun valige ettevõtte põhitegevusala

(Vastavalt EMTAK jaotusele <https://www.rik.ee/et/e-ariregister/emtak-tegevusalad>)

Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük

Mäetööstus

Töötlev tööstus

Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine

Veevarustus; kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus

Ehitus

Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont

Veondus ja laondus

Majutus ja toitlustus

Info ja side

Finants- ja kindlustustegevus

Kinnisvaraala tegevus

Kutse-, teadus- ja tehnikaala tegevus

Haldus- ja abitegevused

Haridus

Tervishoid ja sotsiaaltoetused

Kunst, meelelahutus ja vaba aeg

Muud teenindavad tegevused

2. Palun valige ettevõtte peamine tegevuskoht

(Kohaliku omavalitsuse täpsusega)

Kehtna vald

Kohila vald

Märjamaa vald

Rapla vald

3. Palun valige ettevõtte suurus

(Vastavalt töötajate arvule)

Mikro (kuni 9 töötajat)

Väike (10-49 töötajat)

Keskmine (50-249 töötajat)

Suur (250 ja enam töötajat)

4. Kui kaua on ettevõtte Raplamaal tegutsenud?

Kuni 3 aastat

4-10 aastat

üle 10 aasta

II ETTEVÕTLUSKESKKOND

5. Kuidas hindate üldist elukeskkonna kvaliteeti oma ettevõtte tegevuskohas?

Väga hea

Hea

Rahuldav, keskmine
Halb
Väga halb
Ei oska öelda

6. Kas ja kuidas on 2017. a. kohalike omavalitsuste ühinemine mõjutanud ettevõtluskeskkonna arengut?

Positiivselt, võimalusel palun kommenteerige
Negatiivselt, võimalusel palun kommenteerige
Ei ole mõju avaldanud
Ei oska öelda

7. Palun hinnake, mis on kõige olulisemad ettevõtlust takistavad tegurid piirkonnas?
(Siinjuures on mõeldud tegureid, mis on seotud eelkõige avaliku sektori tegevustega. Piirkonna all mõeldakse ettevõtte peamist tegevuskohta. Märkida saab maksimaalselt 5 valikut)

Aeglane asjaajamine kohalikus omavalitsuses
Avaliku sektori vähene initsiatiiv ettevõtjate kaasamisel kohaliku elu arendamisse
Ebapiisav elektrivarustus ja -võimsus
Ebapiisav ettevõtjate nõustamis- ja tugisüsteem (sh teadlikkus nõustamis-, koolitus- ja toetusvõimalustest)
Elamispindade puudus ja halb kvaliteet
Internetiühenduse halb kvaliteet
Kahanev elanike arv piirkonnas
Kvalifitseeritud tööjõu puudus
Maakonna vähene tundus
Teede halb seisukord ja puudulik hooldus
Vee- ja kanalisatsiooni varustuse puudumine või halb kvaliteet
Vähene ettevõtjate omavaheline koostöö
Vajadustele mittevastav ja hõre ühistransport (sagedus, ühenduste arv)
Äri- ja tootmiskinnisvara vähene pakkumiste arv
Muu (nimetada)

8. Palun hinnake, mis on kõige olulisemad ettevõtlust soodustavad tegurid piirkonnas?
St mida kohalik omavalitsus ise või koostöös saab ära teha ettevõtluskeskkonna parendamiseks. Valik põhineb peamistel tegevusnäidetel, mida KOVid, MAKid teevad. (Märkida saab maksimaalselt 5 valikut)

Elukeskkonna investeeringud ja avalike teenuste arendamine
Ettevõtjate tunnustamine
Ettevõtjate kaasamine ettevõtlusstrateegia või valla arengukava koostamisel
Ettevõtjatele nõustamisteenuste ja koolitusvõimaluste tagamine
Ettevõtjate koostöövõrgustike tegevuse toetamine
Ettevõtjate ümarlaud, regulaarsed kohtumised ettevõtjatega
Ettevõtlusega seotud taristu arendamine (juurdepääsuteed, kommunikatsioonid, elektriühendused, internet jms)
Inkubaatori, ärikiirendi loomine
Kaugtöökeskuse (koostöötamiskeskuse) loomine

Kiire asjaajamine omavalitsuses
Kohaliku omavalitsuse rahaline ettevõtlustoetus
Kohaliku omavalitsuse tugi elamispindade väljaarendamisel
Kutsekoolide ja ettevõtjate koostöö õppekavade arendamisel
Maakonna mainekujundus ja investeerimiskeskonna turundus
Munitsipaalpindade rentimine ettevõtjatele äritegevuseks
Noorte ettevõtlusaktiivsuse toetamine (nt õpilasfirmad, Ettevõtlik kool)
Teede remont ja hooldus
Tööstusala/tööstuspiirkonna rajamise toetamine
Ühistranspordi parem korraldamine (sagedus, ühenduste arv)
Muu (nimetada)

9. Palun nimetage kuni 3 MÕJUSAT investeeringut/arendusprojekti, mis tuleb lähima 5 aasta jooksul maakonnas ära teha ettevõtluse konkurentsivõime tugevdamiseks
Küsimuse mõte on kombata suuremaid, mõjusamaid projekte ja just maakonna tasandil
Avatud vastus

10. Kuidas turundaksite Rapla maakonda uutele potentsiaalsetele ettevõtetele, kui see oleks teie töö?
Avatud vastus

III LÄHITULEVIKU HINNANG

11. Millisena hindate täna ettevõtte majandus-tootmistegevuse võimalikku muutust lähitulevikus?

(1-2 aasta perspektiiv)

Tegevusmaht suureneb
Tegevusmaht jääb samaks
Tegevusmaht väheneb
Ettevõtte tuleb sulgeda

12. Kas olete kaalunud ettevõtte Raplamaalt välja kolimist?

Ei

Jah >>> lisaküsimus mis põhjustel?

13. Millisena hindate lähitulevikus töötajate värbamise vajadust

(1-2 aasta perspektiiv)

Kuni 5 töötajat
6-20 töötajat
Üle 20 töötaja
Täiendav vajadus puudub
Töötajaid tuleb koondada

14. Kuidas hindate lähituleviku väljavaateid ettevõtte ekspordi arengule?

(1-2 aasta perspektiiv)

Ekspordimaht kasvab
Ekspordimaht jääb samaks
Ekspordimaht väheneb

Ettevõtte ei ekspordi
Ettevõtte plaanib lähiajal ekspordiga alustada

15. Kuidas hindate lähiaja väljavaateid ettevõtte investeerimistegevusele?

(1-2 aasta perspektiiv)

Investeerimistegevus suureneb
Investeerimistegevus jääb samaks
Investeerimistegevus väheneb